BIBLIOTECA DE SOCIOLOGIE, ETICĂ ŞI POLITICĂ
CONDUSĂ DE
D. GUSTI
SOCIOLOGIA ROMÂNIEI
2

DRĂGUŞ
UN SAT DIN ŢARA OLTULUI (FĂGĂRAŞ)
MANIFESTĂRI SPIRITUALE

LITERATURA POPULARĂ

DE

ION CAZAN

INSTITUTUL DE ŞTIINŢE SOCIALE
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIALE AL ROMÂNIEI
BUCUREŞTI 1947

www.dacoromanica.ro

DIN PUBLICAŢIILE INSTITUTULUI SOCIAL ROMÂN

de sub conducerea Profesorului D. GUSTI

I. PUBLICAŢII PERIODICE:

1. ARHIVA PENTRU ŞTIINŢA ŞI REFORMA SOCIALĂ, Anii I (Nr. 1 şi 2—3, epuizate), II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII (apărut în limba franceză), XIV, XV şi XVI (apărut în limba franceză), (1919—1943).
2. SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ, Anii I, II, III, IV şi V, (1936—1944).
3. AFFAIRES DANUBIENNES, Revue de l'Europe Centrale et du Sud-Est. Institut de Sciences Sociales de Roumanie. Centre de Hautes Études Internationales. I-e, II-e, III-e, IV-e années (1938—1942).
4. BULETINELE UNOR SECŢII ALE INSTITUTULUI:
   a. Buletinul Secţiei de Studii Cooperative, Anii I, II şi III (1927—1930).
   b. Buletinul Secţiei Economice, Nr. 1 şi 2 (1932); Nr. 1—3 (1933—1934).
   c. Bulctinul Secţiei Bibliologice, Nr. 1 (1932).

II. VOLUME:

1. BIBLIOTECA DE SOCIOLOGIE, ETICĂ ŞI POLITICĂ

A. SOCIOLOGIA ROMÂNIEI

1. NEREJ, un village d'une région archaïque. Monographie sociologique dirigée par H. H. Stahl, avec une préface par D. Gusti.
   I-er vol. Les cadres cosmologique, biologique et psychique.
   II-e vol. Les manifestations spirituelles.
   III-e vol. Les manifestations économiques, juridiques et administratives. Unités, procès et tendances sociales, 1939, XXIII + 406 + 322 + 402 pages.
2. DRĂGUŞ, un sat din Ţara Oltului (Făgăraş). Monografie sociologică (în curs de publicare).

   Până în prezent au apărut:
   Tipul antropologic, de Prof. Fr. Rainer, 1945, 33 p.
   Demografia şi igiena satului, de Dr. D. C. Georgescu, 1945, 125 p.
   Impodobirea porţilor, interioarele caselor, opinii despre frumos, de Al. Dima, 1945, 43 p.
   Reprezentarea cerului, de Ion I. Ionică, 1944, 83 p.
   Credinţe şi rituri magice, de Ştefania Cristescu-Golopenţia, 1944, 116 p.
   Structura economică a satului, de Al. Bărbat, 1944, 188 p.
   Unităţi sociale, de Tr. Herseni, 1944, 158 p.
3. CLOPOTIVA, un sat din Haţeg. Monografie sociologică sub conducerea lui Ion Conea.
   Vol. I. Cadrele.
   Vol. II. Manifestările, 1940, XX + VIII + 574 p.

(urmare la p. III coperta)

www.dacoromanica.ro

LITERATURA POPULARĂ

www.dacoromanica.ro

BIBLIOTECA DE SOCIOLOGIE, ETICĂ ŞI POLITICĂ
CONDUSĂ DE
D. GUSTI
SOCIOLOGIA ROMÂNIEI

2

DRĂGUŞ
UN SAT DIN ŢARA OLTULUI (FĂGĂRAŞ)
MANIFESTĂRI SPIRITUALE

LITERATURA POPULARĂ

DE

ION CAZAN

INSTITUTUL DE ŞTIINŢE SOCIALE
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIALE AL ROMÂNIEI

BUCUREŞTI 1947

www.dacoromanica.ro

BIBLIOTECA DE SOCIOLOGIE, ETICĂ ŞI POLITICĂ
CONDUSĂ DE
D. GUSTI
SOCIOLOGIA ROMÂNIEI

2

DRĂGUŞ
UN SAT DIN ŢARA OLTULUI (FĂGĂRAŞ)

PLANUL MONOGRAFIEI:

A. CADRELE:

I. *Cadrul cosmic:*
1. Condiţia fizică: geologică, orografică, hidrografică, climatologică, etc.
2. Condiţia fizică: floră şi faună.
3. Aşezările sociale: vatra satului, case, drumuri, fântâni, etc.
4. Natura şi cultura.

II. *Cadrul biologic:*
1. Tipul antropologic.
2. Factorii demografici: structura populaţiei, mişcarea populaţiei, neamuri şi familii (genealogie).
3. Igiena populaţiei: morbiditate, alimentaţie, locuinţă.
4. Ereditate şi adaptare la mediu. Selecţiune socială.

III. *Cadrul istoric:*
1. Trecutul Ţării Oltului.
2. Trecutul Drăgusului.
3. Structura socială tradiţională în Drăguş.

IV. *Cadrul psihic:*
1. Structura psihică, individuală.
2. Structura mentalităţii colective.
3. Personalităţi din sat: *a.* în trecut (Ion Codru Drăguşanu, etc.); *b.* în prezent
4. Conformism şi inovaţie.

B. MANIFESTĂRILE:

V. *Manifestări spirituale:*
1. Graiul.
2. Viaţa religioasă.
3. Viaţa morală.
4. Concepţia despre lume şi viaţă: filosofie (cugetarea); ştiinţă (cerul), timpul şi calendarul, magia (rituri şi credinţe domestice, rituri şi credinţe cu plante medicinale).
5. Viaţa artistică: literatură, muzică;
arta plastică: arhitectură, sculptură (împodobirea porţilor), ceramică (olărit), icoanele pe sticlă, interioarele caselor, ţesături, port; opinii despre frumos.
6. Obiceiuri şi ceremonii: naştere, botez, nuntă, înmormântare; sărbători de peste an; claca popii, etc.
7. Ştiinţa de carte şi folosirea cărţii.

www.dacoromanica.ro

VI. *Manifestări economice:*

1. Agricultura.
2. Creşterea vitelor: păstoritul, păşunea, turmele.
3. Pădurea.
4. Meserii şi industrii săteşti.
5. Industria casnică.
6. Comerţul în sat şi la târg.
7. Cooperaţia.
8. Budgetele.
9. Structura economică a satului.

VII. *Manifestări juridice:*

1. Vieaţa juridică tradiţională.
2. Vieaţa juridică procesivă.
3. Proprietatea: individuală şi colectivă.

VIII. *Manifestări politico-administrative:*

1. Concepţii politice.
2. Grupări şi acţiuni politice.
3. Finanţele comunale.
4. Administraţia comunală.

C. UNITĂŢI, RELAŢII, PROCESE:

IX. *Unităţi şi subunităţi sociale în sat:*

1. Familiile şi neamurile.
2. Gospodăriile.
3. Vecinătăţile.
4. Categoriile sociale; boieri şi iobagi.
5. Cetele şi jocurile de copii.
6. Cetele de feciori.
7. Şezătorile de fete.
8. Hora.
9. Clubul Husarilor.
10. Şezătorile de femei.
11. Obiceiurile ca instituţii sociale.
12. Confesiunile.
13. Grupările politice.
14. Cârciuma.
15. Biserica.
16. Şcoala — Străjeria — Premilităria.
17. Căminul Cultural.
18. Satul ca unitate socială.

X. *Relaţii:*

1. Relaţii între rude de sânge şi rudenii spirituale.
2. Relaţii: simpatetice, în familie, între vecini, între stăpâni şi servitori. Opinie publică.
3. Relaţii cu satele învecinate şi cu oraşul.
4. Relaţiile Drăguşenilor cu cei plecaţi din sat.

XI. *Procese:*

1. Procesul de emigrare şi imigrare.
2. Procesul de emigrare în Statele-Unite ale Americei şi în Canada.
3. Procesul de orăşenizare.
4. Transformările structurii sociale ţărăneşti.

D. CARACTERIZAREA SOCIOLOGICĂ A DRĂGUŞULUI

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

Pag.

Introducere

Precizări 1

Constatări 2

Concluzii 10

Clasificări și comentarii

A. Povești

I. Povești despre animale și păsări

1. Cocoșul moșului și găina babei 13

II. Povești fantastice

2. Ionică Făt-Frumos și Ileana Cosînzeana 14

3. Cenușotcă 16

4. Cipăruș Pătru 18

5. Făt-Frumos și Smeoaica 19

6. Aurelian Voinicul 20

7. Împăratul orb 21

8. Povestea Șarpelui 22

9. Ileana Simziana 24

10. Moșul cu barba de flori 25

11. Trei fete în cânepă 26

12. Fata babei și fata moșului 27

13. Fata babei și fata moșului 28

14. Zâna munților 30

15. Lina Herghelina 30

16. Povestea porumbelului 31

III. Obiecte supranaturale (magice)

17. Masa, măgarul și măciuca 32

18. Masa, calul și rogojina 33

19. Masa, berbecele și măciuca 33

20. Găinușa cu ouă de aur 34

B. Povești în formă de legende

I. Povești cu cuprins moral și pedagogic

21. Omorîrea bătrînilor 36

22. Poveste cu doi copii 38

www.dacoromanica.ro

Pag

23. Cei doi copii luaţi robi 38
24. Urmările unei mame vitrege 39
25. Copilul împăratului 39
26. Mama şi fetiţa 40

II. Legende religioase

27. Dumnezeu şi Sfîntul Petru 40
28. Trei fete la seceră 40
29. Când oamenii uită de Dumnezeu 41
30. Trei călători 42
31. Cum a luat bătaie Sfîntul Petru 43
32. Sfîntul Petru şi dreptatea lui Dumnezeu 44
33. Dumnezeu, Sfîntul Petru şi Saşii 44
34. Sfîntul Petru şi ţăranul în Raiu 45
35. Trei dorinţi 45
36. Legenda Sf. Constantin 46
37. Legenda Sf. Constantin şi Elena 46
38. Adam şi Eva 46
39. Legenda Sf. Ilie 47
40. Povestea Sfîntului Sisoe 48

C. Poveşti în formă de nuvele

41. Fata isteaţă 49
42. Ciobanul pocăit 51
43. Copilul ursit al săracului şi bogatul 52
44. Copilul ursit al împăratului 54
45. Norocul şi mintea 55
46. Sărăcia 56
47. Cămaşa fericitului 56
48. Finul morţii 56
49. Moartea şi săracul 57

D. Poveşti despre prostia Dracului

50. Stan Bolovan 58
51. Isprăvile lui Chirică 60
52. Femeia şi Dracul 61
53. Baba şi Dracul 62

E. Snoave

54. Femeia, popa, primarul şi ţiganul 63
55. Copilul de trei luni 64
56. Peştii pe brazdă 64
57. Femeia necredincioasă 65
58. Femeia încăpăţînată 67
59. Nevasta leneşă 68
60. Doctoria rămasă de prisos 69
61. Comoara găsită de bărbat, cînd 69
62. Povestea celor trei feciori 71
63. Păcală şi popa 71
64. Povestea cu Păcală 71

www.dacoromanica.ro

Pag.

65. Neculai și Neculiță 72
66. Buha gîcitoare 72
67. Păcală și Sasul 72
68. Tolpa 75
69. Moșul și ginerele lemnar 76
70. Țiganul gîcitor 77
71. Țiganul la spovedanie 78
72. Țiganul la vînătoare 79
73. Țiganul la stînă 79
74. Rupică Ciocârlie 80
75. Vitejie țigănească 81
76. Țiganul și nănașa 81
77. Țiganul la furat struguri 82
78. Țiganul «Harhanghel» 82
79. Țiganul slugă și pașaportul iepurelui 82
80. Țiganul și capul lui tată-su 83
81. Povestea cu înghietoarea 83
82. Cei 12 țigani și ciobanul 84
83. Măgarul sburător 84
84. Aronică mincinosul 85
85. Rușii și cismele popii 86
86. Popa și cantorul 87

Epilog 89

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE

PRECIZĂRI

1. Ca toate celelalte componente ale literaturii populare — după cum menționăm și în altă parte [1]) — *povestea trebue privită din punctul în care cercetarea literară se completează cu o cercetare sociologică.* Căutînd să prindem povestea, textul — *obiectul* —, surprindem odată cu ea un ansamblu de fenomene, un țesut social, din care nu o vom putea desprinde individual, decît în limita îndreptării atenției, către întreaga viață literară a obștii sau a individului — a *subiectului* —. Dar, povestea, în clipa aceea, desvăluie încă ceva, de proveniență pur abstractă, desvăluie arta de a povesti și de a asculta o poveste, tehnica — dacă există — de a scormoni, de a provoca anumite prilejuri favorabile, cu alte cuvinte, desvăluie diferite acțiuni, la care participă motivele literare din momentul în care se bănuește o actualizare a lor. Prin urmare, această *viață specială a poveștilor,* care se poate numi foarte bine, cu un termen generic, *povestitul,* cu toate condițiile și pozițiile ei, în desfășurarea întregei vieți a unităților sociale, trebue să formeze punctul de plecare al cunoașterii valorii spiritualității acelor unități, ca literatură. In sensul acesta, am îndreptat scurtele noastre observații asupra povestitului în Drăguș.

2. Inainte de a intra în considerații mai amănunțite, se cuvine să dăm o lămurire de terminologie. Referitor la *povestit* — termen neîn-

[1]) *Literatura populară. Lămuriri în vederea unui plan de cercetare.* Extras din volumul *Indrumări pentru monografiile sociologice,* redactate sub direcția științifică a d-lui prof. D. Gusti și conducerea tehnică a d-lui Traian Herseni de biroul cercetărilor sociologice din Institutul de științe sociale al României, București, 1940. Cf. și Ion Cazan, *Littérature populaire,* în marea monografie sociologică, *Nerej, un village d'une région archaïque,* dirigée par H. H. Stahl, vol. II, Institut de sciences sociales de Roumanie, Bucarest.

www.dacoromanica.ro

trebuințat în Drăguș — avem două cuvinte a cărui circulație este de o frecvență remarcabilă: substantivul *poveste* și verbul *a povesti.*

Valoarea semantică a substantivului poveste este cam aceeași pe care o cunoaștem și asupra căruia vom reveni și mai jos; cea a verbului, însă, nu mai corespunde celei de a spune o poveste. A povesti înseamnă a sta de vorbă, a discuta despre necazuri, despre interese, despre diferitele incidente, care intervin sau s'au strecurat prin viața satului sau prin viața intimă a oamenilor.

Comunicarea, povestirea acestora se face pentru a-și împărtăși unii altora, gîndurile, pentru a-și face părtași la necaz, pentru a găsi împreună o soluție sau pentru a se veseli cu o ironie sau cu o glumă.

Foarte rar se întrebuințează verbul a povesti pentru a se da să se înțeleagă că se povestește o poveste. De cele mai multe ori, o poveste se spune, nu se povestește.

CONSTATĂRI

3. In sistemul de corelații sociale ale povestitului în Drăguș, se vede — în mod evident — valoarea redusă a cadrelor sociale. *Determinările cosmologice, biologice, psihologice și istorice nu prezintă ceva special,* față de cele pe care le cunoaștem din alte părți, *care să schimbe în chip hotărîtor povestea și rostul ei în sat.*

Manifestările, însă, sunt mai angajate în această înlănțuire cauzală. Condiționarea lor surprinde la fiecare pas, dar, se înțelege, nu în crearea motivelor — nașterea motivelor e o chestiune în afară de discuțiile acestea — ci în prelucrarea și utilizarea lor, în diferite formule, în transmiterea lor dintr'o zonă a satului în alta și chiar în explicarea dinamicei și frecvenței unei povești sau a unui motiv, la un moment dat, într'o zonă a satului sau în întreg satul, la diferite categorii de vîrste sau eventual, în anumită vreme și în anumite prilejuri. Condiționarea povestei și povestitului de celelalte manifestări se atestă și în relațiile obștei cu lumea ei exterioară.

Manifestările economice, juridice și politico-administrative creiază două serii de agenți de transmisiune a poveștilor dintr'o unitate socială în alta și chiar în sînul aceleași unități sociale. In prima serie, am așeza *agenții externi,* adică acei străini care pătrund în satul nostru, aducînd cu ei teme ce se localizează aci. Grăitor în sensul acesta, este exemplul băieșilor din pădure, care coboară, pentru diferite treburi — mai ales pentru vînzarea vaselor și cerșit — în Drăguș. Unele dintre poveștile culese au fost auzite de informatorii noștri dela acești colportori — printre altele — de motive literare, fie direct, fie indirect. Matei Stoia a auzit

www.dacoromanica.ro

Borta vîntului, dela un «copchil de băieș, care-o dormit o noapti la un niam al nostru; o spus-o 'ntr'o sară»; iar Solomon Jurcovan știe *Povestea Șarpelui* dela Vichente Socaciu, care și el o știa dela «un băieș din pădure». In a doua serie, am introduce *agenții interni*, adică pe acei Drăgușeni care se deplasează prin alte locuri și se reîntorc în sat. In deosebi, pentru a doua serie de agenți, deplasările au o dublă acțiune: întîi prin pătrunderea lor în viața altor sate și orașe și luarea de contact cu lumea aceea și al doilea, prin modul semnificativ în care se parcurg distanțele pînă la acele sate și orașe, speciala dispoziție sufletească a călătoriilor și ambianța în care ele se parcurg.

Indicele economic al familiilor are mare importanță în sensul acesta. Muncile agricole, în timpul cărora — un anumit tineret — pleacă din Drăguș prin alte sate din Țara Oltului, la lucru, băgarea la stăpîn — pentru anumite vîrste — în diferite orașe și sate, armata, și toate relațiile obștești cu satele și orașele mai apropiate sau mai îndepărtate, iată necontestate pretexte de schimburi, fără de care nu se poate înțelege actualizarea și transmisiunea anonimului fenomen literar.

Celelalte manifestări spirituale exercită de asemeni o presiune asupra povestitului drăgușan.

Știința de carte — școala —, *religiozitatea* — biserica — și *etica satului imprimă la anumite cercuri și vîrste, pronunțate caractere, poveștilor și povestitului.*

Mărturii suficiente ne îndreptățesc să credem, că astăzi în Drăguș, bărbații în general și copii — școlarii — în special, introduc în capitalul tematic al satului, nenumărate povești, legende și snoave de proveniență cărturărească de primă generație. Uneori mi s'au povestit lucruri — de către știutorii de carte — după care mi s'au indicat, fără să insist și izvoarele unde le cetiseră; alteori, ezitînd să mi se spună — pentru motive ușor de înțeles — de unde se știe povestea sau încercînd să mă asigure că «nu-i din carte», pentru a mă induce în eroare, i-am determinat pe informatori să-și recunoască lecturile.

Bibliotecile școlii primare și a Căminului Cultural, conțin multe cărți bune de cetit pentru săteni și împrumută acasă, cărți, care se notează pe fișe speciale, încît se poate avea evidența lecturii unora dintre săteni și școlari pe mai mulți ani. Plecînd dela aceste evidențe, mi-a fost ușor să identific, îndată, proveniența cărturărească a unora dintre povești sau să verific sinceritatea informatorilor mei. Un exemplu: între cărțile mai cetite din biblioteca școlii, se află și volumul *Eminescu povestind copiilor* (ed. O. Minar, Socec, Buc.), ale cărei povești: Borta vîntului, Găinușa de aur, Frumoasa lumii, Finul lui Dumnezeu, Fata din grădina

www.dacoromanica.ro

de aur, le-am auzit povestindu-se, fie chiar de cei care le cetiseră, fie de alţii. Unii dintre Drăguşeni, prin diferite împrejurări, mai au şi pe acasă cărţi. Aceste cărţi păstrate — de multe ori cu grijă — se moştenesc, se dăruesc şi se împrumută. Importanţa acestui fapt nu mai trebue subliniată; şi nu trebue să ne mire, de ce astfel de iubitori şi păstrători de cărţi au oarecare ascendent faţă de semenii lor, ascendent care se relevă şi în materie de povestit.

Din exemplele întîlnite la fiecare pas, citez numai cazul lui Gheorghe Fogoroş (văduv, 77 ani, ştiutor de carte, cetește şi cu alfabetul vechiu cirilic, fost cu armata şi războiul chiar şi în Viena), care deşi a avut o vieaţă destul de grea (a avut 16 copii şi mai are o fată), prin apropierea lui permanentă de biserică şi prin rolul avut de fruntaş al satului, dispune încă de un număr de cărţulii — ascunse prin pod, prin ladă, prin dulap, pe sub pernă, pentru a nu se rătăci (dintre care notez: *Vieaţa Sfîntului Alexe, Mîntuirea păcătoşilor* — ed. cirilică din 1874 —, *Vămile văzduhului, Genoveva de Brabant, Alexandria*). El le-a cetit de nenumărate ori, încît le ştie în întregime pe de rost şi nu rar povestește din ele. Această pietate cu care îşi îngrijeşte cărţuliile sale religioase, apocrife (a avut şi o carte cu *Versul lui Adam*, pe care-l ştie numai fragmentar) şi profane cu caracterul lor moral şi căldura cu care povestește, stîrnesc de multe ori ascultătorilor emoţii pînă la lacrămi. (Inf. A. S. P. C o d r e a, care în diferite ocazii, îi spune: « Ia mai cetești-o ţîr, bade Gheorghe »!).

Chestiunea aceasta va apărea, însă mai limpede, după urmărirea crîmpeielor de conversaţii şi mărturii pe care le dau mai jos, în legătură cu geneza poveştilor văzută prin mentalitatea populară.

4. *Origina poveştilor în concepţia populară nu este destul de unitară.* Părerile informatorilor variază în raport cu formarea şi experienţa lor. Voiu reproduce o seamă de opinii şi frînturi din conversaţiile avute cu unii dintre ei, din care se pot desprinde două păreri:

a) Poveştile sunt păţanii:

— Păi o poveste, cum aş putea io spune, i-o 'ntîmplare. Poate c'aşa chiar o fost, rea de credinţă şi de suflet! (San Rogozea).

— Şi la oamenii din sate le mai face lumea cîte o poveste, aşa din cîte-o vorbă, o glumă mai şodoasă! Vorbeşte cîte-o vorbă de care nu-şi dă seama, ş'apoi doi inşi tot spune câte o vorbă, o tot cîrk'eşte pîn se face grea la cîntar. (D. Sofonea).

In acelaşi sens mi-au mai dat informaţii San Rogozea, Nic. V. Fogoroş, Gh. Guşeilă şi alţii.

— Aşa păţeşte omu cîte ceva, ş'apoi se jeluie la altu, ş'aşa rămîne: povetea-i gata. S. (Bobeica).

www.dacoromanica.ro

— Adică noi auzim ceva, că s'o întîmplat; aia-i! (M. Bota).
— Aia nu-i poveste, îi întîmplare. (Maria M. Tătaru).
— Apoi întîmplare, da-i tot poveste. (S. Bobeica).

— Apăi povestea s'o iscat așa: de pildă, io am fost cioban la oi; io am dat oile odată pe rîp' așa ș'o căzt și-o rupt picioarili, le-am omorît; și s'o dus și alții și-o zis: — Mă, vezi să nu faci, cum o făcut ăla!...
— Păi cum o făcut ăla?
— Păi stai să-ți spun cum o făcut: Ăla o fost om slab la minte, mă, și...
Ș'așa se face toată povestea... La noi, e și o vorbă: A ajuns de povestea lumii... (Nic. Vas. Fogoroș).

— Dela oameni, o învățat copkii. (M. Bota).

— Ședea așa pe hudiță oamenii ăi bătrîni și povestiă că ăla o pățit așa și ăla așa, și copkii asculta; că dac'o pățești o mîni mai departe, n'o ții. (M. Bacioc).

— (Poveștile) zice că ar hi fost așa; s'o 'ntîmplat cîte-o pățanie, cîte un fapt așa și-o povestit, c'așa-i. (Nefta Gușeilă).

— Și alea cu 'mpărați și smei îs pățănii că și smei o fost. (M. Bacioc).

— (Poveștile cu smei, feți-frumoși, împărați etc.). Așa știm noi că s'ar hi întîmplat. (Nefta Gușeilă).
— Da cine-o văzt'! Numa auzim! (Maria N. Tătaru).
— Apăi vedeți, domnule... elea cu smei, cu uriași, balauri, elea-s povești moștenite, dela bătrîni așa, elea nu-s povești adevărate, ... că noi nu credem în d'elea... mai sînt și d'eia,.. (N. V. Fogoroș)

Referindu-se la «Povestea Cenușotcii», Maria Codrea crede că:

«n'o hi tot așa cum i'n poveste, da el tot o fost odată, în vr'un sat, pe uneva...»
— Aia cu Cenușotcă, de sigur că s'o 'ntîmplat, c'o fost în adevăr, că dacă nu s'o 'ntîmplat, n'o putut s'o facă, că vezi .. că și dacă n'o fost chiar așa, da o mai faci... (Nefta Gușeilă).

Comentînd o altă poveste cu caracter supranatural, Dumitru Husea era convins că:

«asta chiar așa so 'ntîmplat, într'un sat pe la Cîmkina pe acolo...»,

iar Maria Stoica completa:

«Toate poveștile or hi fost odată așa. Din pățănii ies iestea...».

Credința în existența reală a acțiunilor și eroilor din poveste este evidentă. Din cele mai multe ori, o simplă deformare a întâmplărilor și pățaniilor, determinată de trecerea din gură în gură și, apoi, aducerea lor din condei și punerea în carte, este explicația cea mai recunoscută.

www.dacoromanica.ro

De aici, din carte, povestea își urmează drumul ei, cum se vede și din cele ce vor urma:

b) Poveștile sunt din cărți:

— Poveștile de bună samă că din cărți hin.

— Apăi când zicem, povestim . . . așa . . ., c'am fost în tîrg, că ce-am lucrat, că ce-o făcut boreasa aia, helea nu-s povești; poveste . . . numai helea-s care îmblă din cărți, care să spun așa . . . Aia care se spune ce-o făcut altu, nu să numără poveste.

— Nenea Gheorghe (Fogoroș) mn'i-o spus povești d'estea, din cărți; altfel n'am mai mers pe drum . . . așa . . .

— Și de pe la băieți noști; aducea cărți de pă la iștoală.

Iarna-i mai cetește și omul ei (S. P. Codrea) din cărți și ea spune cînd se duce la borese:

«Că uite ce-o mai citit Molă, pin cărți». (Agretina S. P. Codrea)

— Di Alixăndria auzita-ți? Hai, Doamne, poveste ca Alixăndria nu-i. Ce frumusețe spune; minune mare! Și cu furnicile s'o bătut!

— Am auzit-o demult, a cetit-o un om în casă la noi, ș'apăi am furat-o așa . . ., da n'o știu bine ca 'n carte. O asculta ăsta . . . Bradu, o asculta și plîngea, cum spunea de frumos, cum s'o bătut ș'o ajuns . . . pîn la rai.

— Le-am auzit de tineră. Citește cineva din cărți și le prinzi; că io nu știu carte, sau poate le-o cetit altcineva ș'apăi mni le-o spus așa p'un drum și le-am prins . . .

— Dac'așa hi știut carte, să citesc io 'n cărți, vai de mine . . . (Agretina S. P. Codrea)

— Apăi o știe că-i din carte (se referă la Genoveva de Brabant).

— Am auzit-o dela copkii!

— Copkii? Din carte, dela școală! O are în carte la școală . . . (M. N. Tătaru).

— Io am și cetit în cărți. (N. V. Fogoroș).

Fiind vorba de moșul său, Ion Miclăuș Fogoroș, decedat, spune:

— Apăi după ce le-am învățat dela el, io le-am mai găsit și pin cărți și pin reviste și i-am spus: — apăi dumneata de un'le știi taică? — Apăi le știu din cărți mă! . . . (N. V. Fogoroș).

— Cele din cărți îs cam tot d'estea care se spun așa, da-s schimbate.

— Care le citești pin cărți îs frumoase, da astea care le auzi așa, parcă crezi mai tare 'nt'ele . . . (Nefta Gușeilă).

5. Povești nu știe să spună oricine:

— Nu-i dat la toți așa . . . să știe multe, că numa ăla prinde care umblă mai mult (Sofia Nic. Fogoroș).

— N'o bagă toată lumea 'n cap; nu-s toți așa. (A. S. P. Codrea).

Sunt însă destul de mulți cei cărora le plac poveștile și le pot povesti. Sunt unii care pot fi ușor identificați întrebînd pe alții (Maria Rogozea

www.dacoromanica.ro

Bacioc, Agretina S. P. Codrea, Matei Jurcovan, Sinefta Gh. Guşeilă, Gheorghe Tătaru, Sofia Gh. Tătaru, etc.).

— Aia ştie multe (e vorba de Agretina S. P. Codrea); o fost ea de neam, corojoasă. Ş'o avut un domn mare pe la Viena (fratele ei, fost subofiţer în armata austro-ungară) i spunea ăla cînd vinia!

— Cam ştie lumea că-i place să spuie poveşti. (Sinefta Guşeilă).

— Aia o păţît multe!

— O avut copkii din flori; o avut năcazuri. Alea-s păţănii, alea-s poveşti. (M. Bota).

— (Maria R. Bacioc) Îi de mult şi ea 'n sat; cine mai ştie de unde le-o aflat. (M. N. Tătaru).

— O făcut şi ea destule, de-aia ştie. (M. Bota).

— Ăla iar ştie multe c'o fost pe la Bucureşti. (D. Sofonea).

Alteori ei înşişi îşi recunosc calităţile:

— Di la mine din copkilărie, că io-s şeful Drăguşului; dela işcoală, plăteam la dascăl 30 zloţi şi ne 'nvăţa toate cîntările...

— Dar cîte ştiu, io... nu le pot alege numa. Am fost io aşa.. numa de n'am avut soţ. (M. R. Bacioc).

De cele mai multe ori, însă, nu că se feresc de a recunoaşte că ştiu, dar nu-şi pot da seama, dacă mai ştiu sau nu, căci poate n'au mai spus poveşti de mult.

— Astea mi-o mai ieşit din minte. (Zaharia Rogozea).

— Nu s'o hi lovit, d'aia n'a spus!

— Nu poci spune mereu. Cînd am curaj, or cînd îs necăjit, mi le-aduce ca cum aduce apa gunoaie şi de toate, cîn vin...

— Am ştiut multe...; şi mai ştiu multe..., da numa aşa cînd vine... cîti-un sfînt...; tot sfîntu are o poveste.. şi tot omu, că şi la oamenii din sat le mai face lumea cîte-o poveste-aşa... ş'apăi cînd vorbim mi-aduc aminte... La nişte fete din Voila, le-am spus pă drum, mergeam la tîrg la Făgăraş, de-au rîs cu lacrămi, că, zice, «nene, să ştii că nu te uităm cît om trăi...».

— Alea cu ruşini îs de mult, de cînd lucram la Galaţi... (D-tru Sofonea).

— Ştiam cînd eram mai tînăr, da am avut multe afaceri şi le-am uitat; da ştiam! (N. V. Fogoroş).

— Dacă nu le-am spus le-am mai uitat, că vezi, cînd ai aşa multe 'n cap le uiţi...

— N'am mai stat de poveşti, că nu mă mai poci de copkii ăştia. (Maria A. Rogozea)

Şi totuşi cînd le vine bine, povestesc, însă, cu convingerea că:

«nu mai sunt poveşti, cum am apucat io» (M Rogozea Bacioc).

— Ale mele nu-i de-acuma şi de-aia povestesc ca să înveţe şi eşti mai tineri» (M. R. Bacioc).

www.dacoromanica.ro

— D'ap'a mele-s mai așa, mai bătrînești. (Longin Tătaru).

6. Dintre variatele categorii sociale, de o deosebită atenție sub raportul povestitului, se bucură foștii sau actualii ciobani. Cine din sat nu a auzit sau nu a învățat povești dela Ion Popa Radu zis «Bradu bătrînul», sau dela Matei Jurcovan sau dela alții care au fost la oi?

— Taica, Longin Tătaru, știe multe povești; o fost la oi! (Viorel L. Tătaru).
— E un cioban mai bătrîn, de-aici dela noi, Matei Jurcovan și ne-o spus-o; c'apăi ciobanii știe. (Salomon Rogozea).

Și Nic. V. Fogoroș și Gheorghe Tătaru și Gheorghe Sofonea și alții au învățat multe povești dela ciobani, fiindcă și ei au veghiat seri de-a-rîndul, în jurul focului, la munte, lîngă turmele de oi.

Aprecierea reciprocă a povestitorilor și a acestora de către nepovestitori — și chiar de către, i-ași numi pseudo-nepovestitori, care deși cunosc povești, pentru pretexte uneori nejustificate neagă — stîrnește foarte prețioase observații de opinie, asupra cărora nu ne vom opri. In general, însă, povestitorii sunt stimați de semenii lor.

7. *Tipuri de povestitori.* Se înțelege că gustul estetic și arta povestitului diferă dela caz la caz. Fiecare povestitor are caracteristicile lui. Chiar în sînul aceleași familii, diferențele sunt de multe ori izbitoare.

Gheorghe N. Tătaru este un om cu frumoase calități de povestitor. Atent, privind țintă cu ochii mari, la cel dintre ascultători care i se pare că-i dă mai multă importanță, vorbește rar, cu multe amănunte și într'o formă aleasă. Făcînd pauze mari — încît îți lasă impresia că-ți dă răgaz să umbli cu imaginația pe urmele eroului —, cu glasul blajin, ale cărei variații de tonalitate însoțite de gesturi discrete, te fac să aștepți descoperirea unei taine, Gh. Tătaru este un tip reprezentativ al povestitorului drăgușan. Cu totul alt tip, întruchipează însă soția sa, *Sofia Tătaru.* Este și ea cunoscătoarea unui mare număr de povești. Pe ea o preocupa însă mai mult fondul. Nu prea-i plăcea să zăbovească asupra incidentelor, pentru a le da viață și a le valorifica, în fața cărora bărbatul ei s'ar fi oprit grav pentru a privi o clipă pe chipul ascultătorilor, efectul și curiozitatea continuării și pentru a relua domol. Mai ales, cînd mi-a povestit Ileana Sîmziana, părea că n'o interesează decît firul acțiunii, după care fugea, să divulge mai repede sfîrșitul. Nemulțumită de încetineala cu care Gheorghe își depăna povestea, i s'a adresat odată dojenitor:

— Spune-o, mă, mai iute...»;

ceea ce i-a atras, numaidecît, următoarea prețioasă observație, din partea lui:

www.dacoromanica.ro

«... așa-i povestea, dar nu vrei să fug după ea».

Aceeași observație a făcut-o și I. Rogozea:

«povestea nu să spune iute..., că de-aia-i poveste ..».

Cu totul altor tipuri de povestitori se încadrează *Neculai Vas. Fogoroș* și *Dumitru Sofonea*-Cojocarul. Nic. Fogoroș cunoaște și spune orice fel de poveste. Știe mai mult anecdote, snoave, taclale și păcălituri. D-tru Sofonea știe aproape numai anecdote pornografice:

«De-astea mai știu, zice el, da nu mai spui, să nu dau de v'o rușine», că... «toate au cîte-o fîr de treabă acățată!...».

Cînd «ne luam de poveste», după ce-l lăsam să spună ce voia el, încercam să-l fac să-mi spună și vreun basm, dar mă izbeam mereu cam de același răspuns:

«Acuma nu-mi ghine 'n hire, da știam și d'astea mai neacățate.

Iar după ce-mi povestea cîte-o legendă cu Dumnezeu și Sf. Petru, revenea:

«să-ți mai acăț io una acuma Dumitale...».

Și Nic. Fogoroș și D-tru Sofonea, primul cu mai mult temperament, al doilea mai mucalit, povestesc tare, gesticulează larg, rîd cu hohote înainte și după ce au desvăluit nota de humor a povestirii, adaptează povestea la împrejurări și persoane cunoscute sau necunoscute și aruncă o ironie la unul dintre ascultători. In legătură cu o snoavă oarecare, nimeni nu te poate lămuri mai bine ca D-tru Sofonea unde a auzit-o, unde a mai spus-o, cînd a avut mai mare succes cu ea, că i s'a potrivit «lu unu dela Salva...» sau dela Făgăraș etc. Amîndoi sunt foarte inteligenți, plini de spirit și cu o memorie foarte bună. D-tru Sofonea, cînd l-am revăzut în Mai 1939, după 5 ani, și a început «să-și deslege gura», mai întîi m'a întrebat, dacă din multele snoave pe care mi le-a spus în 1934, le mai păstrez încă pe cele patru pe care mi le povestise într'o anumită împrejurare. La răspunsul meu, afirmativ, cu mare mulțumire, spre uimirea mea, adăugă:

«apăi pe helea cu... — reamintindu-mi pe cele 4, scrise atunci — care le-ați scris nu le mai spui acum».

Exemplificarea tipurilor de povestitori se poate încă desvolta. Mai adaug numai entuziasmul și chiar extazul care parcă se abătea asupra *Agretinei Popa Codrea*, pasiunea cu care povestește și cu care trăește aventurile eroilor din poveștile sale. Ii plac mai ales basmele și orice povestire în care găsește fantasticul, pentru a admira, comenta și broda într'un stil expresiv special ei, cu multă figurație și bogăție poetică.

www.dacoromanica.ro

8. Prestigiul celor mai pricepuți într'ale poveștilor mai are la Drăguș și o altă însemnătate. Viața spirituală comună a satului se bazează, în special pe grupările sociale, determinate la rîndul lor, fie de criterii subiective, fie obiective. In toate aceste grupări sociale cu caracter iterativ sau întîmplător, create sau pe vecinătăți, cum de regulă sunt șezătorile, sau pe cercuri prietenești sau de rudenie, bunii povestitori își au rolul lor foarte bine conturat. Mai mult chiar, prezența lor însăși este determinantă pentru fixarea unor grupări sociale, cel puțin sub raport spiritual. La Drăguș aproape toți povestitorii își au cercul lor, care devine uneori adevărate focare din care radiază tot felul de povești și vorbe înțelepte. O cercetare și mai analitică a Drăgușului ne-ar fi dus de sigur chiar la o descifrare a zonelor diferitelor povești sau teme, mai ales, urmărind activitatea bunilor povestitori. Un foarte scurt exemplu: Sofia Gh. Tătaru (n. Rogozea) știe povestea lui Cenușotcă, dela « tata bătrîn », care o povestise odată la desfăcutul cucuruzului. Intre alții, dela Sofia a prins-o soțul ei Gh. Tătaru, dela care au învățat-o surorile sale Ana și Eva Tătaru, fratele său Viorel și fiica sa Norica, dela care a luat-o apoi fetița de 9 ani Livia Jurcovan ca și cîteva colege originare din diferite colțuri ale țării, aflate la aceeași școală la Miercurea Ciucului. Dela același « tată bătrîn », dar mai ales dela « mama bătrînă », care era soră cu Codru Drăgușanu, a învățat povestea lui Cenușotcă, sora Sofiei Tătaru, Nefta Gușeilă, dela care a trecut apoi la soțul ei, Gh. Gușeilă, ca și la alte borese din vecinătate.

CONCLUZII

1. Chiar și numai din aceste cîteva observații se poate înțelege că *povestitul în Drăguș* — fenomen social complet structurat — *îndeplinește simultan sau succesiv mai multe funcțiuni*. Niciodată o funcțiune a povestitului nu este singură, ci întotdeauna ele apar într'un ansamblu în care una este predominantă. Această funcțiune — principală — se menține un timp oarecare, iar în momentul coborîrii, descreșterii ei, vedem crescînd alta. Variația aceasta de funcțiuni — care se produce cu foarte mare ușurință — se poate surprinde în toate prilejurile propice povestitului. La claca de seceră sau de tors, în șezători, la desfăcutul cucuruzului, la lucru — dar mai ales la împrumut de lucru — Dumineca, după biserică « pe uliță », în micile lor deplasări la munca cîmpului, la tîrguri sau la oraș, povestitul este într'un continuu schimb de valori.

De asemeni, predominarea — în astfel de prilejuri — a sexului femeesc sau a celui bărbătesc sau participarea la povestire, în număr

www.dacoromanica.ro

mai mare a copiilor, tinerilor sau bătrînilor, aduc o nouă serie de variaţii funcţionale. Toate aceste raporturi — de creştere şi descreştere — între funcţiuni, se pot sezisa destul de clar în Drăguş.

Funcţiunea estetico-distractivă, de obiceiu, este prima care predomină la începutul povestitului. Adunîndu-se pentru a trece timpul — cu lucru sau nu — din moment ce se aduce vorba despre una sau alta, e suficient să facă cineva legătura că: « asta-i ca aia, cu ăla care... » şi îndată ştiutorii încep să spună ce-au auzit dela unul sau dela altul, înveselind feţele ascultătorilor. « Ştii că omu şi dacă are v'o durere, minten îl faci de rîde » (D. Sofonea).

Funcţiunea lucrativă este cea care se substitue mai repede celei estetice. Lucrul continuă dacă participanţii sunt voioşi. Ori voioşia încetează pentru mulţi, cînd se aud numai poveşti supranaturale cu smei şi feţi-frumoşi. Ei simt nevoia unei snoave, a unei glume, care să le descreţească fruntea, să-i facă să rîdă. De aceea, auzi adeseori spunîndu-se să nu mai zică « d'estea să moţăi », ci « d'elea să rîzi » (Sofia Sîtea).

« Nu le place la toate poveştile; num' ce-auzi:
— No, lasă poveştile... Mai bǵhine cîntaţi, că povestea nu-mi place; mńi somn». Dacă spui, n'ascultă şi face larmă. (A. S. P. Codrea).

Intr'una din zilele lui Mai 1939, pe cînd stăteam lîngă cei vreo 20 de bărbaţi, feciori, femei şi fete, care ajutau la lucrul casei lui Gh. I. Fogoroş, acesta întrerupse liniştea lucrului, zicînd: — « D'apăi mai spuneţi mă şi voi ceva, c'apăi mege treaba mai bǵine; zi mă, Laie, tu una... ». Laie-Nicolae V. Fogoroş — nu aşteptă mult şi cînd altcineva aduse vorba, el completă îndată că « asta-i ca aia cu unu... un ţigan care... » şi povesti cunoscuta snoavă cu ţiganul care a furat un căpăstru de care era legată o iapă, după care urmară — la rugăminţile celorlalţi, de a mai zice « una » — încă vreo 20 de snoave şi poveşti. In felul acesta, lucrul a luat un ritm nou în plină veselie şi hohote de rîs.

Funcţiunea educativă a poveştilor în Drăguş, de asemenea, trebue ţinută în seamă. Copiilor, ca peste tot, li se spun poveşti. Remarc rolul foarte redus al mamei în chestiunea aceasta. In general — la Drăguş — mamele nu spun poveşti copiilor lor. Spune « mama bătrînă », « tata bătrîn », « tata », cîte un neam, vecin, prieten, oaspete...

— Venea seara la noi tata bătrîn şi ne spunea poveşti şi rugăciuni; mama bătrînă ne spunea rugăciuni şi cîte i-o mai spus mă-sa ei. (Nefta Guşeilă).
— Mă mai ceartă nevasta şi strigă să nu-i umplu capu la băiat cu prostii. (N. V. Fogoroş).

2. Ca o ultimă concluzie din cercetarea vieţii poveştilor în Drăguş, putem spune că tradiţia literară a satului nu a cedat de tot agentului

www.dacoromanica.ro

literar extern, cărţii, pentru a avea un sat de *tipul vieţii literare exogene* şi nici nu s'a menţinut nealterată în a perpetua caracterul organic permanent pentru a avea un sat de *tipul vieţii literare indigene*, ci răsfrîngerea destul de substanţială a cărţii în vieaţa satului a întîlnit un bun literar anonim, viu şi dens, producîndu-se astfel o contopire literară de două origini şi caractere[1] diferenţiate care s'au altoit reciproc. Numai prin această soluţie mixtă, în care s'au împletit produsele şi forţele literare a celor două origini diferite, trebue interpretată vieaţa literară de *tip mixt* a Drăguşului.

www.dacoromanica.ro

CLASIFICĂRI ŞI COMENTARII

A. POVEŞTI

I. POVEŞTI DESPRE ANIMALE ŞI PĂSĂRI

1. COCOŞUL MOŞULUI ŞI GĂINA BABEI

Punguţa cu doi bani. Cocoşul năzdrăvan care găseşte o comoară.

A) Inf. Laurian Guşăilă, 11 ani, ştie carte. Text cules de M. S., la 19 August 1929.

B) Inf. Sofia Sîtea, 17 ani, ştie carte (7 cl. primare). Povestea a «auzit-o de mńică», nu ştie dela cine, dar «zău n'am citit-o». Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Tema acestei poveşti cu cocoşul care merge să caute şi găseşte o comoară pentru stăpînul său, a fost studiată în ultima vreme, în legătură cu varianta lui Ion Creangă, de Jean Boutiére *(La vie et l'oeuvre de Ion Creangă*, p. 72—78), care conchide că versiunile romîneşti se leagă direct de celelalte versiuni orientale. In ce măsură, urmează să se stabilească, valabilitatea constatărilor fiind cu atît mai apreciată, cu cît numărul mărturiilor va fi mai mare. Cele două variante drăguşene alăturate celorlalte cunoscute (cf. L. Şăineanu, *Basmele romîne*, p. 948—950, J. Boutiére, *loc. cit.* şi A. Schullerus, *Verzeichnis*, p. 25, unde la nr. 213*, înnumără 9 variante), vor contribui şi ele la lămurirea acestei probleme, căci existenţa unor elemente îndepărtate de variantele cunoscute, ne duce la descifrarea mai multor tipuri, dintre care unele se apropie de alte teme, ca de pildă de cea numită *Le chat botté*, al cărui tip romînesc este legat tocmai de cocoşul acesta năsdrăvan şi credincios (cf. şi notele noastre în *Nerej, un village d'une région arhaïque*, II, p. 248—250, la nr. 13).

www.dacoromanica.ro

Momentele principale ale variantelor noastre sunt:

A. a) Moşul, baba şi baterea cocoşului; *b)* Găsirea punguţei şi intervenirea boierului; *c)* Prinderea cocoşului şi aruncarea lui în ogradă, între celelalte păsări; *d)* Aruncarea lui într'un butoiu cu apă; *e)* Aruncarea într'un cuptor cu foc; *f)* Inchiderea cocoşului în pivniţă; *g)* Intoarcerea la moş; *h)* Baba şi baterea găinii.

B. a) Moşul, baba şi baterea cocoşului; *b)* Găsirea punguţei şi intervenirea împăratului; *c)* Aruncarea cocoşului într'o fîntînă; *d)* Aruncarea lui într'un cuptor; *e)* Inchiderea cocoşului într'o ladă cu bani; *f)* Intoarcerea la moş.

Din această simplă înşirare se poate vedea că formula acestei poveşti animale — reieşită din contaminarea unui motiv din ciclul îmbogăţirilor miraculoase cu unul dintre cele privitoare la încercările unui datornic de a scăpa de cineva nedorit — scade şi creşte între anumite limite.

In var. *A*, băgarea cocoşului în ograda boierului nu aduce cu sine înghiţirea celorlalte animale şi păsări ale boierului. Tot în această variantă, descoperirea comoarei nu se petrece prin închiderea cocoşului într'o ladă cu bani, ci într'o pivniţă, unde puterile-i miraculoase au descoperit în zid, lada cu galbeni pe care a înghiţit-o. Se pare că această a treia peripeţie a cocoşului completează mai logic acel crescendo al isprăvilor lui, care ni-l arată credincios şi năzdrăvan.

Var. *B* se opreşte, cu mici diferenţe, cam la aceleaşi momente, unele variind, iarăşi, în ceea ce priveşte caracterele secundare. Remarc numai amănuntul interesant că partea finală a formulei — trimiterea găinei de către babă — dispare în această var. *B* şi faptul că din amîndouă lipseşte partea morală, în care nemulţumirea babei este pedepsită.

II. POVEŞTI FANTASTICE

2. IONICĂ FĂT-FRUMOS ŞI ILEANA COSINZEANA

A) Inf. Rafira Jurcovan (Hira Nichii Popii), 38 ani, ştie carte, căsătorită. Informatoarea îşi aminteşte că povestea «Ileana Cosinzeana din cosiţă flori îi cîntă, nouă împăraţi o ascultă» e mult mai frumoasă şi mai lungă, dar acum a uitat-o şi nu mai ştie cum mai e. O ştie «de pe la tătucu, de pe la moşi, dela strămoşi». De asemenea îşi aduce aminte că «era şi într'o carte; aveam o carte de spunea şi destea». Text cules de I. C. C., în Apr. 1934.

B) Inf. Agretina Codrea, 60 ani, analfabetă.

www.dacoromanica.ro

«Io am fost uşoară la minte şi le-am auzit; am băgat 'n cap. Cînd am fost tinără, nu era nici una 'n Drăguş ca mine şi la coasă şi 'n pădure şi la joc şi peste tot; tăiam lemnu, ca omu; duceam cubici cu boii 'n postu Crăciunului, era pămîntu îngheţat ca tunu».

Bună povestitoare, spirit viu, imaginaţie bogată, vorbeşte curgător şi colorat. Se entuziasmează, admiră şi participă integral la isprăvile eroilor din poveste. Iubeşte poveştile şi-i plac de obiceiu cele emotive şi duioase. *Genoveva de Brabant* este una dintre cele mai preţuite. O ştie dela vecinul său Gh. Fogoroş, care la rîndu-i o ştie şi o ceteşte şi acum, adeseori, dintr'o carte cumpărată, o ediţie populară de pe la sfîrşitul secolului trecut. Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Aceste două variante drăguşene fac parte din cel mai complet ciclu tematic al poveştilor fantastice. O analiză sumară acestui ciclu tematic a făcut-o la noi L. Şăineanu, grupînd formula de faţă, alături de altele, la tipul Nereida, al treilea tip al ciclului păsărilor. Episoadele lor sunt:

A. *a)* In grădina împăratului, un pom pe care nu ştia cine l-a sădit, «ziua înflorea, noaptea făcea rod şi pînă dimineaţa cineva i le fura», aşa că niciodată n'avea fructe (cf. var. Voronca, apud Şăineanu, *op. cit.*, p. 284); *b)* Supărat de aceasta, împăratul a pus în cîte o seară, pe cei doi feciori mai mari, să păzească, dar venind «un vînt cu boare lină şi de somn dulceaţă plină», ei au adormit; *c)* A treia noapte, al treilea fiu, Ionică Făt-Frumos, pe cînd pîndea, prinse o pasăre mare, care se transformă în fată şi deslegă enigma pomului; *d)* Adormind amîndoi, veni o slujnică-ţigancă, smulse trei fire din părul de aur al fetii, care deşteptîndu-se supărată, vru să-l scoale pe Ionică, dar neputînd, schimbă inelul lui cu al ei şi dispăru; *e)* Trezindu-se din somn — cu toate rugăminţile părinţilor — Ionică Făt-Frumos plecă în căutarea Ilenii Cosinzenii; *f)* Ajungînd într'o prăpastie, el dete de moara unde măcina Ileana Cosinzeana şi se băgă slugă; *g)* Odată vîrîndu-se într'un sac, el fu luat de păsările care duceau sacii cu făină — păsări la fel cu cea pe care o prinsese el — şi dus la «pitariu»; *h)* Aci, ascunse inelul într'o pîne, unde găsindu-l Ileana, chemă pe brutarul care a făcut-o (cf. şi Al. Vasiliu, *Poveşti şi Legende*, p. 38) şi astfel, avem descoperirea lui Ionică, recunoaşterea şi nunta.

B. *a)* Ionică Făt-Frumos după ce se scălda în lacul din grădina — care-i fusese interzisă de tatăl său, încă înainte de moarte — adormind

www.dacoromanica.ro

la umbră, o zînă venia şi-l alinta fără ca el să se deştepte (cf. şi varianta ardeleană a lui Pompiliu, apud Şăineanu, *op. cit.*, p. 284); *b)* A treia oară, venind zîna, iar el nedeşteptîndu-se, ea-i schimbă inelul cu al ei, îl fermecă şi dispăru (Var. *A*, ep. d.); *c)* Trezindu-se din somn, el îşi luă opinci şi cîrjă de fier şi plecă în căutarea ei. (Var. A, ep. *e*) *d)* Mergînd printre stînci şi pe sub pămînt, el ajunse la « moara măestrelor », moara lui Moş Arghir, care-şi ridica genele cu cîrja şi măcina Ilenii Cosînzenii şi începu să slujească bătrînului. (Var. A, ep. *f*); *e)* Odată vîrîndu-se într'un sac cu făină, fu aruncat pe spatele unor păsări şi dus unde se făcea pînea pentru Ileana. (Var. A, ep. *g*); *f)* Isbutind să obţină — dela brutari — favoarea de a fi lăsat să pregătească şi el pînea şi făcînd-o mai bună ca ceilalţi, el aţîţă curiozitatea Ilenii; *g)* A treia oară, băgînd inelul în pîne, este descoperit şi făcut acolo împărat. (Despre recunoaşterea cu ajutorul inelului şi în alte basme, cf. Şăineanu, *op. cit.*, p. 673).

Din acestea se poate vedea că schema poveştii este aceeaşi. Diferă numai introducerile. In raport cu celelalte variante ale domeniului romînesc, menţionăm că ele reprezintă un tip prescurtat, care se opreşte la regăsirea dintre erou şi zînă şi nu se mai continuă ca în cele mai multe, cu călcarea consemnului de a nu intra în camera oprită, eliberarea smeului, furarea Ilenii, căutarea şi aducerea ei, cu excepţia introducerii din var. A, care se apropie de var. ardeleană a lui Frîncu (cf. şi tipul Hesperidelor la Şăineanu). Tipul drăguşan coincide aproape perfect cu prima parte a celui ardelean, cunoscut mai ales prin varianta lui Miron Pompiliu, luată de Şăineanu ca al doilea basm-tip al tipului Nereida.

Un mare număr de variante romîneşti au notat A. Schullerus (*Verzeichnis* la nr. 300 I) şi Al. Vasiliu, (*op. cit.*, p. 147—162), iar alte date bibliografice apropiate am dat în note la basmul Lebegioara din contribuţiile noastre la monografia Nerejului-Vrancea (în *Nerej, un village d'une région arhaïque*, II, p. 228—231, nr. 31).

3. CENUŞOTCĂ

Fratele cel mic cîştigă prinţesa din turn.

A) Inf. Solomon Jurcovan, 21 ani, ştie carte, necăsătorit, fiul Rafirei Jurcovan (cf. pov. nr. 2). Text cules de I. C. C. în Mai 1939.

B) Inf. Gheorghe L. Tătaru (cf. introd., p. 14), 35 de ani, ştie carte (6 cl. primare), căsăt., 1 fetiţă. Fost cioban 8 ani; armata la Calafat şi

www.dacoromanica.ro

în trecere, pe la București. După ce a terminat povestea, inf. se adresează soției, sale:

— Dară, Sofio, asta a lu Cenușotcă cini mi-o spus-o?

— Io ți-am spus-o la desfăcutul cucuruzului!

— Nevasta mi-o spus-o și io i-am luat melodia — spuse el zîmbind — și Sofia o știe dela tata bătrîn, dela tata mamii (Ion Rogozea); — Rămîneam acasă cu el ș'apă ne to spunea povești ca să știdem și noi cu iel». (Text stenografiat de Gr. S., în Aug. 1938).

Deși L. Ș ă i n e a n u (p. 725) spune că basmul acesta nu are decît o asemănare exterioară, prin înfățișarea urîtă și respingătoare, cu Cenușereasa, totuși îl introduce (p. 737—739) ca al doilea basm-tip, al tipului B, din ciclul mamei vitrege. Prin cele trei apariții ale lui Cenușotcă, îmbrăcat în haine de argint, aur și diamant, ne apropiem de unele povești din ciclul acela dar credem că nu acolo îi este locul.

Tipul drăgușan al acestei povești este același ca acel reprezentat de varianta ardeleană a lui Mera (Ș ă i n e a n u, *op. cit.*, p. 738) și constă din următoarele episoade:

A) *a)* Cei doi feciori mai mari ai unui om n'au isbutit să prindă caii năzdrăvani care veniau noaptea și mîncau holdele; *b)* Al treilea fecior — Cenușotcă — trimis, cîntînd din fluier, pîndește și prinde calul cel frumos, căruia însă-i dă drumul în schimbul a trei fire de păr de aur, de argint și de diamant; *c)* Impăratul vestește că va da fata de soție, aceluia care va putea, sărind cu calul, să-i ia cununa din vîrful unei biserici, unde o pune-o ea; *d)* Plecînd frații să-și încerce norocul, Cenușotcă chemă — scuturînd firul de aur — calul și îmbrăcat numai în aur, sări cu el, pînă aproape de cunună; *e)* Intorcîndu-se frații, înciudați, dărîmară cotețul de pe care Cenușotcă pretindea că văzuse și el călărețul misterios; *f)* A doua zi la fel, travestit în haine de argint, Cenușotcă sări cu calul și puse mîna pe cunună; *g)* Din aceeași pricină, frații dărîmară și o șură de pe care Cenușotcă spusese că văzuse și el tot ceea ce ei credeau că numai ei știu; *h)* A treia zi, în haine de diamant, ca un necunoscut, se repezi ca fulgerul, luă cununa și se întoarse acasă, își puse cununa pe cap, o acoperi cu căciula și începu iarăși să dearnă cenușă în vatră; *i)* Infuriați, frații dădură jos acoperișul casei, fiindcă de pe el — zicea Cenușotcă — văzuse cum cineva luase cununa; *f)* Impăratul văzînd că viteazul care a luat cununa nu se duce să ia fata de nevastă, trimise oamenii să caute în toate casele, pînă-l descoperi pe Cenușotcă, cu cununa pe cap, spre surprinderea tuturor.

www.dacoromanica.ro

B. *a)* Un om şi-a trimis feciorii să păzească nişte grîu pe care noaptea îl mîncau nişte cai năzdrăvani, dar primii doi n'au isbutit, adormind; *b)* Cenuşotcă — al treilea fecior — se duse din proprie iniţiativă şi stînd la pîndă, prinse unul dintre cei trei cai, care-i dărui în schimbul libertăţii, trei fire de păr din coamă — unul de aur, unul de argint şi unul de diamant — şi apoi se întoarse acasă, stîrnind invidia fraţilor săi; *c)* Împăratul dădu ordin că acela care va sări călare pînă la fata lui (la al treilea etaj) aceluia-i va da-o de soţie; *d)* După plecarea fraţilor la întrecere, Cenuşotcă chemă — scuturînd firul de diamant — calul cu care sări pînă a pus mîna pe fereastra etajului; *e)* Intorcîndu-se fraţii şi vrînd să rîdă de Cenuşotcă că el n'a văzut ce-au văzut ei, se înfuriară şi dărîmară grajdul din apropiere, auzind că a văzut şi el de pe acel grajd; *f)* A doua zi, la fel, Cenuşotcă îmbrăcat în haine de argint, întrecu pe concurenţi; *g)* Inciudaţi, fraţii tăiară un păr, din care Cenuşotcă pretextase că văzuse şi el totul; *h)* A treia zi, la fel, îmbrăcat în aur, sări tocmai în camera fetii împăratului, o sărută şi dispăru; *i)* La ordinul împăratului, de a se prezenta eroul să-şi ia nevasta şi împărăţia, Cenuşotcă s'a dus şi a făcut nuntă.

Un fragment basarabean a culeş D. Ş a n d r u din Cornova-Orhei (în *Bulletin linguistique*, I, p. 98 —99).

4. CIPĂRUŞ PĂTRU

Eliberarea sorei şi fraţilor. Trădarea eroului.

Inf. Gh. Bobeica, 45 ani, analfabet. Text cules de M. R., în Aug. 1929. Azi (1939), decedat.

Cipăruş Pătru este un basm a cărui cercetare este una dintre problemele cele mai spinoase din domeniul prozei populare. Nu putem accepta încadrarea lui Ş ă i n e a n u în tipul celor doi fraţi de cruce. Toate variantele romîneşti se opun acestei clasificări, cu osebire tipul ardelean, în care se integrează şi basmul drăguşan. Variante romîneşti a mai semnalat şi publicat A l. V a s i l i u (*Poveşti şi Legende*, p. 205) şi E c a t e r i n a Ţ e n e s c u (în *Grai şi Suflet*, vol. II, fasc. 2, p. 334— 342), pe lîngă cele adunate de S c h u l l e r u s (Verzeichnis, p. 28— 32) în atît de complicatele subdiviziuni ale tipului 301 I*:

a) Măturînd, o femee — care avea doi băieţi şi o fată — găsi un bob de piper, pe care înghiţindu-l, născu un copil, care în 20 zile crescu cît în 20 de ani; *b)* Trimiţîndu-şi fata să ducă mîncare celorlalţi doi

www.dacoromanica.ro

băieți la plug, ea se rătăci prin pădure și nimeri la locuința unui smeu; *c)* Fratele cel mare plecă în căutarea sorii, o găsi la casa smeului, dar auzind buzduganul acestuia, se ascunse sub o troacă; *d)* Smeul descoperindu-l, îl invită la masă — o jumătate de bou și 50 vedre de vin — și apoi luîndu-se la luptă, îl omorî; *e)* Al doilea frate avu aceeași soartă; *f)* Cipăruș, după ce sili pe mamă-sa să-i mărturisească despre frații și sora lui, prin băgarea țîței sub talpa casei, sub cuvînt că va suge, plecă să-i caute (cf. Șăineanu, p. 601; Candrea-Densușianu-Speranția, *Graiul nostru*, I, p. 367; Ispirescu, *Povestind copiilor*, p. 143—163 și D. Furtună, *Izvodiri din bătrîni*, p. 66); *g)* După șapte zile de mers, a ajuns la smeu, a mîncat cu el un bou, au băut 100 de vedre, s'au luat la luptă și Cipăruș își omorî adversarul; *h)* Cu ajutorul sorei sale, și-a desgropat frații, le-a dat cu apă vie și au plecat cu toții spre casă; *i)* Pe drum, adormind de oboseală iar fraților fiindu-le frică de el, l-au legat cu lanțuri de un lemn, pe care el, deșteptîndu-se, l-a scos din rădăcină și a plecat cu el în spate, acasă; *j)* Plecînd iarăși în lume, ca să se lupte, s'a întîlnit cu Strîmbă Lemne și cu Sfarămă Piatră, care l-au făcut «regele» lor și trăesc împreună în pădure. (Elemente pătrunse din ciclul tematic al ajutătorilor supranaturali sau al tovarășilor năzdrăvani (cf. Șăineanu, *op. cit.*, p. 537—539, 557 și urm.; Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 513 A și D. Șandru, în *Bulletin linguistique*, I, p. 105—106 — fragment).

5. FĂT-FRUMOS ȘI SMEOAICA

Cei doi frați asemănători. Eliberarea prințesei expuse.

Inf. Sinefta (Nefta) Gh. Gușeilă, născută Rogozea, 42 ani, știe carte (2 cl. primare), căsătorită. A fost la Tg. Mureș și prin împrejurimi. Text cules de I. C. C., în Mai 1939. Notez că nu numai Ileana Simziana, dar aproape toate poveștile pe care le știe Sinefta, le știe și soțul ei Gh. Gușeilă, care o controla și chiar o completa adeseori.

Povestea aceasta este destul de cunoscută, dar complexul de contaminări și interferențe cu alte teme din acest ciclu, au dat naștere la o mulțime de tipuri.

Episoadele acestei variante sunt: *a)* Nașterea miraculoasă a doi copii — al împărătesei și al bucătăresei — și a doi cățel; *b)* Cauza plecării în lume și alegerea calului; *c)* Poposirea la Sf. Vineri; *d)* Intîlnirea în pădure cu smeoaica; *e)* Omorîrea eroului; *f)* Plecarea fratelui în urma

www.dacoromanica.ro

semnelor prevestitoare în căutarea eroului; *g)* Poposirea la Sf. Vineri; *h)* Intîlnirea cu smeoaica; *i)* Omorîrea smeoaicei; *j)* Invierea eroului.

In afară de aceasta, o versiune (B) mult mai frumoasă şi mai bogată în incidente, am ascultat dela Gretina Samoilă Popa Codrea (cf. povestea nr. 2), din care notez următoarele episoade: *a)* Mîncînd din acelaşi peşte, împărăteasa naşte pe Măr, servitoarea pe Păr şi căţeaua şase căţei numiţi: Bujor, Rozor, Cetina Brazilor, Floŧean, Cioban şi Frunză de Maghiran, dintre care, pe primii trei îi ia Măr, iar pe ceilalţi Păr; *b)* După ce şi-au schimbat batistele, Măr pleacă în lume; *c)* In drum se luptă şi omoară un taur care strica arăturile, un smeu care seca fîntînile şi un balaur cu şapte capete, care, păzind singura fîntînă cu apă, mînca în fiecare zi, cîte o fată şi în ziua aceea trebuia să mănînce chiar pe fata împăratului, careia îi venise rîndul; salvarea ei, motivul Andromedei (cf. J. Bédier, *Les Fabliaux*, p. 110—111); *d)* Intîlnirea cu smeoaica, mama taurului, smeului şi balaurului; *e)* Convorbirea cu ea, coborîrea din copac şi omorîrea eroului; *f)* Plecarea fratelui, la apariţia semnelor prevestitoare: 3 picături de sînge pe batistă; *g)* Oprirea la Sf. Vineri; *h)* Intîlnirea cu smeoaica care striga: «Vai de mine, mor de frig»; *i)* Omorîrea ei; *j)* Descoperirea fratelui îngropat în pădure la o rădăcină şi învierea lui; *k)* Insurarea lui Măr cu fata împăratului, pe care o salvase dela balaur şi «Păr nu mai ştiu pe cine-o luat».

Din cele de mai sus, se poate vedea limpede că versiunea B este cea mai apropiată, dintre cele cunoscute, de cea a lui Gh. Pop-Reteganul, numită tot Măr şi Păr.

La informaţiile privitoare la această formulă de basm, date în contribuţiile noastre la monografia Nerejului (în *Nerej, un village d'une région arhaïque*, II, p. 237—238), mai adăugăm pe cele date de J. Bédier (*Les Fabliaux*, p. 107), A. Schullerus (*Verzeichnis*, la nr. 303 şi 304), ca şi varianta basarabeană a lui P. V. Ştefănucă (*Folklor din jud. Lăpuşna*, în An. Arh. de Folklor, II, p. 146—147).

Problema a fost studiată în ultima vreme, pe plan universal, de K. Ranke, în fundamentala sa monografie *Die Zwei Brüder* (F.F.C., nr. 114, Helsinki, 1934, 390 p.), în care (p. 85—86) introduce şi 21 de variante româneşti, comunicate de I. Muşlea.

6. AURELIAN VOINICUL

Aducerea pasării de aur. Fraţii perfizi.

Inf. Ioan Năftuc Fogoroş, 56 ani, ştie carte, căsătorit. A călătorit în America, iar în timpul războiului mondial a fost prizonier în Rusia.

www.dacoromanica.ro

Povestea a auzit-o dela un frate al său din sat. Text cules de Gh. R., în Mai 1939.

Povestea lui Aurelian Voinicul sau a împăratului, căruia un ochiu îi plîngea şi unul îi rîdea, este una dintre poveştile cele mai complicate ca înlănţuire de elemente: *a)* Dintre cei trei fii ai împăratului, numai cel mic, Aurelian, isbuteşte să afle de ce tatălui lor un ochiu îi plîngea şi altul îi rîdea; *b)* Incercarea fraţilor de a aduce din ţara Zînei-Zînelor, pasărea de aur cu colivie cu tot (cf. şi *An. Arh. de Folklor*, IV, 158) şi ieşirea tatălui transformat în urs, în cale, la pod; *c)* Plecarea lui Aurelian cu armele, hainele şi calul care mînca jăratec, ce aparţinuseră în tinereţe tatălui său; *d)* Intîlnirea la pod cu tatăl transformat în leu; *e)* Oprirea în pădure şi stingerea focului; *f)* In căutarea focului, întâlnirea cu Bună seara, Miez de noapte, Zori de zi şi legarea lor (cf. Şăineanu, *op. cit.*, p. 333, 983 n. 67 şi Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 304); *g)* Găsirea focului păzit de 12 uriaşi (cf. N. Cartojan, *Cărţile populare*, I, p. 128; *h)* Prinderea lui Aurelian de uriaşi, plecarea lor la curtea Impăratului Roşu să fure cocoşul, omorîrea uriaşilor; *i)* Insurarea cu fata Impăratului Roşu, despărţirea de ea şi primirea năframei, obiect miraculos; *j)* Deslegarea lui Bună seara, Miez de noapte şi Zori de zi, întîlnirea cu calul; *k)* Regăsirea fraţilor care ajunseseră slugi; *l)* O nouă despărţire la cele 3 drumuri; *m)* Fraţii ajung din nou slugi; *n)* Sosirea lui Aurelian la palatul Zînei-Zînelor, prefacerea calului în căpăţînă de cal, îndrăgirea lui cu o Zînă tînără, dela care primeşte o năframă şi un baston de aur, furarea pasării de aur; *o)* Fuga şi urmărirea eroului, aruncarea periei, pieptenului şi gresiei (cf. şi Candrea-Densusianu-Speranţă, *Graiul nostru*, I, p. 85—90); *p)* Regăsirea fraţilor şi trădarea lor; *r)* Calul, năframa, venirea fetei Impăratului Roşu, învierea lui cu apă vie şi iarăşi uciderea lui de aceasta din gelozie; *s)* Calul, a doua năframă, venirea tinerei Zîne şi a doua lui înviere; *ş)* Sosirea lui acasă cu Zîna, tocmai la nunta fraţilor săi.

Amănunte despre motivele acestui basm se mai găsesc şi la Şăineanu (*op. cit.*, p. 540 şi urm.), la tipul fraţilor perfizi din ciclul celor trei fraţi.

7. IMPĂRATUL ORB

Peţirea şi mărul de aur. Căutarea leacurilor minunate.

Inf. Seana Axente Rogozea, de 17 ani, ştie carte, necăsătorită. Plecată de acasă dela 11 ani, servitoare la Turnul Măgurele şi Turnul Severin.

www.dacoromanica.ro

Povestea o știe dela Dumitru Ionașcu, flăcău din sat «care le mai citea prin cărți». Text cules de Gh. R., în Mai 1939.

a) A treia și cea mai mică fată a Impăratului a ales de bărbat, aruncînd de trei ori mărul de aur, de pe un pod, celui mai zdrănțos dintre pețitori; *b)* Deși nebăgat în seamă la început, Impăratul orbind, iar ceilalți doi gineri neputînd să-i facă ceva, ginerele cel tînăr a plecat și i-a adus lapte de capră sălbatecă, cu care l-a lecuit; *c)* Drept mulțumire împăratul i-a dat cel mai frumos cal, l-a înzestrat și l-a lăsat moștenitor; *d)* Orbind a doua oară, ginerele cel mic i-a adus «iarbă de-a Zînelor, dela un pod mare» și l-a lecuit; *e)* Ajuns împărat, ginerele cel mic și avînd un copil, pentru a satisface curiozitatea celorlalți, el și-a explicat originea-i țigănească.

Notez că povestea aceasta este lipsită, în general, de frăgezimea populară, de continuitate și de un final care să împace așteptarea ascultătorilor. Vina aparține — de sigur — informatoarei.

8. POVESTEA ȘARPELUI

Soțul vrăjit. Amor și Psyche.

A) Inf. Solomon Jurcovan, 21 ani, știe carte (7 cl. primare), necăsătorit. Povestea a auzit-o «la șezătoare..., într'o sară, la fata aia... la porumb..., a spus-o Vichente Sucaciu; el o știe dela un băieș d'eia din pădure». Deși nu a spus-o decât de vreo două ori pînă acum, totuși îi place foarte mult, căci «asta-i di un' să taie poveștile». Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

B) Inf. Gheorghe Orășanu, 67 ani (în 1934), analfabet, țigan care se ocupa cu lucrarea lingurilor, măturilor etc., originar din Curtea de Argeș. Povestea o știe de mult, de cînd era copil, dela «unu al draculi, în Regat, di ne spunea multe».

Text cules de M. R., în August 1929..

C) Inf. Gheorghe Orășanu (cf. varianta precedentă). Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

Formula acestei povești în domeniul românesc a fost cercetată, pentru prima oară, într'un cadru larg comparat de L. Șăineanu ca o poveste mistico-fantastică, la tipul A — bărbat animal sau Amor și Psyche

www.dacoromanica.ro

— după cunoscutul episod din romanul lui Apuleius — al ciclului păsărilor sau al omului animal (*op. cit.*, p. 231—235, cf. și p. 108, 114—120, 11—12, 17).

Mai tîrziu, A. Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 425 A) mărește posibilitatea de studiu, prin semnalarea încă a unui mare număr de variante romînești, alături de cele 13 cunoscute lui Șăineanu. In ultima vreme o interesantă analiză comparativă între variantele romînești — din păcate mărginită tot numai la materialul dat de L. Șăineanu — și între acestea și câteva străine — de obiceiu franceze — a dat Jean Boutière (*op. cit.*, p. 117—127). O imensă cantitate de versiuni ale diverselor popoare europene, au sistematizat cu grijă J. Bolte—J. Polívka în monumentala lor ediție ale basmelor Fraților Grimm (K.H.M., II, la nr. 88, în deosebi la p. 245—261). Pentru domeniul slav, menționez numai notele lui J. Polivka (*Kladské povídky*, I, p. 7—9; *Opavské a Hanácké povídky*, p. 39—44) și V. Tille (în *Polivkov studiev*, p. 15, la nr. 7 C). Recent, un studiu comparat al variantelor culese în Franța, Belgia și Germania a publicat Maurice Meyer din Gand (în *Folk-Liv. Journal international d'Ethnologie et Folklore européen*. Stockholm, nos. 2—3, 1938. Cf. *Le Folklore Brabançon*, 18-e annèe, nos. 105—106, p. 316).

Dintre cele trei variante drăgușene, var. A se integrează perfect în tipul general românesc în care eroul fermecat ia forma șarpelui. Var. B și C nu sunt decât forme reduse, care se îndreaptă spre un tip mixt, reieșit din contaminarea formulei noastre, cu motive aparținînd altor tipuri de basm. Pentru a se vedea mai bine aceasta, dăm pe scurt episoadele acestor variante:

A. *a)* Un bătrîn găsește și crește un pui de șarpe, fiu de împărat blestemat; *b)* Șarpele trimite pe bătrîn de trei ori să peteasscă pe fata împăratului; *c)* Condițiile puse de împărat (drumul de aur cu pomi de aur și argint) și nunta; *d)* Arderea pielei feciorului vrăjit — prelungirea farmecului — și dispariția lui; *e)* Calvarul soției în căutarea soțului; *f)* Oprirea la Sf. Vineri și Sf. Duminecă și darurile miraculoase (războiul de aur și cloșca cu puii de aur); *g)* Sosirea la Ileana Cosînzeana, a doua soție a eroului; *h)* obținerea permisiunii de a se culca în camera soțului său în schimbul obiectelor minunate; *i)* recunoașterea dintre soți; *j)* rezolvarea conflictului dintre cele două soții — cămașa cu cele trei picături de sînge (cf. varianta Sbiera la Șăineanu, p. 254 și *Șezătoarea*, 2, p. 116).

www.dacoromanica.ro

B. *a)* O bătrînă găseşte şi creşte un pui de şarpe — fiu de împărat blestemat; *b)* Şarpele trimite pe bătrîn de trei ori să peţească pe fata Impăratului Verde; *c)* Condiţiile puse de împărat (podul, casele, zece trăsuri etc.) şi nuntă (cîrja minunată); *d)* Alte condiţiuni puse pentru dobîndirea fetei: aruncarea buzduganului — omorîrea Impăratului Roşu — alegerea cailor.

C. *a)* Impărăteasa lui Verde Impărat a născut o fată şi în acelaşi timp a apărut şi un buzdugan în poartă, care creştea ca şi fata; *b)* Un împărat vecin a fost trimis de trei ori, de unul dintre cei doi feciori ai săi la Impăratul Verde ca să-i peţească fata; *c)* Condiţiile puse pentru dobîndirea fetei (podul, casele, mesele, trăsurile etc.) şi nunta (cîrja minunată); *d)* Alte condiţii (aruncarea buzduganului — omorîrea Impăratului Roşu — furarea salbei împărătesei şi mielului împăratului, alegerea cailor, furarea altei salbe încuiată într'o ladă).

9. ILEANA SIMZIANA

Inf. Sofia Gh. Tătaru, 35 ani, căsătorită cu Gh. Tătaru. Are un copil Eleonora. Deşi a urmat 3 clase primare, nu ştie prea bine să scrie şi să cetească. A fost de cîteva ori în regiunea Rucăr, un timp chiar slujnică la un Sas.

Text cules de I. C. C., în August 1939.

a) Impăratul e trist că n'are un băiat să-l trimită în ajutor vecinului său, Impăratul Roşu; *b)* Cele trei fete ale lui, îi află supărarea şi încearcă pe rînd să îndeplinească dorinţa, dar primele două se sperie de apariţia la pod a tatălui prefăcut în urs şi se întorc înapoi (cf. pentru acest motiv Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 300 şi mai sus basmul nr. 6); *c)* Plecarea fetei celei mici şi ajutorul primit dela o vrăjitoare şi dela Sfînta Vineri, pentru a alege calul de mire al tatălui — care mînca jăratec (cf. mai sus basmul nr. 6) şi orz fiert în lapte — şi a se îmbrăca cu hainele de mire ale tatălui; *d)* Intîlnirea la pod cu tatăl prefăcut în urs; *e)* Poposirea la curtea smeului şi smeoaicei, vicleniile acestora — cu ajutorul florilor puse noaptea la cap — de a afla de e fată sau bărbat, sfaturile calului; *f)* Schimbarea calului cu cel al smeului, găsirea unei cununi, sosirea la Impăratul Roşu; *g)* In căutarea Ilenei fata Impăratului, furată de smei, simulînd că sunt corăbieri negustori şi răpirea ei; *h)* Aducerea cailor Ilenei şi lupta calului năzdrăvan cu şapte piei cu armăsarul smeilor; *i)* Urmărirea fugarilor de către smei şi aruncarea

www.dacoromanica.ro

periei, gresiei şi pieptenului; *j)* Aducerea vasului în care a fost botezată Ileana, dintr'o biserică îndepărtată; *l)* Blestemul călugărului dela acea biserică, că cine a luat vasul, de-i bărbat să se facă femee sau invers şi transformarea fetei în bărbat; *m)* Căsătoria cu Ileana Simziana.

Povestea aceasta a Ilenei Simziene este mai ales cunoscută prin varianta publicată încă din 1874, de Ispirescu (cf. *Legende sau basmele Romînilor*, ed. Cartojan, p. 70—97).

10. MOŞUL CU BARBA DE FLORI

A) Inf. Gheorghe V. Buneriu. Auzită dela tatăl său, Vasile Buneriu. Text cules de Gh. R., în Mai 1939.

B) Inf. Maria Matei Fogoroş, 36 ani, 3 cl. primare, căsătorită a doua oară; are 2 copii. A fost slujnică 4 ani în Rucăr, Corbi şi Viştea-de-Sus (Făgăraş). A vizitat Bucureştiul cu prilejul expoziţiei din 1935 din Parcul Carol. Povestea o ştie dela un bătrîn din sat. Text cules de Gh. R., în Mai 1939.

A) *a)* Vînătorii împăratului prinseseră în pădure, un moş cu barba de flori, sfînt, pe care l-au închis în grădina împăratului; *b)* Eliberarea moşului de copilul împăratului, în schimbul unei flori; *c)* Supărarea împăratului, alungarea copilului în pădure pentru a fi ucis şi cruţarea lui de către servitori; *d)* Intîlnirea cu moşul şi intrarea copilului, paharnic la alt împărat care avea o fată; *e)* Vicleniile celorlalte slugi şi încredinţarea de misiuni supranaturale; *f)* Creanga de măr înflorit în puterea iernii, adusă din rai cu ajutorul moşului şi al unui cal năzdrăvan, venit prin scuturarea unui frîu miraculos; *g)* Apa vie de unde se bat munţii în capete, adusă cu ajutorul moşului, a Sf. Vineri, Sf. Sîmbete şi Sf. Dumineci; *h)* Nunta eroului cu fata împăratului şi moştenirea unei jumătăţi de împărăţie.

B*) a)* Slugile împăratului prinseră un moş cu barba de flori, care lua lapte din fîntîna cu lapte a împăratului, pe care l-au închis într o casă de fier; *b) c) d)* ca şi în var. A; *e)* Indrăgind pe fata împăratului, au făcut nuntă, la care au fost chemaţi domni şi împăraţi, printre cari şi tatăl băiatului; *f)* Venind rîndul băiatului să-şi spună povestea lui, a fost recunoscut de tatăl lui, care s'a convins că moşul cu barba de flori a fost Dumnezeu.

www.dacoromanica.ro

Variantele romînești ale acestui basm au fost înregistrate de Schullerus (*Verzechnis*, nr. 502) și de Al. Vasiliu (*Povești și Legende*, p. 60—67).

11. TREI FETE ÎN CÂNEPĂ

Copiii de aur. Slujnica invidioasă. Înșiră-te mărgărite.

A) Inf. Solomon Jurcovan (cf. nr. 3): « O fost o șezătoare de borese, sara la un frate a lu mama și om auzît-o acolo ». In Mai 1939, întrebat fiind dacă mai știe această poveste, mi-a răspuns că a mai uitat-o « că chiar de mult n'am mai spus-o », dar își aduce aminte că la șezătoarea aceea de borese, povestea a auzit-o dela bunicul lui.

Text cules de I. C. C., în Aprilie 1939.

B) Inf. Maria Rogozea (n. Haneș, cu nume de sat, Maria lui Bacioc), 81 de ani, știe carte, a făcut școala primară, văduvă; nu s'a deplasat din sat.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

C) Inf. Zaharia Rogozea, 59 ani, știe carte, căsătorit. A călătorit 7 ani (1913—1920) în America, care a avut o mare influență asupra lui. Povestea o știe « din tinerețe », iar cărți de lectură nu prea cetește: « . . . n'am prea citit; i-o, carte, am cam învățat în America, nu pe-aicea ».

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Semnalăm aci trei variante ale cunoscutei formule de basm, în care avem persecuția mamei nevinovate și prefacerile succesive suferite de copiii ei pentru a scăpa de nimicirea unei ființe dușmane. Cîteva informații bibliografice, am dat cu alt prilej (în *Nerej, un village d'une région arhaïque*, II, p. 224—228, la nr. 3). Adaug numai că identitatea acestor variante și compararea lor cu celelalte ale domeniului romînesc (cf. Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 707), ne deslușesc oarecum un tip ardelean al acestei povești, ale cărei motive se mențin mai strîns, pătrunderea elementelor eterogene fiind foarte redusă.

Aceasta se poate vedea și din înșirarea următoarelor episoade, care sunt aceleași în toate trei variantele: *a)* Un domn ia de soție pe cea mai mică dintre cele trei surori, care a zis că-i va face doi copii de aur; *b)* Nașterea din pod, gelozia slujnicei, înlocuirea copiilor cu cățel; *c)* Ingroparea mamei sub masă, îngroparea copiilor și răsărirea celor doi paltini; *d)* Prefacerea lor în pat, patul în două scîntei, scînteile în berbeci, iar

www.dacoromanica.ro

din două maţe de berbec, doi copii de aur; *e)* Ajutorul Maicei Preciste (în var. C avem pe altcineva, nu Maica Precista); *f)* Venirea la clacă, povestirea vieţii lor şi recunoaşterea dintre soţi şi copii; *g)* Pedepsirea slujnicei.

Cu mici diferenţe, tot acestui tip ardelean aparţine şi varianta culeasă dela Sandu Grecu din Breaza-Făgăraş, în August 1939, ce ni-a comunicat M. Tomescu.

12. FATA BABEI ŞI FATA MOŞULUI

Mama vitregă şi persecuţia fetei harnice.

Tipul I

Holle

A) Inf. Maria Matei Fogoroş (cf. nr. 10). Povestea a fost auzită dela mama ei, cînd era copilă şi mergea la şcoală.

Text cules de Gh. R.,. în Mai 1939.

B) Inf. Eleonora (Norica) Gh. Tătaru, 11 ani, fiica lui Gh. Tătaru, ştie carte, elevă în cl. I, la Şcoala profesională din Miercurea Ciucului. Povestea a auzit-o «de la fete, la şcoală — la Miercurea-Ciucului; — o spunea seara după ce ne puneam în pat». O ştie însă numai fragmentar, gîndindu-se, greşind uneori şi dînd importanţă mai mult fondului. Povestea o cunoaşte şi tatăl fetei, Gh. Tătaru, mult mai frumos, adăugînd: «eu i-am spus-o» (Norichii), la care aceasta răspunse: «am auzit-o şi dela fete».

Text cules de D. Ş., în Ianuarie 1939.

C) Inf. Maria Dionisie Buneriu, de 40 de ani, analfabetă; căsătorită. A umblat «pe la Făgăraş şi pe satele astea pe-aicea». Povestea «am auzit-o şi io aşa... Ce io mai ştiu?!».

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

D) Inf. Nic. Vas. Fogoroş, de 38 de ani, ştie carte (6 cl. primare), a fost 9 veri cioban în tinereţe; a umblat pe la Bucureşti, Constanţa, Brăila, Oradea. Căsătorit cu 1 copil.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Ciclul mamei vitrege — analizat de L. Ş ă i n e a n u (p. 705) — a fost despărţit în 4 tipuri, numite: Holle, Cenuşăreasa, Phryxos şi Rodia. Toate aceste 4 tipuri mi s'au semnalat în Drăguş.

www.dacoromanica.ro

Tipul Holle este reprezentat — ca în întreg domeniul romînesc prin formula atît de cunoscută — mai ales prin varianta lui Creangă, Fata babei și fata moșneagului sau Fata moșului cea cuminte, etc.

Am ascultat în Drăguș 4 variante, de valoare egală.

Toate aceste variante sunt mult mai reduse decît cele de tipul general romînesc. Episoadele lor sunt: *a)* Prigonită de babă, fata moșului pleacă la Sfînta Vineri; *b)* In drum, îngrijește o fîntînă, un cuptor și un păr; *c)* Sosirea la Sfînta Vineri, slujirea și alegerea lăzii celei mai urîte, ca răsplată; *d)* Intoarcerea și recompensa părului, cuptorului și fîntînii; *e)* Deschiderea lăzii, invidia mamei vitrege și plecarea fetei ei la Sfînta Vineri; *f)* Indiferența arătată fîntînii, cuptorului și părului; *g)* Ajungerea la Sfînta Vineri, slujirea și alegerea lăzii celei mai frumoase, ca răsplată; *h)* Intoarcerea și refuzul părului, cuptorului și fîntînii; *i)* Deschiderea lăzii și ieșirea șerpilor care mîncară pe fată și pe babă.

Cele șapte variante romînești analizate și comparate cu ale altor popoare, oarecum sumar, de L. Șăineanu (p. 706—723) și de J. Boutière (p. 97—103), sunt departe de a caracteriza tipul romînesc. Unele variante au fost înregistrate de A. Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 368, 902, 1480). La apropierea de tema celor patru racle din romanul Varlaam și Ioasaf, s'a oprit pe lîngă Șăineanu și N. Cartojan (*Cărțile populare*, I, p. 246—247; cf. și B. P. Hasdeu *Cuv. din bătrîni*, II, p. 143—144 și M. Gaster, *Literatura populară* p. 41). Pentru domeniul străin, menționez și: J. Bolte și J. Polívka (*K. H. M.*, I, p. 99—109, la nr. 13 și p. 207—227, la nr. 24), J. Polívka (*Kládské povídky*, II, p. 208—216, la nr. 61, p. 236—238, la nr. 73 și p. 253—255, la nr. 83), V. Tille (*Polívkovy studie...*, p. 39, la nr. 50 A; și *Soupis*, I, p. 436—449).

13 FATA BABEI ȘI FATA MOȘULUI

Mama vitregă și persecuția fetei harnice.

Tipul II: contaminat

Holle — Cenușereasa

A) Inf. Maria Al. Rogozea, de .. ani, analfabetă, căsătorită, cu 9 copii.

Text cules de M. R., la 59 August 1929. In 1939, își mai amintea foarte puțin din această poveste. « De-atunci am zis, de-atunci s'a dus », observă informatoarea.

www.dacoromanica.ro

B) Inf. Seana Vas. Tătaru, 48 ani, știe ceti și scrie. Căsătorită la 18 ani, apoi văduvă cu 3 copii. In timpul războiului a fost la Sibiu. Povestea «o știe dela mama mea, cînd eram copkilă mică; ne culca 'n poveşti: să nu vă culcați că vă spui o poveste frumoasă».

Text cules de I. C. C., la 11 Aprilie 1934.

C) Inf. Sofia Gh. Tătaru (cf. nr. 9).

Text stenografiat de Gr. Sc., în Aug. 1938.

D) Inf. Maria Bacioc (cf. nr. 11): «De cînd eram io copkilă mică».

Text auzit de I. C. C., în Mai 1939.

Var. A, B, C, D: a) Baba — mama vitregă — trimite fata moșului să păzească vitele și în același timp să toarcă, dîndu-i mîncare, cocă de cenușă; *b)* Maica Precista ajută mereu fetei să găsească mîncăruri bune a un păr, iar o vacă să-i toarcă; *c)* Baba își trimite fata ei să urmărească pe fata moșneagului și descoperă minunea; *d)* La insistențele babei, moșneagul taie vaca misterioasă, iar fata acestuia, după îndemnul Maicei Precista, adună niște oscioare de vacă și le îngropă în fundul grădinii; *e)* Un domn face o adunare ca să-și aleagă o fată de nevastă; *f)* Baba își duce fata ei la adunare, iar pe fata moșneagului o pune să adune niște mălai risipit în curte; *g)* Maica Precista trimite păsările cerului să adune mălaiul, iar pe fata moșului o îmbrăcă să strălucească ca soarele și în chip miraculos o duce în mijlocul adunării; *h)* Domnul a jucat cu fata moșneagului și fiindcă ea nu i-a spus cine este, la despărțire i-a smuls o *cismă* din picior; *i)* Căutînd fata, căreia i se va potrivi cisma, domnul descoperă cu ajutorul cocoșului, pe fata moșneagului, ascunsă de babă după cuptoriu; *j)* Acesta se căsătorește cu fata moșneagului și are un copil; *l)* Sora vitregă, travestită în hainele adevăratei mame, îi ia acesteia, la scăldat, copilul și ajunge soția domnului; *m)* Adevărata soție, transformată în pasăre — de Maica Precista — veni în trei nopți să-și alăpteze copilul; *n)* A treia noapte — cu ajutorul servitorului credincios — soțul descoperă soția-pasăre; *o)* Pedepsirea femeei viclene — legarea ei de un cal.

Alte variante au fost culese de Elena Moroianu din Ţinutul Săcelelor (în *Grai și Suflet*, vol. IV, fasc. II, p. 340) de D. Ş a n d r u din Basarabia (în *Bulletin linguistique*, I, p. 104—105 de G h. R a ţ i u din Valea Timocului (în *Timocul*, an VII, 1 r. 1—2, Ian.—Febr. 1940, p. 15—160),

www.dacoromanica.ro

Tipul III: prescurtat

Inf. Nefta Guşeilă (cf. nr. 5).
Textul cules de D. Ş., la 7 Ianuarie 1939.

a) Un fecior de împărat face un bal ca să-şi aleagă o fată de nevastă; *b)* Împărăteasa îşi găteşte cele două fete ale ei, le duce la bal, iar pe cea vitregă o lasă acasă; *c)* Aceasta plînge pe mormîntul mamei sale şi apoi transformată într'o frumoasă necunoscută, merge la bal; *d)* Feciorul împăratului, îndrăgostindu-se de ea, isbuteşte, la plecarea ei dela al treilea bal, printr'o santinelă, să-i ia un papuc din picior; *e)* Căutînd fata, căreia i se va potrivi papucul, feciorul de împărat descoperă, cu ajutorul cocoşului, pe fata persecutată, după cuptoriu şi face nuntă cu ea.

14. ZÂNA MUNŢILOR

Cenuşereasa.

Inf. Seana Gh. Axente Rogozea, de 17 ani, ştie carte (6 cl. primare). A umblat pe la Turnu-Măgurele, Turnul-Severin (18 luni servitoare) si prin alte sate din Ţara Oltului, ca în Olteţ, de pildă, unde, servitoare fiind în vara anului 1938, a auzit şi povestea aceasta «dela o boreasă bătrînă».

a) Feciorul împăratului împuşcă la vănătoare o păsărică frumoasă, Zîna munţilor; *b)* Ea se preface în fată săracă şi intră găinăreasă la curtea împărătească; *c)* In chip miraculos participă la două petreceri, îndrăgostindu-se de ea feciorul împăratului, fără să poată afla cine-i; *d)* A treia oară însă ea-şi pierde pantofii şi hainele; *e)* Căutîndu-se fata, căreia i se vor potrivi pantofii şi hainele, este descoperită găinăreasa; *f)* Căsătoria feciorului de împărat cu găinăreasa — Zînă a munţilor.

15. LINA HERGHELINA

Mama vitregă şi copiii îndepărtaţi. Fratele orb.

Fryxos

Inf. Maria M. Fogoroş (cf. 10). Povestea a auzit-o în Rucăr, «de cînd am fost slujnică, de vreo 15 ani, dela o copilă de şcoală». Text cules de Gh. R.

www.dacoromanica.ro

a) Forţat de femeie — mama vitregă — omul îşi părăseşte copiii în pădure, dar ei se întorc acasă, pe dîra de cenuşă, presărată la venire; *b)* A doua oară presărînd tărîţe şi luîndu-le apa, nu s'au mai putut întoarce; *c)* Dumnezeu şi Sf. Petru găsindu-i flămînzi, au făcut dintr'o baligă de bivol, pîne albă ca zăpada; *d)* Fiindu-le sete, băiatul vrea să bea apă dintr'o urmă de urs şi apoi de lup, dar e oprit de fată ca să nu se facă urs sau lup; *e)* A treia oară a băut dintr'o urmă de cerb şi s'a făcut un «cerbuleţ, cu o sălbuţă de aur la gît»; *f)* Un vînător a luat acasă fetiţa şi cerbul; *g)* Ţiganca — slujnica vînătorului — ispiteşte pe Ileana, o aruncă într'o fîntînă şi cere să se taie cerbul; *h)* Inainte de a fi tăiat, cerbul divulgă viclenia slujnicei; *i)* Vînătorul aflînd, salvează fata — pe care o înghiţise un peşte — cruţă şi cerbul şi pedepseşte — legînd-o de coada unui cal — pe slujnică.

B) Inf. Norica Gh. Tătaru (cf. nr. 12). Povestea o ştie dela tăicuţul său, mai de mult. Cînd culegătorul D. S. a spus-o lui «tăicuţu» (Gh. Tătaru), acesta mirat a zis: «asta n'o ştiu»! Fata amintindu-şi împrejurările în care a spus-o, el a adăugat: «oi hi ştiut-o da am uitat-o». «Am mai spus-o la fete, la şcoală, cînd ne-am adunat cîteodată şi spuneam poveşti», termină Norica. Culeasă la 5 Ian. 1939.

a) Identic cu cel din varianta A; *b)* A doua oară — presărînd făină şi mîncînd-o păsările — nu s'au mai putut întoarce; *c)* Nimerind prin pădure, la casa unei babe, aceasta pune băiatul la îngrăşat ca să-l taie; *d)* Fata descoperind gîndul babei, băiatul nu mai mîncă, apoi moare, iar fata a rămas mai departe cu baba.

(Fragment)

C) Inf. Rafira Codrea, de 32 ani. Povestea «mi-a spus-o maica cînd eram copk'ilă mńică». Culeasă de I. C. C., în Apr. 1934.

Cuprinde numai epis. *a* din variantele precedente.

16. POVESTEA PORUMBELULUI

Mama vitregă şi copilul persecutat-porumbel.

Scylla

Inf. Maria Dionisie Buneriu, (cf. nr. 12 C). Povestea o ştie «de cîn am fost mńică, mńi-o spus-o o cumnată a mea».

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

www.dacoromanica.ro

a) Mama vitregă tăie — fără știrea tatălui — băiatul și-l făcu mîncare, iar fata adună oasele și le puse într'o scorbură de salcie; *b)* Oasele se transformară în porumb, care ieșea la drum și spunea trecătorilor povestea sa, căpătînd în schimb un pieptar, o pereche de cisme și un bolovan de sare; *c)* Intorcîndu-se acasă, el începu a-și cînta povestea vieții lui. Ieșind afară sora, îi dărui cismele, tatălui pieptarul, iar mamei vitrege, îi trînti bolovanul de sare în cap și o omorî.

O variantă din regiunea Fălticenilor a publicat I. Feresnariu (în revista *Tudor Pamfile*, an. IV (1926), p. 56—58).

Mama necredincioasă. Băiatul-porumbel

Scylla

Inf. Maria Neculai Tătaru, 18 ani, știe carte. «I-o am auzit-o dela învățătoarea care m'a învățat».

Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

a) Fata împăratului născînd dintr'o frunză, a fost isgonită și închisă într'o mînăstire; *b)* Acolo, un necunoscut — dracul — vrînd să piardă copilul, îl trimite să-i aducă un purcel din purceii pămîntului și un viței din vitele cele străine, cu ajutorul Maicii Precistei, copilul îndeplini misiunile primite; *c)* Mama necredincioasă, în înțelegere cu dracul, omoară copilul și-l făcu mîncare, iar o fată trimisă de Dumnezeu, îi adună oasele și le puse într'o scorbură de stejar; *d)* Oasele se transformară în porumbel, care cîntîndu-și povestea, capătă: pieptarul, cismele și dropul de sare; *e)* Răsplata tatălui, sorei și pedepsirea mamei.

III. OBIECTE SUPRANATURALE (magice)

Ciclul îmbogățirii

17. MASA, MĂGARUL ȘI MĂCIUCA

Inf. Sofia Gh. Tătaru (cf. nr. 9). Povestea o știe dela «nește oameni bătrîni — cumnatul Mărgălinii, tat-so Rogozii — la desfăcut de cucuruz». Text stenografiat de Gr. S., în Aug. 1938.

O altă variantă dela aceeași informatoare, cu mici diferențe de formă, a cules D. S., la 7 Ian. 1939.

www.dacoromanica.ro

18. MASA, CALUL ŞI ROGOJINA

Inf. Ion Guşeilă, 29 ani, ştie carte, căsătorit, 2 copii; a umblat pe la Făgăraş, Sibiu etc.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

19. MASA, BERBECELE ŞI MĂCIUCA

Borta vîntului.

Inf. Matei Stoia, 60 ani, căsătorit, ştie carte. A umblat prin Bucureşti, Constanţa etc. şi chiar în America, unde a stat mai mulţi ani. Povestea o ştie dela un copil de băiaş, care a dormit o noapte la un neam de al lui şi a spus-o seara, înainte de a se culca. Mai ştie poveşti şi altele, mai ales de prin cărţi, după mărturisirea lui. A cetit în întregime Halimaua.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Toate poveştile din acest ciclu tematic, sunt formate principial din două faze, pe care le distinge şi Ş ă i n e a n u (p. 824):

I. O putere supranaturală dărueşte unui sărac diferite obiecte miraculoase, pe care o altă persoană le înlocueşte cu lucruri de rînd.

II. Amăgitorul este pedepsit cu ajutorul ultimului obiect minunat, iar săracul îşi primeşte înapoi toate darurile căpătate.

In limita acestor două teme, personajele, peripeţiile şi obiectele variază. Astfel:

A) a) Feciorul cel mare al unui om sărac mergînd şi slujind la *Sfînta Vineri*, primi la sfîrsitul anului, *o masă minunată*, pe care în drum spre casă i-o schimbă *cîrciumarul* cu una asemănătoare, dar obişnuită; *b)* Mergînd şi *al doilea fecior*, după ce sluji, plecă şi el dela Sfînta Vineri cu simbrie, un *măgar năzdrăvan*, pe care la fel i-l schimbă cîrciumarul cu altul; *c) Al treilea fecior* primi şi el o *măciucă fermecată*, pe care însă schimbîndu-i-o cîrciumarul şi zicîndu-i: « cîrjă, cîrjeşte-mi-l, acesta începu să-l bată, pînă cînd cîrciumarul sculîndu-l pe băiat, îi restitui şi masa şi măgarul pe care le luase fraţilor lui.

B) a) Un *ţigan sărac*, cu 12 copii, îşi luă o bîtă şi plecă să omoare pe Dumnezeu, că nu face dreptate, dar întîlnindu-se pe drum cu un moş — Dumnezeu — acesta-i dădu o *masă minunată* numai să se întoarcă înapoi. In drum spre casă, *nănaşa*, însă, îi schimbă masa; *b)* Crezînd că moşul — Dumnezeu — l-a păcălit, se întoarse înapoi, dar întîlnindu-l

www.dacoromanica.ro

din nou, acesta-i dărui un *cal năzdrăvan*, pe care iarăși, la întoarcere, i-l schimbă nănașa; *c)* A treia oară primi o *rogojină*, care auzind «rogojină, rogojină, adă minte bună», bătu pe nănașa care-i restitui și masa și calul.

C) a) Necăjit că vîntul i-a spulberat făina dintr'o troacă, cînd se întorcea dela moară, un *om sărac* plecă să astupe borta ca să nu mai sufle altădată; *b)* Ajuns acolo, *vîntul* îi dărui «*o masă*, nu din lemn, o pînzătură», pe care însă i-o schimbă *nănașă-sa*, pe la care se oprise la întoarcere; *c)* Ajuns acasă și crezîndu-se păcălit de vînt, porni din nou împotriva lui, dar acesta-i dărui un *berbec*, cu care se întîmplă același lucru; *d)* A treia oară a primit *o cîrjă*, datorită căreia recăpătă darurile.

In afară de tipul acesta al povestei despre «borta vîntului», mai circulă în sat și o versiune cărturărească, pe care între alții o știe și Viorel L. Tătaru (cf. p. 41) din cartea *Povești și nuvele* a lui M. Eminescu (Bibl. p. toți), împrumutată dela prietenul lui Adam Jurcovan.

Din acestea se poate vedea că tipul drăgușan este destul de unitar, de altfel ca și celelalte variante ardelene cunoscute. Materialul a mai fost examinat de Șăineanu ca primă grupă a tipului talismanelor (p. 857—869), pe care, însă, se pare că nejustificat îl introduce în ciclu despre Dumnezeu. Variante romînești au mai fost semnalate de J. Bolte și J. Polívka (*K. H. M.*, I, p. 254), care introduce și material romînesc în cercetările lor ca și de A. Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 563).

Cu privire la ultima variantă, remarc și pe cea culeasă tot din Drăguș, acum 17 ani, de V. V. Haneș (*Din Țara Oltului*, p. 79—80).

20. GĂINUȘA CU OUĂ DE AUR

Pasărea fermecată și cei trei copii săraci.

A) Inf. Gheorghe L. Tătaru (cf. nr. 3). Despre poveste spune: «măicuța mi-a spus-o, mama tatii». Text stenografiat de Gr. S., în Aug. 1938.

Vrînd să arate succesul teoriei migrațiunilor, J. Polívka consacră un foarte interesant studiu acestei povești despre pasărea fermecată cu ouă de aur, fixîndu-i originea în Persia, de unde a trecut în Siberia și Rusia, iar prin Arabia, în Balcani și de aici iar în Rusia (cf. *O zlatém ptačku a dvou chudych chlapcích*, în *Národopisny Sbornik Československý*,

www.dacoromanica.ro

vol. VI (1900), p. 94—143, revăzut și reprodus în *Slovanski pohádky*. Analiza lui Polívka însă — pentru domeniul romînesc — a fost făcută numai pe o singură variantă, acea menționată și în lucrarea de colaborare cu J. Bolte (*K. H. M.*, I, p. 543). La noi, asupra acestei povești s'a mai oprit și L. Șăineanu (p. 650—651 și 663—665), introducînd-o în tipul Scylla al ciclului femeii perfide. Privind de aproape, vedem că numărul versiunilor romînești e mult mai mare. Numai A. Schullerus, în catalogul său, semnalează, la nr. 567, 9 variante, la care se mai adaugă încă 2 ardelene, prima publicată de I. B. Brebenel în ziarul *Țara Oltului*, I, nr. 43, p. 2—5), pusă în legătură cu originea comorilor, iar a doua, cea pe care o vom rezuma aci mai jos. O variantă basarabeană a publicat P. V. Ștefănucă (cf. *Folklor din județul Lăpușna*, în *An. Arh. de Folklor*, II, p. 147—148).

Tipurile lor diferite și contaminările cu alte motive, aparținînd altor grupe tematice (cf. și A. Aarne, *Vergleichende Märchenforschungen*, p. 143—200, la nr. 122, despre *Das Märchen von Zaubervogel*, ca și Tille, *Poltikovy studie*, p. 79, la nr. 110 și *Soupis*, I, p. 548—550), ne vor arăta probabil că pe teritoriul romînesc să se fi încrucișat cele două curente care veneau unul din Rusia și unul din Balcani.

a) Cei trei copii ai unui om sărac, tot mergînd mereu în pădure să adune lemne de foc, găsiră două ouă de aur, pe care luîndu-le, tatăl lor le vîndu în tîrg — spre uimirea lui — pe două pungi de galbeni; *b)* Adunînd mereu ouă de acelea, prinse într'o zi și pasărea, se îmbogățiși își dădu copiii la școală, unde aceștia desvăluiră profesorului secretul îmbogățirii lor; *c)* Mergînd și acesta să vadă găinușa, găsi scris sub aripa ei, că *cine-i va mînca capul, se va face filosof, cine-i va mînca ficatul se va face împărat, iar cine-i va mînca mura (pipota), se va culca cu o pungă și se va scula cu două pungi de bani; d)* Profesorul convinse pe femee să taie găinușa și s'o mănînce cu toții, dar femeea — fără să știe — dete înainte de venirea acestuia, capul, ficatul și pipota celor trei copii; *e)* De frica profesorului supărat, copiii fugiră în lume; *f)* Ajunși într'o țară unde se alegea împărat, porumbelul care desemna pe noul ales (cf. și Rădulescu-Codin, *Ingerul Romînului*, p. 114), se așeză tot timpul alegerii, pe pălăria băiatului mijlociu așa încît poporul trebui în cele din urmă să-l primească de împărat; *g)* Fratele cel mare a rămas acolo filosof; *h)* Fratele cel mic, care se culca cu o pungă și se scula cu două, fu păcălit de o «domnișoară» de colonel, care dîndu-i să bea o apă, îl făcu să dea afară mura fermecată pe care o mîncă ea și apoi îl goni; *i)* Prinzîndu-se tovarăș cu doi pescari, găsi într'un pește mare

www.dacoromanica.ro

« o tabacheră plină de unsoare de peşte », cu care aruncînd apă, arunca bani ; j) Intorcîndu-se la domnişoara şi culcîndu-se acolo, colonelul îi schimbă tabachera cu o alta, făcută de armurier; *k)* Plecînd iarăşi, pe drum, văzîndu-se iar păcălit, merse printr'o pădure, unde găsi un « *măr cu mere frumoase roşietice pe o parte,* iar pe partea cealaltă gălbue ». Mîncă un măr şi se făcu *măgar; l)* Umblînd aşa, dete peste un *păr,* din care mîncînd o pară, se făcu om iarăşi; *m)* Luînd un coş de mere şi unul de pere din acei pomi, merse în oraş şi păcăli pe domnişoară, care mîncînd se făcu măgăriţă; *n)* Prin acelaşi procedeu — nişte apă — ea-i restitui mura şi tot ea fură dela tatăl ei tabachera; *o)* Dîndu-le la toţi mere să mănînce, el îi făcu măgari şi îi duse la fratele său, împăratul, la judecată; *p)* Aci i-a pus la o iesle şi le-a agăţat de grindă o sabie şi care va fi vinovat, în acela să se împlînte sabia.

B) In afară de aceasta, mai avem în Drăguş, un alt tip al acestei poveşti. Este tipul prelucrat de E m i n e s c u (*Frumoasa lumii,* în vol. de *Poveşti şi nuvele* din « Biblioteca pentru toţi », p. 40—61), în care tema acestei păsări fermecate se continuă cu un tip al poveştilor despre lampa fermecată al lui Aladin şi anume, cel în care lampa e înlocuită cu inelul (J. B o l t e-J. P o l í v k a, *K. H. M.,* II, p. 535—549, la nr. 116 şi p. 205, la nr. 85; V. T i l l e, *Polivkovy studie,* p. 68—69, la nr. 97; acelaşi, *Soupis,* I, p. 6—30) şi apoi în final, la cererea în căsătorie a fetii împăratului, cu o uşoară influenţă din seria motivelor în legătură cu Amor şi Psyche. Tipul acesta a pătruns în sat pe cale cărturărească. Insuşi informatorul nostru, Viorel L. Tătaru (cf. nr. 39) fratele lui Gh. L. Tătaru, informatorul var. A, a cetit-o în cartea menţionată mai sus, împrumutată dela un prieten al lui Adam Jurcovan.

B. POVEŞTI IN FORMĂ DE LEGENDE

I. POVEŞTI CU CUPRINS MORAL ŞI PEDAGOGIC

21. OMORÎREA BĂTRÎNILOR

Ţară fără batrîni. Inţelepciunea bătrînilor.

Inf. Paraschiva Zevedei Stoia, 70 ani, analfabetă. Povestea o ştie de cînd era copilă. « Hei, domnişorule, asta-i deaia de demult ».

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

O variantă fără diferenţe demne de remarcat, am mai ascultat dela Maria Rogozea Bacioc (cf. nr. 11).

www.dacoromanica.ro

a) Tinerii hotărîndu-se odată să omoare pe toţi bătrînii, numai unul s'a îndurat de tatăl său şi l-a lăsat să fugă şi să se ascundă într'o pădure; *b)* Venind odată tînărul pe la bătrîn, acesta-i spune că 'n ţară-i rău, căci le cer duşmanii *hurduzău* pămîntului care se face din nisip; *c)* Bătrînul îl învaţă să se ducă şi să spună duşmanilor să scoată şi ei pe al lor « ca să-l vedem şi să facem după el »; *d)* Atunci au văzut duşmanii că mai trăeşte încă un « hoţ de bătrîn ».

Apariţia acestei teme în literatura orală a poporului romînesc, cred că se datoreşte, în cea mai mare parte, influenţei cărturăreşti. Paralelismul ei cu romanul popular al lui Archirie şi Anadan, prescurtat şi prelucrat de V. A. Urechе şi pătruns prin manualele didactice, este indiscutabil (cf. N. Cartojan, *Cărţile populare*, I, p. 260), deşi suprimarea bătrînilor era practicată şi de Antici alături de expunerea pruncilor diformi (cf. informaţiile adunate de V. Bogrea în *An. Arh. de Folklor*, I, p. 51—52). Motivul acesta al lanţului de nisip din ciclul anecdotic şi moral desvoltat în jurul înţelepciunii bătrînilor, a format obiectul unui succint studiu al lui J. Polívka (în *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*, vol. 8, 1898, p. 25—29). Pentru domeniul slav chestiunea a fost enunţată şi de V. Tille (în *Polivkovy studie*, p. 164, la nr. 296) şi reluată de André Mazon (în *Contes slaves de la Macédoine Sud-Occidentale*, p. 118—121 şi 211—213), care adună şi semnalează pe scurt o nouă serie de informaţiuni.

Din ciclul tematic al înţelepciunii bătrînilor se desprind mai multe teme. Aci ne interesează numai modul în care apare această înţelepciune în urma hotărîrii tinerilor a-i suprima. In domeniul romînesc distingem 2 tipuri: 1. Tipul simplu, cu două subdiviziuni, în care bătrînul cruţat sfătueşte cum să se facă funia de nisip pentru a scăpa ţara de pretenţiile fanteziste ale duşmanilor, fie cum să se are drumurile şi ariile, pentru a scăpa de foametea cumplită adusă de o secetă, de pe urma căreia nu se mai găsea nici sămînţă de semănat. 2. Tipul desvoltat sau contaminat, în care avem intervenţia unor elemente aparţinînd altui ciclu tematic ca enigmele propuse fiului care-şi ascunsese tatăl de a veni: nici călare, nici pe jos; nici îmbrăcat, nici desbrăcat; cu un prieten şi 2 neprieteni (cf. mai jos povestea Fata isteaţă, la nr. 40).

In tipul simplu, prima diviziune, se încadrează legenda prelucrată de V. A. Urechе şi variantele ei din S. T. Kirileanu (*Poveşti morale*, p. 158) ca şi varianta drăguşană; în acelaşi tip, în a doua diviziune, se aşează a doua variantă din S. T. Kirileanu (*op. cit.*, p. 162), cea culeasă de R. Marinescu (*Şezătoarea*, III (1894), p.

www.dacoromanica.ro

110—111) şi cea publicată de Gh. Cardaş (în *Ion Creangă*, an. XII (1919), p. 106—107). In tipul desvoltat sau contaminat, am introduce variantele publicate de M. Barbu (în *Ion Creangă*, aâ. VII (1914), p. 266—269) şi de D. Furtună (*Cuvinte scumpe*, p. 39—41). Schullerus a înregistrat povestea la nr. 910 (*Verzeichnis*, p. 60).

22. POVESTE CU DOI COPII

Recunoaşterea fiilor pierduţi.

Inf. Sofia Sîtea (cf. nr. 1).
Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

a) Prigoniţi de părinţi, doi copii vecini plecară în lume; *b)* Intîlnindu-se cu un moş, acesta-i rugă şi ei primiră să îngrijească de moartea lui, în schimbul unei căldăruşe de galbeni; *c)* Continuîndu-şi drumul, ajunseră iarăşi în satul lor, unde sora unuia dintre ei, era mireasă; *d)* După ce-şi astîmpărară foamea la un crîşmar — care se temea că nu vor avea cu ce să-i plătească văzîndu-i «zdrenţoşi», merseră la casa cu nunta; *e)* Deşi mama miresii i-a isgonit dela nuntă, totuşi ei au rămas, iar fratele miresii plîngînd, a dăruit-o pe aceasta cu galbeni, pentru «o pereche de boi»; *f)* Atrăgînd atenţia lumii, au fost recunoscuţi de părinţii lor — unul avînd un negel negru sub barbă — spre mulţumirea tuturor, mai ales că aduceau cu ei mulţi galbeni.

23. CEI DOI COPII LUAŢI ROBI

Recunoaşterea fiilor pierduţi.

Inf. Maria Rogozea (Haneş-Bacioc, cf. nr. 11).
Text cules de M. R., în 1929.

a) Doi fraţi — un băiat şi o fată — spălînd «la vale», au fost luaţi robi şi ţinuţi 9 ani; *b)* Intorcîndu-se acasă şi bătînd la poartă, fiindcă tatăl lor murise, mamă-sa recăsătorită pregătindu-se de petrecere, n'a vrut să le dea sălaj; *c)* Rugîndu-se fata a doua oară, au fost lăsaţi în grajdul cailor; *d)* Băiatul fiind bolnav, a murit acolo, iar mama auzind cîntecul fetii, îşi aduse aminte de copiii ei; *e)* Recunoaşterea copiilor, după semnul «de după cap al băiatului».

www.dacoromanica.ro

O variantă a acestei legende a mai fost culeasă și publicată de V. V. Haneș (*Din Țara Oltului*, p. 76—77) acum 18 ani, dela Seana Haneș. Ambele variante par să aibă la bază un model versificat.

24. URMĂRILE UNEI MAME VITREGE

Recunoașterea fiului pierdut.

Inf. Dumitru Sofonea Cojocarul, fiul Agretinei S. P. Codrea, 43 ani, știe carte, căsătorit. A învățat cojocărie la Galați (la Pătru Lazăr), unde a stat 6 ani.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

a) Văzînd că nu poate scăpa de băiatul ei vitreg, soția a doua a unui căpitan îl vîndu unor negustori din altă țară; *b)* Aci, dat la școală, ajunse și el căpitan și comandant al Școlii militare; *c)* Isbucnind războiul între cele două țări, căpitanul căzu prizonier rănit în țara unde tatăl său ajunse general și fu internat într'un spital, unde îl îngriji tocmai sora lui, care era soră de caritate, fără să știe cine-i rănitul; *d)* Cu toate opunerile fetii — care implora bunăvoință pentru prizonier — acesta fu condamnat la moarte de propriul său părinte; *e)* După ce s'au despărțit cu lacrimi în ochi, fata încurajîndu-și rănitul, acesta așteptîndu-și osînda, trimise sorei sale o scrisoare și cruciulița dela gît, primită la botez din partea nașei; *f)* Fata recunoscînd cruciulița și vazînd că comandantul este fratele ei, puțin după împușcarea lui se împușcă și ea; *g)* Aflînd de aceasta tatăl lor și găsind acasă cruciulițele copiilor, se împușcă și el de durere.

Deși pare că și această poveste se încadrează în ciclul celor în legătură cu persecuția copiilor de către mama vitregă, de care ne-am ocupat mai sus (p. 32), totuși fiind lipsită de elemente supranaturale și predominînd caracterul etic și didactic, am introdus-o aci.

25. COPILUL ÎMPĂRATULUI

Fiul păcătos.

Inf. Seana Vas. Tătaru (cf. nr. 13).

Text cules de I. C. C., la 11 Aprilie 1936.

Venind din străinătate, feciorul împăratului îl luă pe tatăl său în grădină și-i dădu trei crengi, una subțire, una mai groasă și una și mai

www.dacoromanica.ro

groasă şi-i spuse să le îndoaie. Pe ultima neputînd, acesta-i zise că pe cînd era în vîrsta primelor două crengi, nu l-a «judecat», aşa că acum cînd se aseamănă ultimei crengi, nu mai are ce să-i facă, că el merge la spînzurătoare.

26. MAMA ŞI FETIŢA

Dragostea de mamă.

Inf. Gheorghe L. Tătaru (cf. nr. 3). Povestea o ştie dela «măicuţa, dela mama tatii; ne spunea cînd eram copii, ştii..., ca să ne îmbunăm şi să facem lucruri bune».

a) Murindu-i fetiţa, o mamă îndurerată plecă «p'un drum», dar întîlnindu-se cu întunerecul, cu un zid şi cu o apă mare, îi cerură, ca să-i îngădue continuarea drumului, să cînte cum cînta fetiţii, să plîngă şi să-şi smulgă părul şi dinţii; *b)* Ajungînd în rai, îşi găsi fetiţa fericită.

II. LEGENDE RELIGIOASE

27. DUMNEZEU ŞI SFÎNTUL PETRU

Inf. Maria Rogozea Bacioc (cf. nr. 11). Povestea a auzit-o «pîn tîrg, undi-umblam cu h'itele».

Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934. In 1939, ştia la fel de bine, legenda.

Dumnezeu umblînd cu Sf. Petru, îi spuse odată acestuia că anul acela va bate piatra, pentrucă din satul, în care mergeau, le-a ieşit înainte, tocmai omul cel mai păcătos şi fiindcă nu-i poţi alege, piatra îi va bate pe toţi.

28. TREI FETE LA SECERĂ

Dumnezeu şi Sfîntul Petru.

Inf. Sinefta Guşeilă (nr. 5).

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

www.dacoromanica.ro

a) Dumnezeu, umblînd cu Sf. Petru, găsiră trei fete, surori, care secerau fiecare holda ei singură. Zicînd celor două fete mai mari, care aveau holdă mai mică, să vie să le arate drumul, acestea răspunseră că n'au timp, că trebue să-şi «gate holda». Dumnezeu le-a zis că o vor găta-o dacă va vrea Dumnezeu, dar ele au răspuns că va vrea ori nu va vrea, ele tot o vor găta; *b)* Sora cea mică — care avea mai mult de seceră — s'a dus să le arate drumul şi o fîntînă, iar Dumnezeu întrebînd-o dacă nu pierde vremea ducîndu-se cu ei să le arate, ea a răspuns că de «mi-o ajuta Dumnezeu o gat, de nu, n'o gat»; *c)* Dumnezeu a împiedecat pe primele 2 fete să termine înaintea celei de-a treia; *d)* De ciudă, primele două se răzbunară pe ultima, aruncînd-o în fîntînă; *e)* Scoasă din fîntînă — cu ajutorul lui Dumnezeu — aceasta mergînd la joc, a fost văzută de un domn şi luată de nevastă.

O variantă, în care însă avem numai două fete — asemănătoare cu cea culeasă tot din Drăguş, de V. V. Haneş (*Din Ţara Oltului*, p. 78) şi cu cea publicată de S. T. Kirileanu (*Poveşti morale*, p. 27—28) — a mai fost culeasă (în 1929, de M. R.) dela Maria Codrea.

Varianta aceasta însă este continuată cu o variantă a poveştii următoare, dela nr. 28. Tot unui tip mixt aparţine şi varianta culeasă de Alexandrina Istrătescu din judeţul Prahova (în *Grai şi Suflet*, vol. III, fasc. 2, p. 355—356)

29. CÎND OAMENII UITĂ DE DUMNEZEU

Dumnezeu trimite pe Sf. Petru să «vadă ce-i pe pămînt».

Inf. Maria Bacioc (cf. nr. 11).
Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

Dumnezeu trimiţînd pe Sf. Petru să vadă ce-i pe pămînt, acesta a întîrziat, iar la întoarcere a spus că lumea petrece şi nu pomeneşte de El, că-i belşug. Anul următor trimiţîndu-l din nou, Sf. Petru a venit repede şi a spus că n'a mai putut sta, că era sărăcie mare, foamete şi boli şi toată lumea se ruga în coate şi în genunchi lui Dumnezeu.

Alte variante au mai înregistrat Schullerus (*Verzeichnis*, la nr. 828 şi nr. 752, I şi S. T. Kirileanu (*Poveşti morale*, p. 41—43).

www.dacoromanica.ro

30. TREI CĂLĂTORI

Dumnezeu și Sfîntul Petru. Implinirea dorințelor. Răsplata celor buni.

Inf. Gheorghe L. Tătaru (cf. nr. 3). Povestea o știe «dela un moș bătrîn», pe la oi...

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

a) Trei frați săraci călători s'au întîlnit cu Dumnezeu și Sf. Petru, cari cerîndu-le puțină pîne, ei au zis că fiind prea rea, le-e rușine. Scoțînd-o însă din traistă, pînea se făcuse albă și frumoasă și o mîncară pe toată; *b)* Intrebați ce ar dori să aibă în vieață, aceștia își spuseră dorințele și Dumnezeu le împlini; *c)* Pentru cel mai mare, Dumnezeu a dat cu bățul în niște mărăcini și s'a făcut o vie la un drum; *d)* Pentru cel mijlociu, a dat cu bățul într'o piatră la un prund de rîu și s'a făcut un ciopor de oi; *e)* Pentru cel mic, a făcut casă și i-a dat de nevastă pe o fată care tocmai făcea nuntă cu altul, în urma rămășagului făcut cu acesta: al cui toiag va înverzi și va înfrunzi ca mărul pînă dimineața, acela să a fata; *f)* Altădată, trecînd iarăși Dumnezeu și Sf. Petru pe drumul acela și voind să-i încerce pe cei trei frați, au cerut primilor doi, puțini struguri și puțin zer să bea, dar aceștia gonindu-i, dintr'odată Dumnezeu le-a luat binecuvîntarea și din bogățiile pe care le avuseseră, nu rămăseseră la nimic; *g)* Trecînd și pe la cel mic, acesta i-a primit cu bucurie, i-a ospătat, lăudînd pe Dumnezeu, Care a doua zi, plecînd, le-a spus pe cine au găzduit și le-a mai răsplătit încă, credința lor.

Povestea face parte, ca și nr. 34, tot din seria celor privitoare la împlinirea dorințelor — de către Dumnezeu și Sf. Petru — celor trei frați, dintre cari cei doi mai mari sunt răi, iar cel mic, bun și milostiv. Cei răi n'au parte de bunurile primite, pe cînd cel bun prosperă din ce în ce mai mult. L. Ş ă i n e a n u introduce — pe bună dreptate — aceste povești în ciclul despre Dumnezeu, tipul dorințelor. Apropierea variantei drăgușene de primul basm — tip *Azima mergătoare* și de varianta munteană a 'acestuia, *Cei trei frați* — cu excepția ultimului episod —este evidentă (Ş ă i n e a n u, p. 850—851). Variante sau alte povești din seria aceasta a semnalat A. S c h u l l e r u s (*Verzeichnis*, nr. 750 și 751). Dintre toate variantele cunoscute, varianta drăgușană se apropie mai mult, cu excepția ultimului episod, de *Cei trei frați* a lui P. I s p i r e s c u (*Basme*, p. 79—102).

www.dacoromanica.ro

31. CUM A LUAT BĂTAIE SFINTUL PETRU

Comoara.

A) Inf. Matei Stoia (cf. nr. 18 C).
Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

B) Inf. Dumitru Sofonea Cojocarul (cf. nr. 23). Auzită, de mult, din sat.
Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

A) a) Sf. Petru rugîndu-se de Dumnezeu să dea unui muncitor o comoară, Domnul l-a făcut pe acesta să viseze că săpînd pe locul unde doarme, va găsi bani mulți; *b)* Găsind acolo, o oală cu galbeni, omul s'a lăsat de lucru și s'a luat de beție; *c)* Dumnezeu și Sfîntul Petru înnoptînd pe drum, au bătut la casa omului nostru și la insistențele lor, femeia i-a lăsat înăuntru să doarmă, deși le spuse — fără să știe cine sunt drumeții — cît de rău s'a făcut omul ei; *d)* Către miezul nopții, venind omul beat și dînd cu ochii de drumeți, îl luă la bătaie pe cel dela marginea patului — pe Sf. Petru — pînă cînd i se rupse bățul; *e)* Ieșind să caute alt băț, ca să-l bată și pe celălalt, Sf. Petru rugă pe Dumnezeu să schimbe locul în pat că-l omoară bețivul. Dar întorcîndu-se, omul începu să-i dea și celui dela perete cîteva, adică tot lui Sf. Petru, « că la ăsta, dela margine, i-am dat »; *f)* In zori, după ce plecară, Sf. Petru află dela Dumnezeu cine este omul care l-a bătut, iar omul deșteptîndu-se și spunînd nevestii că i se pare că a visat că aveau o comoară, a cerut să-i dea traista să meargă la lucru, căci Dumnezeu îl făcuse iar « om de treabă ».

Inrudirea acestei legende cu cea precedentă este clară. Existența ei în domeniul romînesc s'a manifestat adeseori. La variantele cunoscute lui Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 282*) adaug pe cea a lui S. T. Kirileanu (dată după T. V. Ștefaneli, în *Povești morale*, p. 173—184), a lui Ion Cîndea (în *Țara Oltului*, an. I, nr. 29, p. 6), cea a lui Gh. Catană (*Povești populare din Bănat*, partea II-a p., 15), cea a lui Ion Mușlea (*An. Arh. de Folklor*, I, p. 191), în care, însă, apropierea o avem numai în final, prin bătaia luată de două ori de Sfîntul Petru, dar dela o femeie nu dela un bărbat, ca și cea care circulă în satele romînești transnistriene și culeasă de N. P. Smochină (*Din literatura populară a Romînilor de peste Nistru*, în *An. Arh. de Folklor*, V, p. 44—45. Legenda este cunoscută și altor popoare. Trimit numai

www.dacoromanica.ro

la indicaţiile lui J. Bolte cu J. Polívka (*K. H. M.*, III, p. 451), ale lui J. Polívka (*Povídky Kladské*, I, p. 726, la nr. 227) şi ale lui V. Tille (*Soupis*, I, p. 577), care dă mai multe variante cehe.

B) Varianta aceasta — cu diferenţa începutului, în care se arată că Sf. Petru a dat o palmă unui cioban care n'a vrut să le arate drumul, deşi Dumnezeu îi spusese că pentru una va lua două — se continuă la fel cu cealaltă dela episodul *c*.

32. SFÎNTUL PETRU ŞI DREPTATEA LUI DUMNEZEU

Inf. Gheorghe Buneriu (cf. nr. 10). Povestea o ştie dela tatăl lui mort şi a fost culeasă de Gh. R., în Mai 1939.

a) Mergînd pe drum cu Sf. Petru şi întîlnind un om avînd 4 boi graşi şi pe unul cu 2 boi slabi, Dumnezeu a zis — spre mirarea Sf. Petru — că-i va lua boii, celui cu ei slabi şi-i va da tot celui cu ei graşi; *b)* La amiazi, privind cum cel dintîiu şi-a dat mîncare şi apă la boi şi i-a odihnit şi numai după aceea a îngrijit de el, în vreme ce celălalt a îng ijit numai de el şi de boi nu, în schimb punîndu-i la plug, i-a bătut, Sfîntul Petru s'a convins de dreptatea lui Dumnezeu.

33. DUMNEZEU, SFÎNTUL PETRU ŞI SAŞII

Inf. Eva Dumitru Sofonea, 36 ani, analfabetă. « O ştiu dela mama mea, cîn ieram mńicuţă, cum spui şi io la ăşti-a mńei ». Legenda aceasta o ştie şi Paraschiva Ştefan, din Beclean, care lucra cojocărie la Dumitru Sofonea şi o auzise dela o stăpînă a ei din Beclean. In 1939, povestea nu şi-o mai amintea prea bine.

Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

a) Umblînd pe pămînt, Dumnezeu cu Sfîntul Petru, fiindcă o Săsoaică n'a vrut să le dea pită, i-au făcut bărbatul cal şi au plecat cu el; *b)* Găzduiţi fiind de un sărac, i-a binecuvîntat, le-a îmbelşugat casa şi le-a lăsat calul, să se slujească de el; *c)* Văzînd aceasta, o bogătană din apropiere a spus săracului că dacă vor mai veni drumeţii aceştia, să-i

www.dacoromanica.ro

trimită la ea să-i ospăteze. Dar, deşi binecuvîntată, aceasta — din pricina lăcomiei — n'a avut parte de belşugul vecinului sărac; *d)* Peste trei ani, fiindcă ceruseră din nou pită săsoaicei, iar aceasta spusese că nu le dă că n'are bărbat, Dumnezeu şi Sfîntul Petru au făcut la loc din cal, Sas. Atunci Săsoaica le-a dat pită şi tot de atunci — se zice — că mai dau şi Saşii de pomană.

34. SFÎNTUL PETRU ŞI ŢĂRANUL IN RAIU

Inf. Matei Sofonea, 62 ani, ştie carte.
Text cules de M. R., în 1929.

Nelăsîndu-l să intre în Rai, un ţăran se rugă de Sfîntul Petru să-i deschidă uşa, măcar să vadă cum e. Văzînd o mulţime de flori, a întrebat ce sunt? Iar Sfîntul Petru i-a răspuns că sunt numai Saşi, Unguri, Englezi şi domni şi domnişoare din Bucureşti. Zărind şi nişte urzici, Sf. Petru îi spuse «ăştia-s dela sate, ţărani din Ardeal». La acestea, ardeleanul a răspuns că are să rupă toate florile, dar «pune şi tu mîna pe urzică să vezi cum te ustură».

35. TREI DORINŢI

Inf. Rafira I. Năftuc Fogoroş (cf. nr. 17 A).
Text cules de Gh. R., în Mai 1939.

Pe cînd doi bătrîni săraci se gîndeau la nevoile lor, cineva deschise uşa şi le zise să-i spună trei dorinţi şi le va împlini. Bătrîna o luă înainte şi spuse că doresc un cîrnaţ să mănînce, dar bătrînul de ciudă că a cerut numai atît, zise: «Cîrnaţ să ţi se facă pe nas»! Şi fiindcă aceasta a fost a doua dorinţă, a trebuit să zică să i se ia cîrnaţul de pe nas. Şi acestea au fost cele trei dorinţi, dacă au fost proşti şi n'au ştiut ce să ceară.

Motivul acesta destul de cunoscut a format obiectul mai multor discuţii. Notez consideraţiile lui J. Bolte şi J. Polívka (*K. H. M.*, II, p. 219, la nr. 87, unde avem şi o preţioasă bibliografie) şi variantele cehe date de V. Tille (*Soupis*, I, p. 567).

Deşi în varianta noastră personajul care îndeplineşte dorinţele, nu este numit, totuşi povestea fiind legată mai mult de numele lui Sf. Petru, am introdus-o aici.

www.dacoromanica.ro

36. LEGENDA SF. CONSTANTIN

Inf. Vasile I. Sofonea, 73 ani, analfabet. Fost mai multe ori în copilărie cioban.

Text cules de M. R., în Aug. 1929.

Constantin fiind bolnav, au venit doctorii la împărăteasa lui, să meargă «să-l sloboade..., să-l taie», tocmai cînd ea se ruga la Maica Precista să-l scape. Şi atunci i s'a arătat un înger care i-a spus «să nu-l slobozi», căci leacu vine singur şi mai trăeşte 30 de ani. Şi cît a mai întîrziat ea, vreo oră, a venit o călugăriţă dela mînăstire, cu apă dela izvorul Maicii Domnului, l-a spălat şi s'a făcut sănătos şi a mai împărăţit 30 de ani.

37. LEGENDA SF. CONSTANTIN ŞI ELENA

Inf. Vasile I. Sofonea (cf. nr. 35).

Text cules de M. R., în Aug. 1929.

a) Cînd împărăţia Rîmului s'a sculat împotriva Impăratului Constantin, acesta ieşind într'o noapte afară, i s'a arătat Sf, Cruce pe cer, scrisă cu stele: «Cu aceasta vei birui, Impărate Constantine»! Atunci «a poruncit şi s'o făcut cruci pe steaguri şi la toată cătana în sîn»; *b)* Mergînd în războiu, nimeni nu i-a stat în cale, iar după aceea s'a dus cu mama lui, Ilina, şi negăsind crucea lui Hristos, a văzut un bolnav tocmai cînd atinsese crucea şi se făcea sănătos.

38. ADAM ŞI EVA

Păcatul lui Adam. Mărul lui Adam.

A) Inf. Nic. Fogoroş, 83 ani. Despre legenda aceasta informatorul adaugă: «Aşa spune în catehizmu acela vechi, din vremea de demult. Iţi da cîte două foi, dascălu şi trebuia să le spui pe din afară şi îţ lua catehizmu şi trebuia să le ştii, că dacă nu, te da afară la uşă. Acum spune alte minciuni la cărţi».

Text cules de M. P., în Aug. 1939.

B) Inf. Gheorghe Tătaru (cf. nr. 3 B).

www.dacoromanica.ro

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Ambele variante se pot reduce la următoarele: *a)* Adam și Eva la început aveau păr pe tot corpul; *b)* Eva mîncînd din pomul «bǵinelui, dint'a judelui», a căzut părul de pe ea; *c)* Ducîndu-se și storcîndu-i și lui Adam pe cînd dormea, must din măr în gură, deodată a simțit și acesta s'a strîns de gît de s'a oprit mustul de măr în gît, de i-a rămas un nod, pe care femeile nu-l au și i-a căzut și lui părul (cf. și Schullerus, *Verzeichnis*, p. 94, la nr. 121).

39. LEGENDA SF. ILIE

Amăgit de Satan își ucide părinții.

A) Inf. Cezar Fogoroș, 32 ani, cantor.
Text cules de N. D., în Aug. 1929.

B) Inf. Maria Codrea (cf. nr. 27).
Text cules de M. R., în Aug. 1929.

C) Inf. Nic. D. Fogoroș, 41 ani, știe carte. A luat parte la campania din 1918, pe Tisa. Povestea a auzit-o dela un Sas din Gherdeal, la care a fost slugă, cînd era copil.
Text cules de Gh. R., în Mai 1939.

A) a) Pe cînd Sf. Ilie era în armată, i se arătă în vis Satana, spunîndu-i că femeia lui e în pat cu cineva. Venind acasă înfuriat, Sf. Ilie tăie pe cei doi din pat, care nu erau decît tatăl și mama lui. Văzînd că a fost amăgit, el ceru lui Dumnezeu să-i dea putere asupra Satanei; *b)* Ridicîndu-se în nori cu căruța cu patru cai, el umblă neîncetat după Satana, care deși se ascunde, el trăsnește oriunde o ajunge și ori în ce se ascunde, în om, în șură etc.; *c)* «Nu ie cum zic unii, că trăsnește pe omu păcătos, ci trăsnește pe Satana».

B) a) Omorîndu-și părinții, la fel ca în varianta A, Sf. Ilie se retrage în pustiu; *b)* După 6 luni întîlnind un preot, pe care, neștiind ce canon să-i dea, fiindcă păcatul era prea mare, l-a omorît; *c)* După alte trei luni, un «iegumen» l-a dus în a șaptesprezecea chilie și l-a închis acolo să se roage, iar cheile le-a aruncat într'o apă; *d)* După 6 ani, niște pescari găsind cheile și căutînd în chilii, au găsit pe Sf. Ilie strălucind; *e)* Suindu-se la ceruri, el duduie și trăsnește umblînd după Diavol.

www.dacoromanica.ro

C) Diferențele acesteia față de varianta B sunt foarte mici. Astfel, în epis. *a)*, Sf. Ilie nu era în armată, ci la moară; epis. *d)*. Pe Sf. Ilie nu l-au eliberat din mînăstire niște pescari, ci Dumnezeu și Sf. Petru, cari umblau pe pămînt.

In legătură cu Sf. Ilie, poporul romînesc are foarte multe legende. Cîteva dintre ele au fost semnalate de A. Schullerus (*Verzeichnis*, p. 54, la nr. 828*), la care mai adăugăm și pe cea culeasă de Alexandrina Istrătescu din județul Prahova (în *Grai și Suflet*, vol. IV, fasc. I, p. 126). Varietatea credințelor și superstițiilor drăgușene l-au pus pe Sf. Ilie, în legătură și cu reprezentarea cerului, pespre care a făcut interesante observații chiar în această monografie a Drăgușului, Ion Ionică.

40. POVESTEA SFÎNTULUI SISOE

A) Inf. Sofia Ion Stoia, 54 ani, analfabetă.
Text cules de Șt. T., în Aug. 1929.

B) Inf. Nefta Gh. Gușeilă (cf. nr. 5). O știe dela a Vălcelii, a murit; «o spus-o odată în șezătoare, cînd eram copk'ilă mńică. O fost șezătoare la noi».
Text cules de D. Ş., la 7 Ian. 1939.

A) a) Venind la sora sa, Sf. Sisoe găsi poarta încuiată, căci în fiecare noaptea venea Diavolu si-i fura cîte un copil; *b)* Rugînd-o să-i deschidă, Sf. Sisoe intră, dar odată cu el pătrunse în casă și Diavolul, prefăcut într'un bob de mălai și vîrît sub potcoava opincii Sfîntului; *c)* Peste noapte, copilul văietîndu-se, sora își scoală fratele și-i spune că iar a venit Diavolul. Sisoe a fugit după Diavol și întrebînd *salcia*, *rugul* și *paltinul*, acesta din urmă i-a spus că-i în mare; *d)* L-a scos afară, l-a bătut și l-a făcut să dea afară copiii sorei Sf. Sisoe.

B) a) Sf. Sisoe căutîndu-și sora furată de smeu, a întrebat *salcia* și *rugul*, dar aceștia nevrînd să-i spue, i-a blestemat. *Măslinul* însă spunînd că s'a ascuns în mare, l-a binecuvîntat; *b)* L-a scos afară și aflînd că a înghițit-o, l-a făcut s'o dea afară.

In varianta a doua, deși furarea copiilor este înlocuită cu furarea însuși a sorei, găsim mai bine reliefată intervenția arborilor ca ajutători sau vrăjmași ai unui sfînt, temă obișnuită în folklorul universal, care apare și în ciclul de legende privitoare la fuga Familiei Sfinte prin Egipt. Relev

www.dacoromanica.ro

numai studiul profesorului N. Cartojan (în *Cărțile populare*, I, p. 145, cu o bogată bibliografie) și mențiunea lui Schullerus (*Verzeichnis*, p. 55, la nr. 828). O foarte frumoasă variantă a acestei legende, pusă în legătură cu o seamă de descîntece, am cules în Iulie 1937, în com. Borca, jud. Neamț. Remarc că în aceasta, Sf. Sisoe se adresează salciei, rugului, paltinului și măslinului.

C. POVEȘTI IN FORMĂ DE NUVELE

41. FATA ISTEAȚĂ

A) Inf. Sofia Sîtea (cf. nr. 1). O știe dela Ion V. Husea care i-a spus-o «la pus de picioici, pîn a mîncat boii», iar acesta o știe «de pin Războiu, dela Dumitru Bătrînu din comuna Tălmăgel, jud. Sibiu». Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

B) Inf. Ioan Năftuc Fogoroș (cf. nr. 6). «Dela oameni din sat». Text cules de Gh. R., în Mai 1939.

C) Inf. Nic. V. Fogoroș (cf. nr. 12). «Din o cărticică de demult». Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Imensul material dat de comentatorii basmelor Fraților Grimm (*K. H. M.*, p. 349—373, la nr. 94), ne dau cea mai bună idee despre interesul care s'a iscat în jurul acestui ciclu tematic (Cf. pentru domeniul slav, V. Tille, *Polivkovy studie...*, p. 57—60, la nr. 79 și *Soupis...*, I, p. 44—53). In literatura romînească, el a atras din vreme atenția lui Gaster (*Lit. pop.*, p. 83—91), L. Șăineanu (*Basmele romîne*, p. 916—933), A. Schullerus (*Verzeichnis*, p. 58, la nr. 875) și lui N. Cartojan (*Cărțile pop.*, II, p. 77—78). Variantelor luate în considerație în lucrările menționate, le mai adaug pe cea dată de Candrea-Densușianu-Speranția (*Graiul nostru*, I, p. 347—350), cea foarte desvoltată publicată de I. B. Brebenel (în ziarul *Țara Oltului*, I, nr. 8, p. 2—3; nr. 9, p. 2—4; nr. 10, p. 2—4), ca și finalul unui basm basarabean, cules de P. V. Ștefănucă (*Folklor din județul Lăpușna*, în *An. Arh. de Folklor*, II, p. 146), în care regăsim epis. *n* din var. A drăgușană.

www.dacoromanica.ro

A) a) Un sărac primind dela naşul său o viţea, a îngrijit-o frumos, încî văzînd-o acela, i-a cerut-o înapoi, dîndu-i în schimb o bucăţică de pămînt, care l-a avut mai rău, cu rădăcini şi cu tufe; *b)* Curăţind bine locul şi luînd bucate bune de pe el, săracul a stîrnit din nou mînia bogatului, care i-a cerut şi pămîntul înapoi; *c)* Săracul nevoind să i-l dea, au mers la judecată, unde împăratul le-a spus că acela va rămîne stăpîn pe pămînt, care-i va ghici: Ce este mai gras şi mai iute şi mai moale pe lumea asta?; *d)* Răspunsul bogatului nefiind bun, amîndoi au fost trimişi acasă, unde săracul este învăţat de fata lui să spună că « mai gras îi pămîntu, mai iute vîntu şi mai moale-i mîna cînd ţi-o pui la cap cînd te culci; *e)* Impăratul aflînd prin constrîngere cine l-a învăţat pe sărac, îi dădu un fuior să-l ducă fetii şi să-i facă « o cămaşă ş'o păreche de ismene, pînă 'n mîne dimineaţă »; *f)* Fata însă răspunse, trimiţîndu-i un băţ să-i facă un războiu, că ea n'are cu ce ţese; *g)* Impăratul îi dete o oală să-i pue un petec în fund; *h)* Fata îi trimise oala înapoi să o întoarcă pe dos, căci petecul nu se pune pe faţă; *i)* Acesta îi dete un bolovan — în loc de un miel — să-i facă o supă; *j)* Fata îl trimise înapoi bolovanul să-l înjunghie şi apoi va face supa; *l)* Impăratul ceru să se ducă la el şi călare şi pe jos şi cu cinste şi fără cinste; *m)* Fata a mers călare pe un iepure şi cu două vrăbii pe care punîndu-i-le în mînă împăratului, au sburat; *n)* Luînd-o de nevastă, ea se amestecă în judecata dintre un Sas, căruia-i fătase — la moară — iapa şi un Romîn care zicea că mînzul îl fătase boul lui; *o)* Pentru aceasta împăratul îi spuse să plece şi o învoi să ia ce va vrea ea. Dar fata — la plecare — îl luă în braţe pe împărat şi plecă cu el.

B) a) Un fecior de împărat a anunţat că se va căsători cu fata cea mai isteaţă care se va duce la el: nici călare, nici pe jos şi cu cinste şi fără cinste, nici îmbrăcată, nici desbrăcată; *b)* O fată de ţăran a mers călare pe o capră, îmbrăcată cu o plasă şi cu o vrabie între două farfurii.

Epis. *c* şi *d* sunt aproape identice cu *n* şi *o* din var. A.

C) a) Un primar cam rău, ducîndu-se cu oamenii la pădure şi întîlnind 2 bătrîni, le dete o piatră să-i ia pielea, că altfel îi omoară; *b)* Crezînd că totul e sfîrşit, unul dintre ei veni acasă să-şi sărute copila înainte de a fi omorît, dar aceasta îl învăţă să spună primarului să taie, mai întîiu, piatra; cum s'o jupoaie de vie?; *c)* Aflînd cine i-a învăţat pe moşi, primarul dădu ordin să meargă fetiţa la el şi cu cinste şi fără cinste şi călare

www.dacoromanica.ro

şi pe jos şi încălţată şi desculţă; *d)* Fata s'a dus călare pe un baston, cu un porumbel în cutie şi încălţată cu « nişte pantofi ».

42. CIOBANUL POCĂIT

Arborele împăciuirii. Toiagul, rădăcina uscată care înverzeşte. Grui Sînger.

Inf. Nefta Gh. Guşeilă (cf. nr. 5). O ştie dela « tata bătrîn », care « ne spunea povestea ciobanului care nu s'a spovedit niciodată », dela care o ştie şi Sofia Tătaru (sora Neftii), iar dela aceasta Gh. L. Tătaru (bărbatul ei). Povestea, numită de ea « Pădurea nevieţuitoare », o mai cunoaşte şi Ag etina Samoilă Popa Codrea (cf. nr. 2), dar după ce a început să mi-o povestească, dîndu-şi seama că a cam uitat-o, fiindcă n'o mai spusese de mult, a refuzat s'o mai continue, pe motiv că strică povestea.

Povestea aceasta este una dintre cele mai interesante probleme de literatură comparată. Este o variantă a foarte răspînditului motiv al răsădirii unui pom din tăciuni udaţi cu apă de un om, apăsat de păcat, al prefacerii unui ciomag într'un pom înflorit, care dă roade, al reînverzirii unei rădăcini prin udarea cu lacrimi sau cu apă adusă în gură, de un om chinuit de păcate. Universalitatea acestui motiv e cunoscută, iar circulaţia ei atît pe cale scrisă, cît şi pe cale orală, a provocat o mulţime de variante şi contaminări.

Formula acestei poveşti constă din următoarele episoade: *a)* Un cioban — care nu se spovedise niciodată — a primit dela un călugăr, canonul de a-şi face o grădină cu pomărit, din care să dăruiască pe călători şi să facă numai fapte bune; *b)* Pentru a scăpa dela moarte pe cei 12 fugari, omoară el pe urmăritorul lor; *c)* Ispăşirea noului păcat făcut — omuciderea — o capătă numai prin al doilea canon, după care trebue să ude o rădăcină uscată cu apă cărată, în gură, din vale.

Motivul dominant se ascunde în ultimul episod. Existenţa lui în diferite formule a atras din vreme atenţia cercetătorilor de literatură comparată, între care — la noi — M. Gaster (*Literatura populară*, p. 284—290), Ovid Densuşianu (*Cursul de istoria literaturii romîne*, ţinut la Facultatea de Litere din Bucureşti, în 1898, p. 107?) şi N. Cartojan (*Cărţile populare*, I, 1929, p. 122—133), iar peste hotare în deosebi Jan Karlowicz (în revista *Wisla*, II, p. 804—814; III, 102—134, 300—305, 602—604, 881—885; V, 43—59), J. Bolte-J. Polívka (*K. H. M.*, 206), N. P. Andreyev (*Die Legende*

www.dacoromanica.ro

vom Jäuber Madej, F.F.C., vol. XXII, nr. 69, Helsinki, 1927) și Saintyves (*Essais de Folklor biblique*, p. 61—137), au studiat atît filiația pe cale istorică, prin textele religioase apocrife — lemnul crucii — cît și răspîndirea pe plan comparat prin semnalarea și confruntarea de mărturii constatate la diferite popoare.

Motivul a fost prelucrat și în literatura noastră cultă de V. Alecsandri în *Gruiu Sînger*, iar nu în *Groza*, cum probabil i-a scăpat din vedere lui Ștefănucă. Variantele românești se prezintă sub diverse tipuri. Povestea drăgușană se îndepărtează atît de presupusul arhetip, cît și de tipul cel mai complet reprezentat de variantele Schott (*Walachische Märchen*, nr. 15, p. 165), D. Șandru și F. Brînzeu (*Printre ciobanii din Jina*, p. 50—51), Pop-Reteganul (*Gazeta Transilvaniei*, 1889, nr. 77), P. Ștefănucă (*Sociologie românească*, an. I (1936), nr. 4 (Aprilie), p. 30—32), precum și de tipul cel mai simplu, reprezentat de varianta D. Furtună (*Cuvinte scumpe*, p. 53) și se integrează într'unul dintre tipurile contaminate, care pot fi foarte multe. Unul este cel căreia-i aparține varianta D. Furtună (*Vremuri înțelepte*, p. 82—85 — contaminat cu motivul lui Oedip), altul este cel introdus de Gh. Madan (*Dela noi din Basarabia*, p. 182—183), între canoanele date hoțului Condrea cel Rău, în care se explică originea mînăstirii Condrița etc. Pentru celelalte variante cf. catalogul lui Schullerus (nr. 756), iar pentru literaturile străine mai adaug: J. Polívka, *Drobné příspěvky literárně-historické*, p. 72 n. 2, p. 103; *Povídky Kladské*, II, nr. 86, p. 258), V. Tille (*Polívkovy studie*, nr. 127, p. 92—93).

43. COPILUL URSIT AL SĂRACULUI ȘI BOGATUL

A) Inf. Ion N. Fogoroș (cf. nr. 6). Povestea o știe de pe vremea cînd era copil și mergea cu băieții din sat cu vitele la păscut.

Text culeș de St. T., în Aug. 1929.

B) Inf. Maria Stoia... « Am auzit-o și io de pi la șezători de la boresă. Io nu știu ceti și numa ce fur. Asta am băgat-o 'n cap că mi-o plăcut și ap-o tot spuneam la copk'il pîn adurumeam ».

Text culeș de D. Ș., la 6 Ian. 1939.

A) a) Ducîndu-se la moșie, un boier ceru găzduire la un' sărac, căruia tocmai îi născuse nevasta; *b)* Peste noapte boierul auzind că ursi-

www.dacoromanica.ro

toarele îi sortesc copilului să ajungă stăpîn pe moșia lui, se hotărî să-i omoare; *c)* A doua zi dimineața, cumpără pe două pungi copilul, îl puse într'un sac și plecînd cu el, îl puse într'o scorbură de copac; *a)* Dumnezeu trimițînd un cioban, îl luă din scorbură, îl puse la o oaie să sugă și-l crescu pînă la 15 ani; *e)* Boierul venind din nou la moșie și întrebînd al cui e băiatul, ciobanul îi spuse că l-a luat de suflet și-i povesti totul; *f)* Văzînd cine-i copilul, îl trimise acasă la cucoana lui, cu o scrisoare, în care scria că îndată ce va ajunge băiatul, să poruncească la doi argati să-i taie capul și să-l arunce în groapă; *g)* Poposind însă la o fîntînă și adormind cu scrisoarea în mînă, Domnul Hristos, care trecea pe acolo, îi ceti scrisoarea și i-o înlocui cu alta, în care spunea că îndată ce va ajunge băiatul să-l logodească și să-l cunune cu fata lor; *h)* Cucoana făcu întocmai dar boierul întorcîndu-se, nu zise nimic, numai că îl trimise la vie să le aducă struguri, după ce vorbise cu vierul să păzească bine și să împuște pe oricine va vrea să ia; *i)* A doua zi, s'a dus boierul să vorbească cu vierul, dar acesta-i spuse că n'a venit nimeni la struguri; *j)* Pentru a încerca pe vier, seara s'a dus chiar boierul la struguri, dar vierul simțind, l-a împușcat. Astfel a rămas băietul ursit, stăpîn pe avere.

B) a) Impăratul Roșu poposi la un sărac, căruia-i năștea nevasta; *b)* Peste noapte, auzind ce-i sortesc noului născut, ursitoarele, se hotărăște să-l omoare, iar tovarășii lui — ca să-l cunoască pe băiat — arseră o potcoavă dela papuc în foc și i-o puseră pe picior; *c)* Dimineața cumpără copilul, i-a pus într'un sicriu și l-a dat pe apă; *d)* Un cioban l-a găsit și l-a crescut; *e)* Fata împăratului Roșu, îmbolnăvindu-se, nu se putea face bine decît dîndu-i cineva un ou de aur și luînd-o în căsătorie; *f)* Tocmai feciorul ciobanului îndeplini aceasta, așa cum fusese ursit; *g)* Se zice că fiind mire — lumea curioasă să vadă dacă-i cel ursit sau nu — l-a descălțat și i-a găsit urma de potcoavă.

Formula acestei povești constă din două teme bine cunoscute: copilul expus și protejat de soartă și insuccesul scrisorii perfide sau scrisoarea substituită (cf. și K. Krohn, *Die Folkloristische Abeitsmethode*, p. 28). Existența acestor două teme în cea de a XX-a poveste din *Gesta Romanorum* (ed. H. Oesterley, Berlin, 1871), cunoscuta colecție de povești morale a evului mediu creștin, a atras din vreme atenția cercetătorilor, cari i-au găsit rădăcini pînă în China, Egipt, Grecia și Spania (sec. II—III p. Chr.). Menționez din imensul material nu mai studiile semnate de H. Máchal (în *Národopisny' Sbornik Českoslovansky*, III (1898), p. 4—8), J. Bolte și J. Polívka (*K. H. M.*, I, p. 276—293, la nr.

www.dacoromanica.ro

29), A. Aarne (*Der reiche Mann und sein Schwiegersohn, vergleichende Märchenforschungen*, F.F.C., vol. III, nr. 23, 1916), V. Tille (*Polívkovy studie*, p. 54—58, la nr. 78 și *Soupis*, p. 141) și Frédéric Macler (*L'Enfant exposé — La Lettre substituée. Etude de folklore comparé*, în *l'Ethnographie*, Paris, nouvelle série, nos 21 et 22 (15 Avril et 15 Décembre 1930), p. 52—70). Literatura romînească a luat în consideraţie paralelismul dintre tradiţia scrisă şi cea orală, prin L. Şăineanu (*op. cit.*, p. 141—148), care a semnalat cîteva date romanice şi balcanice. Variantele romîneşti, afară de cele 3 semnalate de Şăineanu, au fost inventariate de Schullerus (*Verzeichnis*, p. 62), la nr. 930, la care mai adaug varianta basarabeană, culeasă de P. V. Ştefănucă (*Folklor din judeţul Lăpuşna*, în *An. Arh. de Folklor*, II, p. 150—151). Marea răspîndire a temei este dovedită şi de menţionarea ei şi în alte cataloage lucrate după sistemul tipologic al lui A. Aarne.

44. COPILUL URSIT AL IMPĂRATULUI

Oedip. Băiatul ursit se căsătoreşte cu mama sa.

Inf. Maria Rogozea Bacioc (cf. nr. 11). « Din vieaţa mea, cît am umblat şi am auzit ». Povestea şi-o mai amintea şi în 1939.

Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

a) Copilul născut de împărătească a fost ursit că « va omorî pe tat-su şi va lua pe mumă-sa »; *b)* Vrînd să piardă copilul ursit, împăratul l-a pus într'un « copîrşău de glajă » şi l-a dat pe apă; *c)* Ajungînd în dreptul unei mînăstiri, o călugăriţă l-a luat şi l-a crescut; *d)* La 19 ani plecînd în lume, ceru serviciu la împărat — la tatăl său — care-l făcu vier şi-i dădu poruncă să împuşte pe oricine va intra în vie; *e)* Venind împăratul să vadă cum păzeşte, vierul neştiind cine-i, l-a împuşcat şi l-a îngropat. *f)* Rămas pe la curte, feciorul s'a însurat cu împărăteasa, mama sa, dar aflîndu-se secretul acesta, îndată a murit.

Cunoscuta legendă a lui Oedip şi Iocastei (cf. şi J. Bédier, *Les fabliaux*, p. 113), ale cărei motive circulă, fie unite, fie despărţite, s'a regăsit uneori şi în literatura populară romînească. Pe lîngă peţirea prin enigme (Şăineanu p. 148 şi 760) din această legendă, întîlnim şi motivul copilului ursit să se căsătorească cu mama sa, în diferite formule (cf. Schullerus, *Verzeichnis*, p. 62, la nr. 931). Astfel, în

www.dacoromanica.ro

varianta lui D. Furtună (*Vremuri înțelepte*, p. 82—85), motivul apare contaminat cu al ispășirii unui păcat prin reînverzirea unei rădăcini uscate (cf. N. Cartojan, *Cărțile populare*, I, p. 129 și notele dela nr. 41 din studiul de față).

45. NOROCUL ȘI MINTEA

A) Inf. Ion Năftuc Fogoroș (cf. nr. 6), auzită « cînd am fost în America, tot dela Romîni de-ai noștri, că acolo-s mulți ».

Text cules de Gh. R., în Aug. 1939.

B) Inf. Agretina S. Popa Codrea (cf. nr. 2). « Imi spunea mama mea », care și ea o știa dela tatăl ei (Iosif Tătaru), care « o fost 9 ani cătană. Bágetu moș, era tîlcos ».

Text auzit în Aug. 1939 de I. C. C.

A) a) Norocul și mintea se sfădeau pentru întîietate; *b)* Un om sărac mergînd la pădure, primi dela noroc o pungă cu galbeni, pe care însă întorcîndu-se acasă o pierde în apă, voind să prindă pește cu niște pescari; *c)* Supărat și certat de navasta, omul veni a doua zi iarăși la pădure, unde întîlni iarăși pe cei doi oameni — norocul și mintea — cărora le povesti întîmplarea; *d)* Norocul îi mai dete o pungă cu bani: dar o pierdu și pe aceasta, vrînd să despartă doi inși cari se băteau; *e)* Punga a fost găsită de o babă care neștiind ce-i, o bágă într'o traistă cu făină; *f)* In urma intervenției minții, norocul îi mai dete și a treia pungă, cu care omul se duse acasă și apoi în tîrg, de unde-și cumpără boi, vacă și ajunse cu bună stare în sat; *g)* Cumpărînd un pește, găsi în el prima pungă primită și mai apoi, venind o femee să-i vîndă o traistă cu făină, găsi acolo și cea de a doua pungă; *h)* Văzînd acestea norocul, a dat întîietate minții.

Cîteva variante romînești a mai înregistrat în catalogul său Schullerus (*Verzeichnis*, p. 63, la nr. 945); la acestea, mai adăugăm pe cea publicată în *Gazeta Transilvaniei* (1889, nr. 103, p. 6). O mențiune despre o variantă ardeleană de alt tip, vezi la V. Tille (*Polívkovy studie*, p. 163, la nr. 225 C).

B) Rezum fragmentar această variantă pe care nu am putut s'o scriu întocmai cum a fost povestită.

Norocul și mintea se sfădeau pentru întîietate. Pentru aceasta s'au legat de un ciobănaș, care ducîndu-se cu caprele la apă și ridicînd o

www.dacoromanica.ro

piatră, a găsit acolo scumpeturi multe. Neștiind ce să facă cu ele, el a luat numai cîteva mărgăritare și le-a pus la gîtul caprelor. Trecînd pe acolo un negustor, care văzu mărgăritarele și află de comoară, luă el totul, iar ciobanul rămase numai cu fluerul. In vis i s'a arătat negustorului să vină, să ia pe cioban, să-l facă băiatul lui. Cu toată împotrivirea acestuia, negustorul l-a luat legat și apoi a cerut pe fata împăratului pentru a i-o da de nevastă. Ciobanul însă a bătut-o și atunci împăratul l-a condamnat la spînzurătoare. Tocmai atunci a apărut și mintea, care strigă: Ho noroace, vezi că... și apoi l-a scăpat pe ciobănaș.

46. SĂRĂCIA

Inf. Maria Rogozea-Bacioc (cf. nr. 11). «Dela părinți, dela moși dela strămoși, da cine nu pomenește de sărăcie?».

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Un om sărac și cu copii mulți s'a hotărît să plece cu femeea lui în lume, dar cînd să iasă din casă, auziră sărăcia în pod căutîndu-și bățu să plece și ea; de frică că va veni după ei, oamenii nu mai plecară.

In legătură cu sărăcia — personificată — avem diferite forme de povești. Cîteva dintre ele au fost înregistrate de Schullerus (*Verzeichnis*, p. 63, nr. 974).

47. CĂMAȘA FERICITULUI

Inf. Matei Sofonea (cf. nr. 33).

Text cules de M. R., în Aug. 1929.

a) Un împărat bolnav a visat că se va însănătoși numai cînd se va îmbrăca în cămașa fericitului; *b)* Trimișii lui găsiră, în sfîrșit, singurul om care zicea că-i fericit — un cioban — dar desbrăcîndu-l de cojoc, văzură că n'are cămașă (cf. și Schullerus, *Verzeichnis*, p. 63, la nr. 949).

48. FINUL MORȚII

Moartea nănașă. Păcălirea ei cu obiecte magice.

Inf. Solomon Rogozea, 16 ani, 6 cl. primare, cioban în anul al doilea. Povestea a învățat-o dela un cioban mai bătrîn—Matei Jurcovan — «mi-o

www.dacoromanica.ro

mai spus și altele dar le-am uitat». Informatorul meu ținea la titlul de Firu morții, deși în realitate trebue să fie Finul morții.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

a) Moșnegii nu primiră de nănaș copilului, pe Iisus Hristos și Sf. Petru, ci pe Moarte, zicînd că ea-i cea mai dreaptă pe lume; *b)* Ocupîndu-se cu plugăria, finul este ajutat de Moarte și se îmbogățește; *c)* Intîia venire a Morții să-și ia finul și păcălirea ei cu scaunul fermecat, pe care cine se așeza nu se mai putea ridica; *d)* A doua venire a morții după zece ani și păcălirea ei cu părul fermecat, căruia o cracă îi înmugurea și alta îi înflorea, iar cine se urca în el, nu se mai putea da jos; *e)* A treia venire a morții, după alți douăzeci de ani și luarea finului.

Avem aci o formulă care ne amintește de Ivan Turbincă a lui Creangă, într'o oarecare măsură și în care distingem două teme: Intîi moartea botează și își îmbogățește finul și al doilea, acesta — om simplu din popor — cu ajutorul unor obiecte miraculoase — un scaun și un păr, care nu prea apar lămurite de unde le-a primit — își bate joc de nănașa moartea și-și prelungește viața. Tema întîia are o viață foarte complexă. Moartea este adeseori înlocuită cu Arhanghelul Mihail, care își îmbogățește finul și care apoi este păcălit de acesta prin amenințarea cu venirea femeei celei rele (cf. și nr. 50). După Șăineanu (*op. cit.*, p. 880—896), dintre ale cărui variante povestea drăgușană se aseamănă foarte bine cu varianta ardeleană Indărătnicul de Moldovanu (p. 895), o analiză prețioasă a mai dat J. Boutière (*op. cit.*, p. 140—145). Vezi pentru comparație și Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 332), C. Rădulescu Codin (*Ingerul Romînului*, p. 119) și Alexandru Florini (*Povești populare*, 1904, p. 29).

49. MOARTEA ȘI SĂRACUL

Săracul îmbogățit de moarte. Păcălirea ei.

Inf. Maria Neculai Marin, țigancă; «obrazu mi s'arată ca de 65» (de ani); văduvă de 10 ani; originară din Vișlea-de-Sus.

Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

a) Un om sărac întorcîndu-se dela lucru, dela îngropat de vie, cu un strugure pentru cei 7 copii ai săi, s'a întîlnit cu Dumnezeu și cu Sf.

www.dacoromanica.ro

Petru, cari i-au cerut să le dea și lor cîte vreo două boabe de strugure, dar el, aflînd cine sunt, le spuse că nu le dă că nu fac dreptate în lume; *b)* Intîlnindu-se și cu Moartea, acesteia-i dădu, că ea face dreptate și poate-i ia și lui barem un copil; *c)* Ca să-i facă bine pentrucă i-a dat strugure, Moartea i-a dat o glăjuță cu leacuri și-a spus că ea merge la un grof, să-i ia sufletul, iar el să vină acolo, să zică că-i doctor vestit și dacă o va vedea la picioarele bolnavului, să-i dea să bea leacuri, că se va face bine și va fi răsplătit din belșug, iar de o va vedea la capul bolnavului, să nu-i dea că nu se va scula.; *d)* Omul a făcut întocmai și s'a ales, pentru tămăduirea grofului cu mulți bani; *e)* Spunîndu-i moartea să meargă și la o împărătească și să facă la fel, omul nostru a găsit-o la capul ei, dar în loc să plece, puse să se întoarcă bolnava, cu picioarele unde-i era capul, îi dădu leacurile, o vindecă și căpătă și de aici multă bogăție; *f)* Venind Moartea să-l ia și pe el, el îi ceru să-i mai prelungească vieața, întîi cu 25 de ani, apoi iar cu 15 ani, după care Moartea venind trimisă de Dumnezeu să-l ia cu muzica, el ieși afară desbrăcat și cu capul gol, să vadă ce-i și atunci Moartea îl luă.

D. POVEȘTI DESPRE PROSTIA DRACULUI

50. STAN BOLOVAN

Dănilă Prepeleac. Intrecere între om și smeul-diavol.

A) Inf. Solomon Jurcovan, 16 ani (f. nr. 3). Povestea o știe «dela băieți». Inainte de a povesti, Cezar Jurcovan, vărul lui Solomon, spune: «Ăsta-i frumos, mi l-o spus și mie ieri în grădină». Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934. In 1939, am constatat că povestea și-o aduce aminte numai fragmentar.

B) Inf. Maria Nic. Tătaru, 18 ani (cf. nr. 16).
Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

Ambele variante ale acestei povești se pot reduce pentru coincidența lor aproape totală, la următoarele: *a)* Dorind să aibă și el copii, un om întîlnindu-se cu Dumnezeu și Sf. Petru, I-a rugat și aceștia i-au dăruit 100 de copii; *b)* Neavînd cu ce-i hrăni, Stan a intrat slugă la niște ciobani, ca în schimbul unei turme de oi (var. B: a treia parte dintre oi), să-i scape de un smeu, care în fiecare noapte le face mari pagube; *c)* Venind smeul și găsind pe Stan Bolovan «care sfărîm piatra 'n mînă și

www.dacoromanica.ro

mănînc carne de smeu » (var. B: « care strîng din pkiatră şi iese apă »), îşi încercară puterile — smeul strîngînd în mînă o piatră, iar Stan o bucată de caş — şi apoi smeul fiind învins, îl angajă slugă; *d)* In cele trei zilè de slujit, Stan întrece prin păcăleli de trei ori puterea smeului: prin aruncarea buzduganului — smeul l-a aruncat cale de 3 zile, iar Stan pretindea că-l va arunca în lună, unde are un frate faur, care-l va prinde şi nu-l va mai da (var. B: îl va arunca în soare şi cade soarele jos şi s'aprinde tot pămîntul), — prin aducerea apei dela fîntînă — smeul aducea apă cu trei piei de bivol, iar Stan pretindea că el va desgropa toată fîntîna şi-o va duce, pentru a nu veni în fiecare zi la apă, — prin aducerea lemnelor din pădure — smeul a smuls un copac (var. B: trei fagi), iar Stan începînd a lega pădurea cu « craca de smeuriş », să o ducă toată acasă (var. B: « că io cu trei lemne fug de rup pămîntul »; smeul s'a speriat, că smulgînd toată pădurea, « să cufundă pămîntu cu noi »); *e)* Văzînd că nu le-a slujit cu nimic şi fiindu-le frică de Stan, smeul şi smeoaica s'au hotărît să-l omoare, peste noapte, dar Stan auzind, seara a pus un lemn în pat, l-a învălit, iar el s'a ascuns sub pat; *f)* Peste noapte smeul veni şi lovi lemnul din pat cu paloşul şi cu buzduganul, crezînd că l-a omorît pe Stan; *g)* A doua zi Stan — spre surprinderea smeului, căruia acesta-i spuse că noaptea a simţit cum l-a pişcat un purece — ceru simbria — dăsaga cu galbeni (var. B: trei pungi cu galbeni) şi-i rugă să-l mai primească pe un an slugă; smeul îi dete în cele din urmă trei părechi de dăsagi cu galbeni, numai să scape de el; *h)* Ajutîndu-i să ducă galbenii (var. B: că-i va plăti), pe drum, smeul suflînd din greu, îl arunca înainte şi-l trăgea înapoi pe Stan, care mergea în faţa lui, dar întrebat, de smeu de ce merge cînd înainte, cînd înapoi, el a spus că ar sbura dar se întoarce să vie şi el cu dăsagii (cf. şi I. M u ş l e a, în *An. Arh. de Folklor*, I, p. 189); *i)* Ajunşi aproape de casă, Stan o luă înainte (var. B: pe motiv că trebue să lege cîinii) şi dînd la fiecare copil cîte un cuţit, îi învaţă că la intrarea smeului să strige toţi « aoleu, aoleu, aşi mînca carne de smeu »; *j)* Auzind aceasta smeul, trînti dăsagii jos şi o luă la fugă; *k)* De atunci nici smeul n'a mai venit la oi şi nici copiii lui Stan n'au mai răbdat de foame.

Din această expunere analitică se poate vedea că tipul drăguşan al acestei poveşti aparţine tipului ardelean al temei despre omul din popor, care prin viclenie păcăleşte şi chiar îşi bate joc de smeu sau de diavol, făcîndu-i să creadă că are o putere de neîntrecut. După L. Ş ă i n e a n u care ia în consideraţie acest basm-tip ardelean la al doilea tip Hercule-Păcală al ciclului omului viteaz (*op. cit.*, p. 818 şi 829—834), reia pro-

www.dacoromanica.ro

blema acestei teme alături de tema schimburilor succesive, cu specială privire la basmul Dănilă Prepeleac al lui I. Creangă, Jean Boutière (*op. cit.*, p. 85—94), care lărgind planul cercetării, încearcă să stabilească cu mult spirit critic locul tipului general romînesc în cadru universal. Pe lîngă variantele luate după Şăineanu de Boutière, trimitem şi la unele dintre cele înregistrate de Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 1060—1097 şi 1640), la care mai adăugăm cele două variante ardelene publicate de I. Muşlea (*Cercetări folklorice în Ţara Oaşului*, în *An. Arh. de Folklor*, I, p. 184—187, 188—190; cf. şi p. 140).

51. ISPRĂVILE LUI CHIRICĂ

Stan Păţitul. Săracul îmbogăţit cu ajutorul diavolului.

Inf. Gheorghe Tătaru (cf. nr. 3). Text stenografiat de Gr. S., în August 1938. D. Ş., la 6 Ian. 1939, notează: « O ştie dela « moşu, dela tatăl tatii, de cîn ieram copk'il, cîn ieram cu oili, mai povestiam, mai spunè poveşti aşa ». El nu ştie de unde o ştia; « tot de pe la ăi bătrîni, că asta-i poveste de cîn lumea ». A spus-o « pe la oi şi la desfăcut de cucuruz toamna, da n'o ştie nime toată, ştie aşè-o ţîră, da toată n'o ştie »... « Io cîn spune cineva o poveste, aşa o prinz, ca maşina mneatale, toate vorbele » — termină informatorul, făcînd aluzie la fonograful anchetatorului.

Povestea mi-a mai povestit-o Nec. V. Fogoroş, care o ştia « din carte » şi care era completat de Solomon Fogoroş (46 ani), că « am io cartea acas ».

Paralelismul perfect dintre această poveste drăguşană şi povestea lui Stan Păţitul, cunoscută prin varianta lui Creangă, ne face să conchidem că nu avèm aci decît amintirea unei lecturi a acestei poveşti. Varianta drăguşană urmează cu foarte mici diferenţe, varianta lui Creangă, simplificînd-o şi eliminînd unele amănunte. Intoarcerea acestor elemente populare sub formă cultă, în popor, ridică una dintre problemele cele mai interesante, atît pentru a stabili reacţiunea mentalităţii populare în faţa acestor elemente pe care ea le-a emanat, dar care cu timpul au primit o haină şi o ordine cultă, cît şi pentru a pune faţă în faţă cele două niveluri de interpretare ale aceluiaşi fenomen, nivelul cult şi cel popular. Ştim că povestea lui Stan Păţitul, în urma studiului lui Jan Boutière (*op. cit.*, p. 137, 139) nu este o invenţie a lui Creangă şi se pare că nici adaptarea romînească a unei teme împrumutate dela alt popor şi că prezenţa ei în culegerile de folklor romîn este necunoscută. Pentru lămurirea genezei povestei lui Creangă, varianta drăguşană nu ne aduce nicio contribuţie, dar pentru răsfrîngerea în popor a operelor

www.dacoromanica.ro

culte trebue luată în considerație. Cercetarea utilizării temelor populare de către povestitorul moldovean a adus foarte prețioase observații (I b r ă i l e a n u, B o u t i è r e, N e d i o g l u), avîndu-se în vedere atitudinea scriitorului față de materialul popular. De data aceasta aceleași observații se pot confirma și pe cale inversă, urmărind atitudinea poporului față de redacțiunea cultă a materialului popular. Nu vom intra în amănunte, ci vrem numai să enunțăm această problemă și să însemnăm cîteva caractere ale variantei drăgușene, în raport cu redacțiunea lui C r e a n g ă.

Varianta drăgușană este mult mai scurtă. Elementul descriptiv din C r e a n g ă dispare în favoarea celui narativ, care surprinde numai momentele importante, trecînd peste analiză, fugînd pe firul acțiunii dintr'un incident hotărîtor în altul și scăpînd din vedere justificarea, motivarea și înlănțuirea lor logică. Gradarea și concentrarea elementelor nu mai este aceeași ca la C r e a n g ă. O acțiune difuză se desfășoară dela început pînă la sfîrșit. Interesant mai este de observat că tocmai momentele care la C r e a n g ă uneori trec mai neobservate, în varianta drăgușană capătă un caracter mai precis, o culoare locală mai pronunțată. Astfel, în vreme ce la C r e a n g ă, Chirică pleacă cu Ipate pentru a-l însura, « la horă în sat », apoi « la horă în alt sat », iar a treia oară iarăși « la horă în alt sat », în var. drăgușană ei merg întîi « în Vișlea-de-Sus », unde Ion—cum este numit aci, eroul, în loc de Ipate—și Stan, joacă cu fata primarului, apoi « în Sîmbăta-de-Sus, unde « pe timpul de demult erau fete frumoase, aveau pene la pălărie, cu ciucuri, cu pene de cocoș, niște alea bătucite în pălărie și niște pălării de cele rotunde cum acum nu să mai poartă » și unde Ipate se îndrăgește de Anica, sora notarului și apoi a treia oară merg în « Olteț », unde Ipate și-a luat de nevastă pe Mariiora. Relev de asemeni că nerecunoașterea eroului de către propria sa nevastă în cocioaba babei, se datorește la C r e a n g ă, puterii lui Chirică, în timp ce în var. drăgușană el nu este recunoscut, fiind travestit în « haine de militar », că în aceasta, plînsul copilului era provocat de Chirică, iar nu de mama lui, după sfaturile babei și că copilul a fost adus în căsuța babei înainte de venirea tatălui travestit. Alte mici diferențe se mai pot sezisa, dintre care mai subliniez nota didactică a finalului variantei drăgușene.

52. FEMEIA ȘI DRACUL

Femeia mai rea decît dracul. Belphegor.

Inf. Alexandru Rogozea, 61 ani, știe carte, căsătorit, 9 copii.
Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

www.dacoromanica.ro

a) Insurîndu-se şi luînd o femee rea, omul trecînd cu ea prin pădure, o împinse într'o fîntînă, unde dădu de un drăcuşor, pe care începu să-l chinuie; *b)* Făcîndu-i-se milă de ea, omul se duse s'o scoată, dar slobozind o funie în fîntînă, se agăţă dracul de ea şi ieşi afară; *c)* Bucuros că a scăpat de «dracul ăla de femee», care-l chinuise atîta, drăcuşorul făgădui omului o comoară; *d)* Săpară la rădăcina unui arbore, găsiră acolo bani şi-i dădu omului, spunîndu-i să nu mai vină a doua oară şi nici să nu mai spună cuiva; *e)* Terminînd însă banii, omul veni iarăşi la copacul din pădure să ia alţii, dar totodată apăru şi dracul care-l dojeni; *f)* Bietul om neavînd încotro, zise că n'a venit pentru bani, ci a venit să-i spue că nu ştie cine i-a scos femeea din fîntînă şi-a venit iar pe capul lui; *g)* La auzul acestora, dracul lăsă comoara şi fugi.

După Gaster, care consacră aspectului romînesc al problemei, un scurt capitol (*Literatura populară*, p. 132—137), a mai fost reluată de L. Şăineanu (*Basmele romîne*, p. 888—896) şi de T. Pamfile (*Diavolul învrăjbitor*, p. 110—111), iar cîteva variante au fost înregistrate de Schullerus (*Verzeichnis*, la nr. 1164 şi 1164 I), la care se mai adaugă şi cea publicată de Gh. Catană (*Poveşti populare din Banat*, partea I, p. 100), în care se găseşte introdus şi un motiv din ciclul tematic al femeilor încăpăţînate, ca justificare aruncării femeiei în fîntînă. Pentru variantele slave trimit numai la studiile lui V. Tille (*Polívkovy studie*, nr. 18 şi *Soupís*, I, p. 94—95). Momentul chinuirii diavolului în fîntînă de o femeie, a pătruns şi în alte poveşti (cf. *Stan Păţitul* de Ion Creangă, *Opere complete*, ed. VI, Buc., «Cartea Romînească», p. 176) şi chiar în proverbe.

53. BABA ŞI DRACUL

Baba mai rea decît dracul.

Inf. Agretina Codrea (cf. nr. 2). O ştie «dela un om, Dionisie Jurcovan, o murit de mult, o spus-o la munte».

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

a) De multă vreme dracul se străduia să strice căsnicia a doi tineri; *b)* In schimbul unei perechi de papuci, baba se angajează să-i facă să trăiască rău; *c)* Pe cînd cernea femeia, baba îi puse mîinile pline de făină pe haina ei neagră şi-i spuse că bărbatul ei era cu «una de gît», la can-

www.dacoromanica.ro

celarie; *d)* Ducîndu-se la bărbat, îi spuse că femeia lui «sta cu unul de gît acasă»; *e)* Baba şi-a primit papucii în vîrful «unei poce», căci şi dracului i-a fost frică să se apropie de ea.

Este o variantă prescurtată a unei cunoscute teme de literatură comparată. Cîteva informaţii bibliografice am dat în contribuţiile noastre la monografia Nerejului (în *Nerej, un village d'une région archaïque*, p. 261—263, la nr. 18). Adaug numai că varianta drăguşană se apropie de povestea a doua dintre cele date de T. Pamfile (*Diavolul învrăjbitor*, p. 15—16). Un fragment a mai publicat şi P. V. Ştefănucă (*Cercetări folklorice pe valea Nistrului-de-Jos*, în *An. Arh. de Folklor*, IV, p. 167). Tema a fost prelucrată şi de Th. D. Speranţia (în *Anecdote populare*, ed. I, Buc., 1889, vol. I, p. 282—288).

E. SNOAVE

PERSONAJUL PRINCIPAL FEMEIA

Ciclul femeilor viclene

54. FEMEIA, POPA, PRIMARUL ŞI ŢIGANUL

Inf. Gheorghe Sofonea, 34 ani; ştie carte, căsătorit, doi copii. A călătorit pe la Sibiu, R. Vîlcea, Caracal, Bîrlad, Iaşi, Chişinău. Povestea o ştie «de cînd am fost mic băieţel, de păziam vitele, auziam dela alţi mai mari ca noi». Povestea o ştie şi soţia informatorului.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

a) O văduvă vicleană după care-şi «bătea capul» popa, primarul şi un fin al ei, ţigan, îi chemă pe toţi la ea, în aceeaşi seară; *b)* Primul veni popa, care, la venirea primarului se ascunse într'o ladă; *c)* Venind şi ţiganul şi nefiind primit, el păcăli pe primar, înţepîndu-l cu un fier roşu; *d)* La ţipetele primarului, la care se alătura disperarea popii din ladă, se adunară vecinii, făcîndu-se de rîs invitaţii, spre bucuria femeiei

De obiceiu în snoava aceasta numele ultimelor personaje variază. Cîteva variante au fost inventariate de Schullerus (*Verzeichnis*, la nr. 1730). Distingem tema aceasta de cea în care femeea, în înţelegere cu bărbatul ei, atrage în cursă pe cei trei îndrăgostiţi (cf. Snoava culeasă în Oltenia de Gh. Fira, în *Şezătoarea*, XIV, p. 6).

www.dacoromanica.ro

55. COPILUL DE TREI LUNI

Inf. Nefta Gh. Guşeilă (cf. nr. 5). Snoava o cunoaşte şi soţul ei, Gheorghe Guşeilă, ca şi cumnatul ei, Gheorghe Tătaru.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

a) O femeie care-şi înşela bărbatul, căuta totuşi să-l înfrunte că tot ea are mereu dreptate; *b)* In cele din urmă, el dîndu-şi seama că şi copilul a fost născut abia după trei luni dela nuntă şi reproşîndu-i nevestii, ea-i răspunse: «păi trei luni io cu tine, trei luni tu cu mine şi trei luni copilu, îs noo luni»; *c)* Mulţumit cu asemenea socoteală, bărbatul a crezut.

Deşi A. Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 1380 V*) nu cunoaşte decît o variantă, totuşi snoava este mult mai cunoscută culegerilor de olklor.

56. PEŞTII PE BRAZDĂ

A) Inf. Gheorghe Tătaru (cf. nr. 38).

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

B) Inf. Matei Stoia (cf. nr. 18 C).

Text cules de I. C. C., în Mai 1939. Fragmente din această snoavă îşi mai aminteşte şi Agretina S. Popa Codrea.

A) a) Deşi trăiau foarte bine, o femeie a pus rămăşag cu bărbatul ei că ea îl va face din om bun cum este, nebun; *b)* Intr'o zi ducînd mîncare bărbatului la plug, ea luă într'o ulcică nişte peşte, pe care îl împrăştie pe brazdele plugului; *c)* Continuînd să are, însoţit de nevastă, omul găsi peştii şi-i dete femeiei să îi facă mîncare pentru seara; *d)* Venind seara acasă, bărbatul ceru mîncare din peştele găsit pe brazdă, la care femeia contrazicîndu-l că nu e posibil să găsească peşte pe brazda plugului, îi spuse că a înebunit şi urmă o ceartă aprinsă; *e)* Săriră vecinii, îl legară, chemară popa, dar pe cînd acesta îi cetea, femeia la spatele popii îl amăgea cu peştele, sporind tot mai mult comicul situaţiei; *f)* Retrăgîndu-se străinii, femeia desvălui bărbatului şiretlicul, îi dădu peştele să-l mănînce şi continuară a trăi în bune raporturi.

B) Varianta aceasta diferă mai sensibil de prima, în episodul *a)*: Un om se lăuda faţă de femeia sa că dacă i-ar face şi ea lui, cum

www.dacoromanica.ro

nevasta vecinului îi face acestuia, ar omorî-o. Aceasta însă îl contrazicea şi vru să-i dovedească contrariul.

Tema aceasta a fost studiată în literatura romînească în legătură cu romanul popular *Sindipa*, de N. Cartojan (*Cărţile populare*, II, p. 292—294), care a dat şi o foarte bogată bibliografie Mai semnalăm variantele publicate de N. I. Dumitraşcu (în *Buletinul Societăţii Culturale «Astra» şi a Serviciului Social...*, şi în *Era Nouă*, organ al Asociaţiei învăţătorilor din judeţul Trei Scaune, Sf. Gheorghe, an. VII (1939), nr. 7—10 (Septemvrie-Decemvrie), p. 41—43), ca şi menţiunea profesorului N. Cartojan în prefaţa volumului *Neaga rea*, de snoave, pilde şi glume al lui N. I. Dumitraşcu, (reprodusă în revista *Era Nouă*, an. VII, nr. 7—10, p. 43—45). Cîteva variante, confuz însă, a inventariat Schullerus la nr. 1381.

57. FEMEIA NECREDINCIOASĂ

Inf. Victoria Rogozea, 17 ani, ştie carte, căsătorită. Povestea o ştie «dela fratele dela omu mńeu», Şolomon Rogozea (cf. nr. 47), care şi el o ştie dela ciobanul Matei Jurcovan.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939, «la vale», faţă fiind şi alte femei, care se întîmplaseră la înălbitul pînzelor. Snoava şi-o mai aminteşte Matei Stoia (cf. nr. 18) şi Sinefta Guşeilă (cf. nr. 5).

a) Voind să scape de bărbat, «să-l vrăjească, să-l omoare», o femeie tot umbla pe la ghicitori; *b)* Aflînd aceasta, bărbatul îi spuse că ştie el un ghicitor în pădure şi se duse să-i arate unde; *c)* Bărbatul însă o lua înainte şi se băgă într'o scorbură, unde venind femeja, care crezînd că, în adevăr, acolo e un ghicitor, îi spuse că vrea să scape de bărbat; *d)* Ghicitorul o sfătui să meargă acasă şi să dea bărbatului să mănînce numai găini negre şi vin negru, căci va orbi; *e)* Acasă, bărbatul prefăcîndu-se că orbeşte, femeia îl trimise la mare, să dea cu «spumă dela mare» pe ochi, nădăjduind că nu se va mai întoarce; *f)* Plecînd bărbatul, se întîlni cu un spătariu, cu care conveni să-l vîre în sacul său şi să meargă acasă la el, să ceară sălaş peste noapte, pentru a o putea surprinde chiar cînd îl înşela cu altul; *g)* Femeia, la început ezită, dar apoi dete drumul în casă, spătarului, care găsi pe femeie petrecînd cu drăguţul ei; *h)* Spătariul fu pus de cei doi îndrăgostiţi să le cînte, ca ei să joace şi apoi începură ei să cînte, iar spătariu să joace; *i)* Sărind la joc,

www.dacoromanica.ro

spătariul începe să cînte de cîteva ori: De-oi deslega, leleo, sacu, oi vedea, leleo, pe dracul; *j)* Femeia, la auzul cîntecului ciudat al spătarului îl întrebă ce are în sac şi apoi deslegă şi găsi înăuntru pe bărbat, care-i luă la bătaie şi apoi rămase să petreacă cu spătariul.

Varianta aceasta vine să se adauge celor 43 de variante romînești, cercetate de Ion Muşlea (*An. Arh. de Folkîor*, II, p. 195—216; IIIi»p. 169—176), într'un preţios studiu, în care corectează concluziile lui W. Anderson (*Der Schwank von alten Hildebrand. Eine vergleichende Studie.* Dorpat, 1931), în ce priveşte răspîndirea geografică a acestei snoave şi originea ei în domeniul romînesc.

Remarc numai că varianta drăgușană reprezintă un tip contaminat al snoavei despre femeia necredincioasă, analizată de Anderson şi Muşlea. Aci, motivul iniţial a fost supus unei serii de transformări şi asocieri, căci pe lîngă necredinţa şi viclenia femeiei manifestate prin trimiterea în căutarea unui leac (Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 1380, III), întîlnim, atît necredinţa şi viclenia femeiei de a scăpa de bărbat prin orbire (Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 1380; J. Polívka, *Povídky kladské*, II, p. 14; J. Bolte-J. Polívka, *K. H. M.*, III, p. 124—126; V. Tille, *Polivkovy studie*, p. 109, la nr. 149 B), cît şi viclenia bărbatului.

Pentru interesul problemei şi pentru a se avea în vedere la definirea redacţiunilor romîneşti (cf. Muşlea, *op. cit.*, p. 209—210), notez că într'o Duminecă, în August 1936, snoava cu femeea necredincioasă a format subiectul unei scurte reprezentaţii teatrale, jucată de un grup de ţărani, cu prilejul unei serbări populare, în comuna Şanţ, judeţul Năsăud. Insist că subiectul piesei şi realizarea ei pe scenă a aparţinut complet grupului de ţărani. Redau — pînă la publicarea întregului material cules în timpul campaniilor monografice, în această comună — următorul rezumat:

Personajele erau: femeia, bărbatul — ţăran — pădurar, ibovn cu — ţăran, moaşa — complicea femeiei şi ibovnicului, jidanul-cîrciumar şi 2 ţigani lăutari de meserie, complicii bărbatului.

Tabloul I se petrece într'o cameră ţărănească, în casa soţilor: *a)* Intorcîndu-se dela pădure, bărbatul îşi regăseşte femeia tot bolnavă; *b)* Aceasta îl roagă să-i aducă moaşa; *c)* Moaşa în înţelegere cu femeia, vine cu o ladă, la transportul căreia ajută şi bărbatul, care credea spuselor celor 2 femei, că acolo sunt lucrurile moaşei, care-i vor fi necesare să vindece bolnava; *d)* Bărbatul pleacă la pădure, necăjit; *e)* Din ladă

www.dacoromanica.ro

iese ibovnicul, care începe să petreacă în cîntec cu femeea veselă că isbuteşte să-şi înşele bărbatul.

Tabloul II se petrece într'o cîrciumă ovreiască: *f)* Doi ţigani lăutari, nefiind clienţi, se dau la chef amîndoi; *g)* Cîrciumarul se roagă prin colţuri să consume ţiganii cît mai mult; *h)* Necăjit, bărbatul se abate pe la cîrciumă şi cere să bea; *i)* Ţiganii îi cîntă şi-l întreabă de necaz; *j)* Aflînd despre ce e vorba, ţiganii spunînd că ştiu ei leacul, se învoesc, introduc pe bărbat în sac şi pornesc către casa lui.

Tabloul III se petrece tot în camera ţărănească, unde ibovnicii petrec: *k)* După ce au bătut în geam, lăutarii sunt primiţi cu bucurie înăuntru şi sunt puşi să cînte; *l)* Petrecerea este în toiu, lăutarii cîntînd diferite melodii populare şi strecurînd pe lîngă strigături, ironii la adresa ibovnicilor şi aluzii la bărbatul din sac; *m)* Din colţul în care era, bărbatul lasă să cadă încet, pe neobservate, sacul de pe el, apărînd deodată în faţa femeiei şi ibovnicului, cari rămîn înmărmuriţi; *n)* După o scurtă explicaţie, bărbatul încheie drama pedepsind pe cei doi ibovnici.

La acestea, se poate reduce varianta dramatizată şănţeană. Depărtările de «tipul original universal» şi apariţia unor incidente secundare, vin să dea o coloratură locală şi specială în vederea scenei.

Cu variantele drăguşană şi şănţeană, numărul variantelor romîneşti cunoscute se ridică la 45, ridicînd valoarea folklorică a teritoriului romînesc.

Ciclul femeilor îndărătnice

58. FEMEIA INCĂPĂŢINATĂ

Inf. Alexandru Rogozea (cf. nr. 50).
Text cules de I. C. C., în August 1939.

a) Un om nu se înţelegea deloc cu femeia lui, care-l contrazicea mereu; *b)* Spunîndu-i, la coasă, că nu coseşte bine, ea se lăuda că rămîne, în urma ei, de parcă o tăia cu foarfeca; *c)* Fiind odată pe un drum, pe lîngă o apă şi certîndu-se tocmai asupra cositului, el îşi împinse nevasta care căzu în apă; *d)* Neîncetînd nici de acolo a-şi contrazice bărbatul, zicînd că ea coseşte bine, acesta o afundă în apă de tot; *e)* Nemai putînd vorbi, ea scoase mîna din apă şi făcu «sămn cu degetele, adică că-i forfecătură».

Se cunosc multe mărturii ale largei răspîndiri orizontale — în spaţiu — şi verticale — în timp — a acestei snoave. Trimit numai la consideraţiile

www.dacoromanica.ro

lui J. Bédier (*Les Fabliaux*, p. 45—48) și ale lui M. Gaster (*Literatura populară*, p. 158—159). Din domeniul romînesc, L. Șăineanu (*op. cit.*, p. 916), cunoștea numai varianta versificată de A. Pann, iar Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 136x B), înregistrează numai 2 variante. Variantele wallone au fost inventariate de George Laport (*Les Contes populaires Wallons*, F.F.C., vol. XXXVII, nr. 101, p. 104, nr. 1365 C).

Ciclul femeilor leneșe

59. NEVASTA LENEȘĂ

A) Inf. Cezar Jurcovan (cf. nr. 75).
Text cules de I. C. C., în August 1939.
B) Inf. Nic. Vas. Fogoroș (cf. nr. 12).
Text cules de I. C. C., în August 1939.

A. a) Al treilea fiu al unui rege, a plecat în lume, pe un cal negru, cu un cîine negru, să găsească cea mai leneșă fată din lume, s'o ia de nevastă; *b)* Găsind într'o pădure un bătrîn și aflînd că acesta are trei fete nemaipomenit de leneșe, s'a învoit cu el, să-i dea pe fata cea mare de nevastă; *c)* Au plecat, încălecînd pe cal cînd el, cînd ea; *d)* Ajunși la o apă, el a zis cîinelui să-i aducă apă în gură să bea, dar cîinele nemișcîndu-se, l-a împușcat; *e)* La altă apă, repetînd cu calul același lucru, l-a împușcat și pe el; *f)* Rămînînd pe jos, s'au hotărît să se ducă unul pe altul cu schimbul, în spate, pînă cînd, femeia văzînd că el e mai greu, au schimbat, urmînd să meargă pe jos; *g)* Ajunși acasă, a doua zi dimineața, el plecînd la vînătoare, iar slugile la muncă, bărbatul a dat ordin mîței să îngrijească de gospodărie și de nevastă, să-i dea demîncare; *h)* Intorcîndu-se seara și găsind totul în neregulă, ca să pedepsească pisica, o legă cu o funie de gîtul femeiei și începu s'o bată; *i)* Văzîndu-se bătută și sgîriată de pisică, femeia începu să roage pe bărbat să o ierte, că va face ea, totul, totdeauna, în locul pisicii.

B) Varianta aceasta este mult mai scurtă decît cea precedentă. Ea constă din: *a)* Un tînăr și-a luat de nevastă o femeie tînără și frumoasă, dar cam leneșă; *b)* Mai multe zile nefăcînd nimic, bărbatul i-a spus că i-a adus o piele de vacă ca servitoare, căreia începu să-i dea în grijă gospodăria; *c)* Văzînd că pielea în loc să se ia de treabă, stă toată ziua

www.dacoromanica.ro

agățată în cui, bărbatul hotărî să pedepsească pielea și pentru aceasta își puse nevasta să o țină întinsă pe spinarea ei, ca s'o poată bate; *d)* Își bătu astfel nevasta de cîteva ori, pînă cînd aceasta se hotărî să facă ea treabă în locul pielei de vacă, numai să găsească bărbatul totul în ordine.

Motivul acesta al baterii pisicii, pielei, cojocului sau sacului (cf. variante și la Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 1370), îl regăsim și în alte snoave ca în cele referitoare la spovedania țiganului (cf. varianta din *Gazeta Transilvaniei*, 1889, nr. 12, p. 5).

60. DOCTORIA RĂMASĂ DE PRISOS

Inf. Nic. V. Fogoroș (cf. nr. 12).

Text cules de I. C. C., în August 1939.

Informatorul spune că povestea aceasta o fi «din v'o carte», dar el n'a cetit-o, a auzit-o, că «mai spunea cîte-un om bătrîn așa... Da le-am mai uitat, c'acu la o etate-așa nu-ți mai trebue lucruri d'elea».

a) Necăjit că femeia lui, căreia nu-i plăcea să meargă la lucru, se prefăcea mereu că-i bolnavă, bărbatul intră din nou la farmacie pentru a mai cere și alte leacuri pentru biata bolnavă; *b)* Farmacistul supărat că a dat buzna în farmacie așa murdar, se repezi și-i dete patru palme, spunîndu-i că acestea-s leacurile pe care le merită, c'a schimbat rețeta; *c)* Intorcîndu-se acasă, și dîndu-i femeiei două palme, aceasta sări din pat și-l rugă să nu mai dea, că s'a făcut sănătoasă; *d)* Revenind în grabă la farmacist, îi «pușcă o palmă într'o parte și una în alta și-i spuse: Noa, două ți le-am adus înapoi, că numai cu două s'a făcut sănătoasă. De ce să-ți plătesc patru?».

La această variantă drăgușană și la cele înregistrate de Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 1700), adaug și pe cea apărută încă din 1863 într'un calendar din Sibiu (*Calendar pe anul de obște dela Hristos* 1863, *întocmit pe gradurile și clima Țării Ungurești, a Ardealului, Bănatului, precum și a Țării Romîniei și a Moldovei.* Anul al unsprezecelea, Sibiu. In tipografia diecesană).

Ciclul femeilor năroade.

61. COMOARA GĂSITĂ DE BĂRBAT, CIND...

Comoara găsită și nevasta indiscretă.

A) Inf. Sinefta Gh. Gușeilă (cf. nr. 5).

Text cules de M. R., în August 1930.

www.dacoromanica.ro

B) Inf. Matei Stoia (cf. nr. 18).
Text cules de I. C. C., în August 1939.

Ambele variante se pot rezuma astfel: *a)* Lucrînd pe moşia boierului, un om sărac a găsit o oală cu bani; *b)* Ducînd-o acasă, a spus femeiei sale, care era cam proastă, să nu răspîndească vorba, că aflînd boierul, îi va lua banii; şi-i promise că-i va cumpăra şi ei haine bune, cînd va merge la tîrg; *c)* Venind odată dela tîrg şi fiind întrebat dacă i-a adus haine de jupîneasă, el răspunse că tocmai cînd voia să le cumpere, bătea toba că la noapte plouă covrigi şi a venit repede să fie acasă, ca să-i adune; *d)* Avînd grijă să vină dela tîrg cu nişte covrigi, pe care seara îi împrăştiase prin curte şi pe care a doua zi dimineaţa i-au adunat amîndoi, pretextul lui a fost crezut; *e)* Venind a doua oară din tîrg şi fiind întrebat, el a răspuns că tocmai cînd voia să le cumpere, a bătut toba că la noapte vin Turcii; *f)* Seara şi-a băgat femeia într'o groapă de gunoi, a acoperit-o cu scînduri, a turnat peste ea o baniţă de orz şi a adus « un ciopor de gîşte », care făcînd sgomot ciugulind şi făcînd ga!... ga!... ga!..., au făcut pe femeie să creadă că într'adevăr au venit Turcii şi o caută pe ea strigînd-o: Ana! Ana!..., chiar pe numele ei, mulţumind după aceia bărbatului că s'a întors la timp acasă şi a scăpat-o; *g)* Venind a treia oară dela tîrg şi fiind întrebat, bărbatul i-a spus că le-a şi tocmit, dar tocmai cînd să le cumpere, a văzut că boierul lor furase un cîrnat « şi-l ducea poliţia cu cîrnatu acăţat de nas », încît de ruşine a plecat de-acolo fără haine; *h)* Infuriată, femeia s'a dus să-i spună boierului că bărbatul ei a găsit bani pe locul lui şi că o minte şi nu vrea să-i cumpere haine de mătase. Intrebînd-o boierul cînd s'a întîmplat aceasta, femeia i-a răspuns că atunci cînd a plouat cu covrigi, cînd au căutat-o Turcii pe ea, cînd a furat el cîrnatul, de-l purtau prin tîrg legat; *i)* Auzind asemenea năzbîtii, boierul a dat-o afară, spunîndu-i că-i nebună, iar omul a rămas cu comoara şi cu femeea proastă.

Diferenţele între aceste variante sunt foarte mici. Varianta A este mai bogată în amănunte, mai frumos povestită şi cu mai multă naturaleţe.

Tema femeia năroadă păcălită de bărbat, nu a format pînă acum — pe cît ne este cunoscut — obiectul unui studiu special, deşi elementele ei apar în mai multe categorii de snoave, ca de pildă în ciclul Păcală sau în versiunea italiană a lui Basile, (Ş ă i n e a n u, *op. cit.*, 939). Tot Ş ă i n e a n u a mai enunţat-o, fără a insista asupra ei, la ciclul fetei isteţe (*op. cit.*, p. 917). Alături de variantele notate în aceste locuri (cf. de

www.dacoromanica.ro

asemeni *op. cit.*, p. 944, n. 2) și de cea mai recentă din ținutul Săcelelor, culeasă de Elena Moroianu (în *Grai și Suflet*, vol. IV, fasc. II, p. 349), cîteva variante a inventariat Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 1381), care însă nu a diferențiat motivul acesta de cel al peștilor găsiți pe brazda plugului, de care se deosebește fundamental, rolul personajelor și caracterul lor fiind schimbate, cauzele conflictului și sensul situațiilor complet diferite (cf. și M. Gaster, *Literatura populară*, p. 72). Versiuni slave se găsesc și în catalogul lui V. Tille. (*Polívkovy studie*, p. 50—51, nr. 72).

PERSONAJUL PRINCIPAL BĂRBAT

Ciclul lui Păcală

62. POVESTEA CELOR TREI FECIORI

A) Inf. Gh. Tătaru (cf. nr. 3 B). Snoava a auzit-o dela moșul Ion Pop Radu (Bradul bătrînul sau Moșul dela Bradu, om din sat, care nu mai știe nici ce vîrstă are, decît «că-i uitat de Dumnezeu pe lumea asta de acum»), înainte cu «v'o 12 ani, cîn ieram la munte».

Bradul bătrînul însă, din cauza bătrîneții, în ultima vreme (21 Mai 1939), nu mi-a mai putut-o povesti și și-a adus aminte foarte greu de ea, după ce i-am povestit-o eu, spunîndu-mi că i se pare că a știut-o «da demult rău». Iată, deci, încă un caz de sistemul în care se perpetuează din generație în generație, bunurile spirituale ale satelor, nu numai ale noastre, ci ale altor popoare. Textul care urmează, a fost stenografiat de Gr. S., în August 1938.

63. PĂCALĂ ȘI POPA

B) Inf. Gheorghe Tătaru (cf. nr. 3 B). Snoava aceasta se leagă tot de tinerețea informatorului nostru, încă de «pe cîn am fost cioban, mi-o spus-o la munte, un moș, Silea Savului.

Textul care urmează, a fost stenografiat de Gr. S., în August 1938.

64. POVESTEA CU PĂCALĂ

C) Inf. Maria Răzvan, 20 ani, țigancă, știe carte, casa nr. 240.

Textul a fost cules de I. C. C., la 11 Aprilie 1934.

Povestea o știe de cînd «am fost la lucru acolo, în Hălhii, un oraș mare lîngă Corlea, dela Brașov în jos — unde am stat v'o doi ani — dela un om, care a cetit-o după carte și io am auzit-o că ieream și io mai isteață...».

www.dacoromanica.ro

65. NECULAI ŞI NECULIŢĂ

D) Inf. Gheorghe Sofonea (cf. nr. 52). Povestea a cetit-o «într'o carte pe acolo pe la colonelu, la armată, cînd am fost ordonanţă. Am stat un an la el. Avea bibliotecă mare şi nu prea aveam ce face». Dela el a învăţat-o şi copilu lui, Vasile, de 10 ani, în clasa III-a primară, care a povestit-o odată şi copiilor la şcoală şi le-a plăcut.

Textul a fost cules de I. C. C., la 18 Mai 1939, acasă la soacra informatorului, cînd au fost de faţă încă opt persoane — bărbaţi şi femei. Peste două zile fiind de faţă alt grup de oameni, vecini, vecine şi copii — am provocat pe Gheorghe Sofonea s'o mai spună odată şi urmărind textul cules, am constatat numai unele diferenţe stilistice, fără prea mare importanţă.

66. BUHA GÎCITOARE

E) Inf. Neculai V. Fogoroş (cf. nr. 12 D). «Am cetit-o într'o carte făcută de Ion Creangă, culeasă de el». Textul mi-a fost scris însuşi de informator, pentru a-i satisface dorinţa. I-am corectat însă ortografia şi punctuaţia.

Cules de I. C. C., în Mai 1939.

67. PĂCALĂ ŞI SASUL

F) Inf. Sofia Halmagiu, 65 ani, analfabetă, văduvă, 4 copii; a călătorit pe la Sibiu, Braşov, Bucureşti, Constanţa etc. Ii plac numai poveştile vesele, ca să mai treacă vremea, dar numai să le asculte, nu să le şi spună.

Toate motivele snoavelor de mai sus s'au structurat în jurul personajului, fie ca tip al imbecilităţii omeneşti, fie ca tip al vicleniei şi răutăţii, numit de obiceiu la noi, Păcală.

Nu e cazul să ne oprim acum asupra lui (informaţii mai bogate şi bibliografie se pot găsi în lucrarea noastră, apărută în *Nerej, un village d'une région arhaïque*, p. 250—257, la nr. 14 şi la Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 133), ci vom sublinia numai unele elemente ale acestor texte.

A) Episoadele acestei snoave sunt: *a)* Vaca, singura moştenire a celor trei fraţi, trage la grajdul lui Păcală; *b)* Acesta o vinde unui copac, la rădăcina căruia a găsit o comoară; *c)* Păcală omoară pe *jidanul* care-i

www.dacoromanica.ro

împrumutase măsura să măsoare banii și care apoi este iarăși omorît de un vecin, apoi de un alt vecin și de niște vînători de rațe sălbatece — mortul omorît de mai multe ori; *d)* Fuga de acasă și suirea în copac cu ușa.

In general varianta noastră urmează tipul celei prelucrate de P. Dulfu, în epopeea sa *Păcală*.

Episodul cel mai important din această snoavă este episodul *c*, în care găsim tema *mortului ucis de mai multe ori*, atît de cunoscut ca element de literatură comparată și studiat în legătură cu *istoria ghebosului cel mic*, povestită în cea de a o sută douăzeci și șaptea noapte din *Halima*. Tema 250), a fost cercetată amănunțit de J. Bédier (*Les Fabliaux*, p. 236— iar domeniul romînesc reluat tot pe plan comparat de N. Cartojan (*Cărțile populare*, II, p. 311—315), care distinge variantele de tipul celei utilizată de P. Dulfu, de tipul celei utilizată de A. Panu și comentează și alte variante în afară de cele semnalate de A. Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 1537).

Versiunea drăgușană urmează primul tip, însă cu desvoltare mai redusă, conținînd totuși același număr de incidente: Păcală, un vecin, al doilea vecin și niște pescari, cari ieșiseră în zori să vîneze rațe sălbatece. Remarc de asemeni că, în această versiune, mortul nu este un popă, ci un evreu.

B) A doua snoavă cuprinde la fel, cîteva motive destul de cunoscute din același ciclu, grupate în jurul înțelegerii dintre popă și Păcală, de a se scoate aceluia care se va supăra, « două perechi de curele de pe spinare ».

Episoadele ei sunt: *a)* Fluerul fermecat și jocul caprelor; *b)* Tăierea caprelor și construirea podului cu ele; *c)* Aruncarea copilului popii în apă; *d)* Supărarea popii.

Circulația motivelor din așa numitul ciclu al lui Păcală — credem susținută în cea mai mare parte, pe cale cărturărească — ne oferă îmbinarea lor în moduri cît mai diferite, născînd nenumărate formule, ale căror variante nu se pot clasa prea ușor în anumite tipuri.

Tot în Drăguș, formula snoavei despre înțelegerea dintre popă și Păcală, mi-a fost povestită încă de doi informatori, la 21 Aprilie 1939. Varianta a doua de Ion Popa Radu (Bradul bătrînul), într'o formă aproape identică, care cuprindea însă și episodul cu căderea preotesei din pod — din pricina fluerului — și moartea ei, iar varianta a treia, de Neculai Vas. Fogoroș, care față de prima, mai are, căderea preotesei și moartea ei, ascunderea lui în sacul popii, în momentul plecării acestuia, iar în final — contractul — « scoaterea a trei dungi de pe spinare » nu două, ca în altele.

www.dacoromanica.ro

C) Distingem următoarele episoade: *a)* Batjocorirea popii, racii cu lumini în biserică (cf. și A. Schullerus, nr. 1737), vîrîrea lui într'un sac pentru a vedea fața lui Dumnezeu și aruncarea lui într'un lac, din curtea unui om, unde l-au mușcat cîinii și ciugulit gîștele; *b)* Omul în sac (cf. *mai jos*, la snoava D); *c)* Oaia lui Păcală; *d)* Lupul în sac — berbec de mătase — omorîrea oilor ciobanilor și despăgubirea primită; *e)* Intîlnirea cu nunta, trimiterea nuntașilor după piei de oaie, păcălirea popii, căruia îi taie limba, schimbarea hainelor și rolurilor cu mireasa, plecarea cu mirele și fuga dela el.

O variantă a motivului cu racii din episodul *a*, foarte apropiată, găsim la N. Georgescu-Tistu, *Folklor din jud. Buzău*, p. 26.

D) Formula acestei snoave constă iarăși dintr'un număr de elemente care se integrează în același ciclu și pe care le împărțim în următoarele episoade: *a)* Neculai de necaz omoară mîrțoaga lui Neculiță; *b)* Acesta pleacă cu pielea la tîrg să vîndă pielea; *c)* Scena dela casa unde a găzduit în drum: pielea transformată în vraciu gîcitor (cf. A. Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 1380, VIII), îi aduce mulți bani — dela om și dela vecina lui; *d)* Spunînd fratelui său Neculai că galbenii — două baniți — i-a luat pe piele, acesta-și tăie cei 4 cai, dar se văzu păcălit; *e)* Răsbunarea prin băgarea în sac — omul în sac — și schimbarea locului cu un cioban, care vrea să meargă în împărăția cerurilor; *f)* Intoarcerea în sat — cu turma de oi a ciobanului — și aruncarea fratelui în apă.

E) Descompunem această snoavă în: *a)* Un bătrîn sărac pleacă la tîrg, să vîndă o buhă; *b)* Scena dela casa unde a fost găzduit: femeia necredincioasă, buha transformată în papagal gîcitor îi aduce bogăție din partea gazdei și a soției lui.

Din aceste scurte scheme, vedem că snoava E nu reprezintă decît versiuni de alt tip ale episoadelor *b* și *c* ale snoavei D, care cuprinde propriu zis două teme: 1. Un vraci presupus, care descoperă necinstea unei femei și 2. salvarea din sac. Fiecare la rîndul ei se lămurește prin cîte o serie de momente și motive, de naturi diferite, tinzînd către un desnodămînt comun și determinînd totuși variante de diferite tipuri.

Tema 1 (snoava D, epis. *b*, *c* și snoava E, epis. *a*, *b*), inițial a făcut parte din ciclul femeilor viclene și necinstite de unde a fost împrumutată pentru a se putea căpăta o explicare îmbogățirii personajului nostru.

www.dacoromanica.ro

(Tema a fost prelucrată și de Th. D. Speranția, în *Anecdote populare*, ed. I, vol. II, p. 214—223). Faptul apare evident dacă luăm în considerație snoava C, unde eroul aplică alt sistem — înșelarea popii — pentru a-și procura bani.

Tema 2 (snoava D, epis. *a, d, e, f*), se îndepărtează puțin de variantele prelucrate de P. Dulfu (*Isprăvile lui Păcală*, cîntul 24) și I. Nădejde (*Năzdrăvăniile lui Păcală*, cap. XXV, XXVII, XXVIII). Conflictul isbucnește între eroul Neculiță, nu cu satul (ca în variantele culese de noi în Nerej-Vrancea și în cele prelucrate de Dulfu și Nădejde), ci cu fratele său Neculai — care apoi îl vîră în sac — iar la urmă sfîrșește prin aruncarea în gîrlă.

O amănunțită clasificare va forma obiectul unui studiu al nostru special și de aceea nu vom insista acum.

Subliniez numai că enormul material strâns în jurul acestui personaj isteț, poznaș și adeseori imbecil, numit la noi Păcală sau Pepelea, are o circulație de o universalitate și de o intensitate uimitoare. Variantele adunate de J. Bolte și J. Polívka ne sunt destul de grăitoare, deși materialul romînesc este reprezentat numai de versiunile date de Staufe, Schullerus și Slavici (cf. și N. Cartojan, *Cărțile populare*, II, p. 375, iar bibliografie mai bogată în notele noastre, la variantele nerejene).

F) Păcăleala aceasta nu circulă întotdeauna pe numele lui Păcală. Făcînd un rămășag cu un Sas, că-l va păcăli, Păcală îi ceru acestuia căruța cu cai, să meargă pînă acasă să aducă traista cu păcăleli. A plecat cu căruța, iar Sasul a rămas să aștepte... O variantă mai desvoltată au cules I. A. Candrea, A. Densușianu și Th. D. Speranția (*Graiul nostru*, I, p. 419), iar o prelucrare pentru popor, trecută pe numele lui Nastratin Hogea a dat Apostol Culea (*Șezători de seară*, p. 19).

68. TOLPA

Inf. Moise Rogozea, 73 ani, știe carte. căsătorit, a călătorit în America de două ori și a luat parte la războiul mondial. Povestea aceasta «auzită din sat», a fost culeasă de Gh. R., în Mai 1939.

Tot în seria păcălelilor se poate introduce și snoava aceasta, nu prea cunoscută culegerilor noastre de literatură populară, dar care — interesant e — a primit uneori un caracter legendar prin substituirea împă-

www.dacoromanica.ro

ratului anonim din varianta noastră, cu Ştefan cel Mare. Cu caracterul acesta a fost culeasă o variantă de Sim. Fl. Marian (*Tradiţii pop. rom. din Bucovina*, p. 138), apoi reprodusă de S. T. Kirileanu (*Ştefan cel Mare şi Sfînt*, istorisiri şi cîntece populare, ed. III, p. 340—346) şi probabil că tot aceasta a inspirat pe P. Ispirescu — textele aproape se suprapun — care a prelucrat-o în cap. VII, din *Ştefan-Vodă Sfînt şi Drept* (cf. P. Ispirescu, *Povestind copiilor*, p. 117—127).

O altă versiune — mai scurtă şi ceva mai diferenţiată de celelalte — se găseşte tot la S. T. Kirileanu (*op. cit.*, p. 337—340), reprodusă după Arhiereul Narcis Creţulescu, sub titlul *Şolcan Ţiganul*.

In ce constă istoricitatea acestei snoave şi cum se poate studia în timp evoluţia ei, vom vedea cu altă ocazie.

69. MOŞUL ŞI GINERILE LEMNAR

Inf. Nic. V. Fogoroş (cf. nr. 12, jud. Făgăraş). Povestea o ştie dela un moş din Lisa, la care a fost acum 5—6 ani la coasă.

Text cules de I. C. C., în Aug. 1939.

O variantă puţin diferită mi-a mai povestit şi Hira Socaciu (de 40 de ani, 3 cl. primare. A umblat pe la Făgăraş, Braşov, Bucureşti etc.) dela care o ştie şi fratele ei Gheorghe Buneriu (cf. nr. 10).

a) Nemulţumit că cei doi gineri ai săi, un croitor dela oraş şi un negustor, au cheltuit şi au pierdut în afaceri toată zestrea, un ţăran s'a hotărît, ca pe fata cea mică s'o dea numai după un «maistăr lemnariu, ăia-s oameni mai cu gospodărie»; *b)* Aflînd aceasta unul fără nicio meserie, «un sărăntot», a venit în satul acela şi purtînd o bardă, o săcure şi un joagăr, s'a oprit la poarta casei ţăranului şi-i admira cei doi nuci frumoşi din faţă; *c)* Văzîndu-l pe moş, îl întrebă dacă nu-i sunt de vînzare nucii aceia, că el este meşter mare şi ar vrea să facă «mobilă» din ei; *d)* Fără să mai stea pe gînduri, moşul îi propuse să-l facă ginere, să-i lase gospodăria şi apoi va face ce va voi cu nucii; *e)* Ajuns ginere, deşi s'a făcut că primeşte cu greu, meşterul nostru a uitat de lucrarea nucilor, pînă cînd i-a adus aminte bătrînul; *f)* Tăie nucii şi spuse că va face din ei «o trăsură cu cai de minune»; *g)* După cîteva zile de lucru îşi schimbă părerea şi spuse că va face doi cîrlani, că nu iese cai aşa mari; *h)* Bătrînul deşi «o simţît că s'o pîrlit şi cu al treilea», îl lăsă să facă, dar după cîteva zile ginerele iar spuse că nu ies nici doi cîrlani, ci numai «v'o doi mînzoci»; *i)* După alte zile de lucru, neieşind nici doi mînzoci,

www.dacoromanica.ro

schimbă în doi țapi; *j)* Mai tîrziu zise: « ...nu ies nici doi țapi, o să fac doi iepuri »; *l)* « Ba nu, zise bătrînul, să faci doi draci; unul să te ia pe tine și unul pe mine; mi-ai stricat și nucii, mi-ai stricat și fata. Să te duci dela casa mea ».

Varianta culeasă dela Hira Socaciu este ceva mai scurtă, căci ginerele a intenționat să facă din nuci doi boi, două capre și apoi doi iepuri.

70. ȚIGANUL GÎCITOR

Doctor Allwissend.

Inf. Ion V. Husea, 43 ani, știe carte, căsătorit. In timpul războiului a umblat mult prin Ungaria. Povestea o știe « tot di pin timpu războiului. Eram 8000 de oameni înt'o casarmă și ne-alegeam noi, așa cum ne loviam la povești la voi bă și mai spuneam una, alta și-așa ».

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

In opoziție directă cu tipul personajului nărod și imbecil — Pepelea — neconfundându-se nici cu tipul răutăcios și perfid — Păcală, — în snoava aceasta ce caracterizează tipul istețului, care isbutește să scape din orice încurcătură datorită nu numai ingeniozității sale, ci și unor ciudate coincidențe de întîmplări — avem o cunoscută formulă studiată pe lîngă savanți ca Benfey, Cosquin și Köhler, în deosebi de J. Polívka (*Zu Doktor Allwissend*, în *Zeitschrift für osterreichische Volkskunde*, I, 1895, p. 252—259; în *Wisla*, XI, 1897, p. 53—69, 298—315 și reluată în *Lidové poviaky*), care apoi în colaborare cu J. Bolte (*K. H. M.*, II, p. 401—413, la nr. 98) a dat un foarte bogat material de literatură comparată pentru aproape toate popoarele. Contribuții demne de reținut au mai dat Theodor Zachariae (*Zum Doktor Allwissend*, în *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde* an. 15 1905), p. 373—379) și V. Tille (*Polikovy studie*, p. 40—41, la nr. 52).

Cu varianta drăgușană — care constă din: *a)* găsirea inelului împărătesii, furat de logofătul curții și dat unei gîște să-l înghită; *b)* Găsirea mărgelelor cucoanei furate de vizitiu și apoi înghițite de un cățeluș; *c)* descoperirea vicleniei vizitiului (vulpea în sac): *d)* « arderea păscăliei » pentru a putea pleca dela curtea împărătească, pentru a nu i se putea descoperi șiretlicurile — numărul variantelor romînești cunoscute — aproximativ zece (cf. L. Șăineanu, p. 944, n. 2 și A. Schul-

www.dacoromanica.ro

Ierus, nr. 1641) — crește și odată cu acesta, prin legăturile care se pot stabili între ele și prelucrările lui A. Pann (*Povestea vorbei*, ed. Gaster, « Scrisul Romînesc », Craiova, p. 24—40) și Th. Speranția (*Anecdote populare*, interesul problemei se lărgește mult. Notez de asemeni, pentru numele *Pacșir*, rostit de țiganul gîcitor (în alte variante cizmar-astrolog, cîrpaci, țăran etc.), în episodul *b*, observația lui J. Bédier (*Les Fabliaux*, p. 152).

71. ȚIGANUL LA SPOVEDANIE

A) Inf. Vas. Sofonea (cf. nr. 35).
Text cules de M. R., în Aug. 1929.

a) Un țigan, tocmai cînd popa îl întreba în timpul spovedaniei, dacă a furat, el îi deslega acestuia briceagul și-i spunea că n'a furat, dar fură; *b)* Terminînd de deslegat briceagul, țiganul a spus că a furat un cuțit, dar popa sfătuindu-l să-l dea înapoi, țiganul a spus că i-l dă lui. Popa refuzînd, fiindcă nu știa că-i chiar briceagul lui, țiganul a zis că păgubașul nu vrea să i-l ia și a rămas briceagul al lui.

Această snoavă s'a publicat și în *Calendarul amuzant pe anul bisect* 1872 (An. II, Ed. de librărie H. C. Wartha, tip. C. N. Rădulescu, București)

B) Inf. Sofia Gh. Tătaru (cf. nr. 9). O știe dela « o bătrînă din Rucăr, cînd am fost acolo ».
Text stenografiat de Gr. S., în Aug. 1938.

Fiindcă în tilmpul spoveditului țiganul i-a furat briceagul popii, iar acesta a văzut tocmai la sfîrșit, i-a dat o bătaie bună, încît spunea la toți țiganii să nu se mai ducă să se spovedească, că popa a rupt toată spovedania pe el.

C) Inf. Nic. V. Fogoroș (cf. nr. 12 D). « Astea cu țiganu mi se pare că dintr'un ziar dela Orăștie, *Libertatea*. Avea acolo într'un colț, « Bobîrnace-i zicea »!
Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Un țigan mărturisi la spovedanie că a furat un căpăstru. Auzind pe popa zicînd că păcatu nu-i prea mare, răspunse mulțumit că el credea că e, fiindcă de căpăstru era legată o iapă. Cîte o variantă de alt tip, în

www.dacoromanica.ro

care ţiganul mărturisea că a furat un lemn în care era înfipt un topor, se găseşte în *Gazeta Transilvaniei*, 1889, nr. 12, p. 5 şi în *Familia*, nr. 314, p. 2, iar alte cîteva slave a înregistrat V. Tille (*Polívkovy studie*, la nr. 279).

72. ŢIGANUL LA VÎNĂTOARE

Inf. Sofia Gh. Tătaru (cf. nr. 9).

Text stenografiat de Gr. S., în Aug. 1938.

Aceeaşi variantă a mai fost auzită dela Nefta Gh. Guşeilă (cf. nr. 5,) de I. C. C., la 21 Mai 1939.

Mergînd cu stăpînul său la vînătoare, cînd acestuia i se păru că a văzut un porc şi a «slobozit puşca», ţiganul a luat-o la fugă pînă cînd împiedecîndu-se, a căzut, iar traista i-a venit chiar pe cap din spate. Crezînd, că traista e porcul, de frică să nu-l mănînce, a stat acolo nemişcat trei zile. Răzbit de foame, el începu să se mişte, văzu că e traista şi nu porcul şi se apucă să mănînce din ea. După ce se sătură, se aşeză pe ea, zicînd: «Cum tu ai stat pe mine trei zile şi eu am să stau trei zile pe tine. Şi a stat ţiganul o săptămînă tot prin pădure.

73. ŢIGANUL LA STÎNĂ

A) Inf. Matei Jurcovan, 70 ani, analfabet, cioban de meserie. A umblat cu oile şi prin Dobrogea.

Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

Un ţigan trecînd pe la stînă, ciobanii îi dădură balmuş să mănînce dar el spuse că nu mănîncă de ăla, că ăla-l omoară. Ciobanii atunci îl prinseră şi cinci îl ţineau iar unul îi băga 'n gură. Dacă văzu că-i aşa de bun, ţiganul zise că mai bine să-l ţie unul şi să-i bage 'n gură, cinci.

Alte variante se găsesc la N. A. Bogdan (*Poveşti şi anecdote din popor*, p. 116) şi L. Costin (*Anecdote*, Timişoara, 1926, p. 21).

B) Inf. Matei Jurcovan (cf. nr. 66 A).

Text cules de I. C. C., în Apr. 1934.

www.dacoromanica.ro

Un ţigan se duse la stînă şi acolo mîncă cu mai mulţi stăpîni pe rînd, pînă cînd spuse unuia: Mă-i, bade, lasă-te de mîncat că io crep! — Apoi cum să mă las, că io acuma m'am pus! — Lasă-te mă, că io crep, că mînca-i cu toţi zece.

C) Inf. Matei Jurcovan (cf. nr. 66 A).
Text cules de I. C. C., în Apr. 1934.

Ciobanul întreba mereu pe sluga sa, un ţigan, că cine mănîncă caşul, dar urda, dar junteţa, iar ţiganul răspundea: « io ». La urmă, însă, întrebînd ciobanul, dar cu oile cine se duce mă?, ţiganul răspunse: — Apoi mai zică şi alţii, că io am zîs destul!

Nărozii ţigăneşti.

74. RUPICĂ CIOCÎRLIE

Inf. Dionisie Damian, 39 ani, ştie carte, fost chelner, portar şi băiaş la Constanţa. In timpul războiului a umblat prin Galiţia, Cehoslovacia, Ungaria, Jugoslavia, Albania. Snoava a auzit-o la Cincu Mare « la un teatru pă scenă. Era făcut şi ţiganu, cîn suie la deal, de un flăcău din sat » pe vremea cînd era « în armată, în tabăra regională ».
Text cules de I. C. C., în Apr. 1934.

Intorcîndu-se dela stînă cu un ciubăr cu zer pe cap, Rupică Ciocîrlie începu să-şi facă planul că din el va face urdă şi caş, pe care le va vinde şi va cumpăra doi purcei. Hrănindu-i bine, cu cucuruz, va cumpăra cu banii de pe ei, doi cai şi o căruţă împărătească, în care el, Rupică bogătanul, cînd se va plimba, va răspunde « pă domnie » la salutările tuturor, numai dînd din cap. Tocmai atunci mişcă din cap şi-i căzu ciubărul cu zer.

Snoava este prea cunoscuta temă pe care a studiat-o Max Müller şi Th. Benfey, pentru a demonstra migraţiunea fabulelor din Orient în Occident, dela cel mai vechiu prototip aflat în Panciatantra pînă la versiunea prelucrată de Lafontaine şi la cele existente astăzi în literatura orală (cf. Gaster, *Literatura populară*, p. 153—155 şi J. Bédier, *Les Fabliaux*, p. 70).

O variantă foarte asemănătoare — coincidenţa versurilor este uneori perfectă — s'a publicat, « pentru scenă », de E. Suciu, în ziarul

www.dacoromanica.ro

Țara Oltului (I, nr. 26, p. 2—4), o alta în care elementul inițial este un iepure care dormea și pe care credea că-l va prinde, a apărut în *Gazeta Transilvaniei* (an. 1889, nr. 198), iar a treia și cea mai veche, în care avem cloșca care va face pui, puii vor crește mari etc., o regăsim în *Calendariu pe anul dela Hristos* 1851, apărut la Sibiu (în tipografia lui Gheorghe Clozius).

75. VITEJIE ȚIGĂNEASCĂ

Inf. Matei Jurcovan (cf. nr. 66).
Text cules de I. C. C., în Apr. 1934.

Un om prinde pe feciorul unui țigan cu care se certase și-i dă o bătaie. Cum scăpă feciorul țiganului, dă fuga acasă și veni cu tată-său să-l bată pe țăran, dar omul nostru îi bătu pe amîndoi, pînă cînd scăpîndu-i, o rupseră amîndoi la fugă.

O variantă mai desvoltată a apărut în *Gazeta Transilvaniei*, an. 1889, nr. 96, p. 6), sub titlul « Numai una... ».

76. ȚIGANUL ȘI NĂNAȘA

Inf. Vas. Sofonea (cf. nr. 35).
Text cules de M. R., în Aug. 1929. Alte două variante identice au mai fost ascultate dela Gh. Sofonea (cf. nr. 52) și dela soția lui, Eva, fiul și nora primului informator, dela care le-am auzit în Mai 1939, exact după 9 ani dela moartea tatălui lor, dela care o învățaseră și ei.

Un țigan își tot bătea capul după nănaș-sa. Atunci femeia — sfătuită de omul ei — îi spuse într'o seară să vie, că bărbatul se duce la moară. Dar cum intră țiganul, veni și omul. Țiganul se ascunse după ușă lîngă viței, dar omul pretextînd că vrea să mănînce lapte, iar nevasta răspunzîndu-i că a supt vițelul, se înfurie și făcîndu-se că bate vițelul, începu să lovească pe țigan, care sbiera ca vițelul ca să nu-l descopere. A doua zi, întîlnindu-se, nașul îl întrebă pe țigan unde se duce. Răspunzînd că merge să ceară puțin lapte, nașul îl invită să vie la el că știe că are lapte. Țiganul însă refuză, spunînd: « mai nu ĝin, scumpule, că ĵera să-ți omori aseară ĝițelu, pentru o țîr de lapte ».

www.dacoromanica.ro

Alte variante asemănătoare v. în *Gazeta Transilvaniei* (an. 1890, nr. 39, p. 5—6) și în *Bulletin linguistique* (II (1934), p. 209, culeasă din Țara Moților de D. Șandru). In cea prelucrată de Th. D. Speranția (*Anecdote populare*, ed. I, vol. II, p. 155—159), eroul este popa-cumătru, iar finalul capătă o ușoară notă de răzbunare a acestuia.

77. ȚIGANUL LA FURAT STRUGURI

Inf. Nic. V. Fogoroș (cf. nr. 12 D).
Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Un țigan bărbos intră în vie să fure struguri; dar tocmai atunci veni și stăpînul viei, care-l prinse pe țigan de barbă și trîntindu-l de pămînt, el se apuca cu mîinile de iarbă, iar cînd îl ridica tot de barbă în sus, țiganul rămînea cu iarba 'n mîini. Scăpînd de acolo, țiganul se întîlni cu omul care rămăsese afară să-l păzească și-i spuse că poate o fi fluerat el, dar n'a auzit că prea a mîncat lacom la struguri; cît despre bătaie «știu io că n'oi pune iute briciu 'n barbă, da nici el coasa 'n iarbă, că uite, mi-a smuls el toată barba, da și io i-am smuls toată iarba, de parcă i-am ras-o».

78. ȚIGANUL «HARHANGHEL»

Inf. Nic. V. Fogoroș (cf. nr. 12 D).
Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Un țigan venind către seară prin pădure și văzîndu-și umbra așa mare, a crezut că el îi Arhanghelul Arhanghelilor. Auzindu-l un cioban, s'a făcut orb și rezemat de o tufă, i-a cerut să-l lecuiască și apoi i-a dat o bătaie că fugea țiganul «de rupea pămîntul».

79. ȚIGANUL SLUGĂ ȘI PAȘAPORTUL IEPURELUI

Inf. N. V. Fogoroș (cf. nr. 12 D).
Text auzit de I. C. C., în Mai 1939.

Un boier avea o slugă, un țigan, pe care l-a trimis să ducă un iepure și o scrisoare unui prieten. Ajungînd la marginea satului, țiganul a dat drumul puțin iepurelui, care-a fugit. Văzînd că iepurele nu se mai în-

www.dacoromanica.ro

toarce, ţiganul s'a dus cu scrisoarea, dar întrebîndu-l unde-i iepurele, el a răspuns arătînd scrisoarea, că trebue să vie el înapoi, că « paşaportul lui i-aici, îl are 'n mînă, nu poate pleca aşa ». O snoavă asemănătoare, în care, însă, în loc de iepure avem raci, a cules I. A. Candrea din Ţara Oaşului (*Graiul din Ţara Oaşului*, în *Buletinul Societăţii Filologice*, an. II, 1906, Bucureşti, p. 59—60). Tema este cunoscută, cu mici deosebiri şi în literatura wallonă, înregistrată de George Laport (*Les contes populaires wallons*, F.F.C., nr. 101, p. 120, nr. *1588).

80. ŢIGANUL ŞI CAPUL LUI TATĂ-SU

Inf. Spiridon Socaciu, 26 ani, ştie carte (7 cl. primare), căsătorit. A umblat pe la Bucureşti, Făgăraş, Braşov, Sibiu etc.

Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Băieţii ţiganului aducînd lemne din pădure, l-au legat pe tatăl lor la spatele saniei ca s'o oprească ori de cîte ori va merge prea iute. Ajungînd acasă, văzură că tatăl lor murise şi nici nu mai avea cap. Incepînd să se întrebe dacă tată-su a avut cap sau nu, cel mai mic a spus că « i se pare că a avut ». Atunci băiatul cel mare a spus: « Imi pare rău, da nu mi-e, de cap, cît mi-e de lulea ».

In catalogul lui Schullerus snoava este inventariată la nr. 1225.

81. POVESTEA CU INGHIETOAREA

Omul care se crede mort.

Inf. Gh. Buneriu (cf. nr. 10).

Text cules de Gh. R., în Mai 1939.

a) Un ţigan se duce în pădure să-şi aducă lemne, dar zărind într'un fag un stup, s'a dus acasă să-şi aducă copiii să-i ajute să-l ia; *b)* Puse copiii unul peste altul şi el se sui deasupra; *c)* Trecînd pe acolo un om îi spuse că are să-şi omoare copiii şi îndată după aceea copilul de deasupra căzu, iar ţiganul venind peste el, îl omorî; *d)* Fiindu-i şi lui frică de moarte şi crezînd că omul acela, care a prevăzut, este Dumnezeu, fugi după el să-i spuie cînd va muri; *e)* Ca să-şi bată joc de el, omul îi spuse că va muri cînd îi va scîrţîi carul de 3 ori; *f)* Deşi se întoarse şi fără lemne şi nici pe copii nu-i mai sui în car de frică să nu-i scîrţîe, totuşi scîrţîind carul a treia oară, ţiganul se trînti jos în drum; *g)* Ajungînd

www.dacoromanica.ro

omul acela cu lemnele și strigîndu-i de 3 ori să se scoale și după ce el îi răspunse «nu vorovi cu morții», omul îl pocni de cîteva ori cu biciul și-l sculă; *h)* Socotind că biciul acela învie oameni, îl cumpără; *i)* Intîlnind un om căruia îi murise fata, se învoi, în schimbul unei jumătăți din avere, să-i învie fata; *j)* Inchizîndu-se în casă cu fata, el o bătu pînă cînd oamenii văzînd că-și bate joc de ei, l-au bătut de l-au lăsat mai mort.

Cîteva indicații bibliografice am dat la varianta publicată în monografia Nerejului, sub nr. 15 (în *Nerej, un village d'une région arhaïque*, vol. II, p. 158—159). Variantele romînești au fost înregistrate de Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 1313), iar cele wallone de G. Laport (*Les contes wallous*, p. 95 și 99, la nr. 1240 și 1313).

82. CEI 12 ȚIGANI ȘI CIOBANUL

Inf. Cezar Jurcovan (cf. nr. 57). «Mńi-o spus-o frati-meu, care poi-mîine pleacă catană; mńi-o spus-o acum un an înt'o sară».

Text cules de I. C. C., în Apr. 1934. In Aug. 1939, snoava mi-a mai povestit-o, fără nicio deosebire, Nec. V. Fogoroș.

a) Unul din cei 12 țigani s'a suit într'un copac mare, pe marginea unei ape și s'a agățat cu mîinile de o creangă și cu picioarele în jos. Și apoi s'au suit toți și s'au agățat unul de picioarele celuilalt. Cînd erau gata, cel de sus scuipînd în palme, au căzut toți jos în apă; *b)* Cel care căzuse deasupra, i-a scos repede din apă și vrînd să știe dacă sunt toți, a început să-i numere și fiindcă pe el nu se punea, nu ieșeau la socoteală și nu știa care lipsește; *c)* Un cioban aflînd despre ce e vorba, îi duse pe toți într'o rîpă și chemîndu-i pe cîte unul, le trăgea cîte-o măciucă. Intrebîndu-i care n'a fost socotit, ei au răspuns că toți. Snoava aceasta a fost inventariată de A. Aarne la nr. 1287. Remarc identitatea pe care o prezintă variantele romînești semnalate de Schullerus cu cele wallone, semnalate de G. Lafort (*Les contes populaires wallons*, p. 98—99).

83. MĂGARUL SBURĂTOR

Inf. Matei Stoia (cf. nr. 18).

Text cules de I. C. C., în August 1939.

www.dacoromanica.ro

Mergînd în pădure, cu calul și cu băiatul, țiganul a vrut să taie un lemn mare din marginea unei prăpăstii, dar ca să nu cadă lemnul în prăpastie, l-a legat de sus cu o funie și a pus să tragă cu calul, de el, spre deal. Cînd l-a tăiat însă, lemnul fiind mare și greu, s'a prăbușit la vale, aruncînd pe sus și calul țiganului, tocmai în fundul prăpastiei. Intorcîndu-se acasă fără cal, un Rumîn bun de gură, îi spuse că de cînd se întorcea acasă calul lui!! — «Așa să hie cum zici tu, să nu hie cum știu io, că muream de bătrîn și nu vedeam cal sburînd», zise țiganul.

Să nu fie oare nicio legătură între varianta aceasta și varianta prelucrată de Anton Pann (*Povestea vorbei*, ed. Gaster, Craiova, p. 65—67) a aceleiași snoave?

Concursuri de minciuni.

84. ARONICĂ MINCINOSUL

Inf. Ion V. Husea (cf. nr. 68).

Text cules de I. C. C., în August 1939. Povestea aceasta mi-a mai spus-o și Nic. V. Fegoroș, cu mici diferențe și o mai știu și alți Drăgușeni.

a) Interzicîndu-i odată stăpînul său să-i mai țină muncitorii de vorbă și să le spună minciuni, Aronică a început să tacă din gură și să refuze să spună cîteceva, chiar și cînd îl ruga boierul; *b)* In cele din urmă boierul făcînd «angajament» că nu va întrerupe, orice ar spune el, începu; *c)* La nașterea tatălui său el avea 5—6 ani; *d)* Deși eram săraci și aveau numai o capră, la botezul tatălui său a plecat cu carul cu saci, cu 4 boi, la moară; *e)* Moara neavînd de măcinat, se dusese după fragi; *f)* Implîntă codorîștea înaintea boilor și se duse să aducă moara, dar întorcîndu-se, găsi din codorîște crescut un mesteacăn înalt de vreo 200 m; *g)* Urcîndu-se în el să ia biciul din vârf, dădu într'o scorbură de un cuib cu pui de graur, dar vrînd să bage mîna să-i ia, nu-i încăpu și atunci intră cu totul, vîrî puii în sîn, însă nu putu să iasă afară; *h)* Dădu fuga acasă, luă toporul, tăie scorbura, ieși afară, iar ca să nu omoare puii din sîn, se căță încet pe o creangă pîn' la cap și-și dădu drumul jos, dar puii din sîn «au luat-o la sbor» cu el și l-au purtat 40 de zile pe sus, pînă cînd venindu-i în minte, a dat drumul la pui din sîn și a căzut jos; *i)* Deși boierul începuse să se plictisească și să-i spună să isprăvească, Aronică continua mereu; *j)* Fiind tocmai lumea la seceră, mort de sete, căci nu mîncase de 40 de zile, merse la o fîntînă să bea apă, căci cea din urcior era caldă, dar fîntîna înghețată; *k)* Luă capul de pe umeri, îl

www.dacoromanica.ro

trînti în fîntînă, sparse ghiața, puse capul la loc și se băgă în fîntînă și bău 40 de vedre de apă; *l)* Ca să poată ști cum să ajungă acasă, smulse o holdă, o înnodă toată pai de pai, cît ajunge dela pămînt pînă la cer, o înfipse cu un cap în cer și cu unul în pămînt și se urcă pe ea; *m)* Ajuns pe la jumătate și răzbindu-l foamea, împlîntă toporul într'un nod de pai, se așează pe el și-și aprinse o țigare, dar asvîrlind chibritul, a luat foc paiul; *n)* Atunci se pomeni căzînd tocmai în iad, unde «era tata și tată-tu — cătă boieriu — tata făcea oale și tată-tu era măgar, căra pămînt cu el»; *o)* Boierul nemai putînd răbda, se înfurie, îl certă și-l lovi, dar Aronică își luă ce-au tocmit și plecă.

Am dat cît mai amănunțit rezumatul acestei snoave, atît pentru a evidenția cît mai bine bogăția elementelor sale, care foarte adesea apar independente și în alte povești — de exemplu motivul spargerea gheței cu capul, în povestea celor trei păcurari rămași fără foc, culeasă de Emil Petrovici (*Folklor din Valea Almăjului*, în *An. Arh. de Folklor*, III, p. 87—89) și în *Minciuna minciunilor*, culeasă dela Sandu Grecu din com. Breaza, jud. Făgăraș, în August 1939, de M. Tomescu și transmisă nouă, cît și pentru a putea fi urmărită comparativ cu alte variante, mai ales că acest tip de variante drăgușene socotim că nu poate fi străin de varianta din aceeași regiune, publicată de I. B. Brebenel, în ziarul *Țara Oltului* (Făgăraș, an. I, nr. 2, p. 2—4 și nr. 3, p. 2—3), cu care paralelismul se menține chiar și în numele personajului principal — Aronică — dar care are un mai pronunțat colorit social-național ardelenesc, întrevăzut chiar din titlu: «Baronul și iobagul».

Schema acestei povești variază mult prin diversitatea elementelor și prin ordinea lor. O simplă comparație cu cele cîteva snoave înrudite, înregistrate de Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 1920 A, 1921*), ne îndreptățește să subliniem mobilitatea elementelor acestui ciclu tematic (Pentru pătrunderea lor în ciclul despre prostia dracului, cf. Schullerus, *Verzeichnis*, nr. 1000).

Snoave despre diverse categorii sociale.

85. RUȘII ȘI CISMELE POPII

Inf. M. Rogozea (cf. nr. 66).
Text cules de I. C. C., în Mai 1939.

Doi Ruși întîlnind un popă în drum, s'au hotărît să-i fure cismele din picioare. Prefăcîndu-se că se ceartă și fiind întrebați de popă ce au,

www.dacoromanica.ro

unul a spus că se ceartă pentrucă celălalt susţine că popa are şase degete la un picior, în vreme ce el a zis că numai cinci. Ca să-i împace, popa s'a descălţat, dar Rușii văzînd că are cinci degete, s'au luat iar la ceartă şi apoi punînd fiecare mîna pe cîte o cișmă, s'au luat la bătaie. Unul dintre ei luînd-o la fugă, celălalt s'a luat după el. Popa numai după ce a văzut că Rușii s'au depărtat bine şi nu se mai întorc, a înţeles păcăleala.

Deşi motivul acestei snoave este o păcăleală, totuşi fiindcă nu se leagă de cele examinate mai înainte nici prin personaje şi nici prin situaţii şi cauzele lor, am crezut să-i facem loc separat cu altele de aceeaşi factură.

O variantă de alt tip întîlnim publicată încă de acum 100 de ani, în *Calendar popular romînesc pentru anul* 1840 (anul al III-lea, Bucureşti, p. 55—56), în care e vorba de doi tineri cari intrară la un cismar, pretextînd că unul dintre ei vrea să cumpere o pereche de cisme. Acela încălţă cismele, dar luîndu-se la ceartă cu tovarăşul său şi voind să-l bată, se repezi după el, pe uşă afară, să-l prindă, lăsînd pe negustor să aştepte să-i aducă cismele. Bine înţeles că tînărul nu s'a mai întors niciodată.

86. POPA ŞI CANTORUL

Inf. Dumitru Sofonea-Cojocarul (cf. nr. 23), care o ştie dela «un cumnat al mńeu (Ion Codrea), care mńi-o spus-o aici, în casă la noi, la lucru. C'apăi şi io i-am spus lui ş'am făcut rîsuri p'aici».

Text cules de I. C. C., în Aprilie 1934.

Uitînd uşa bisericii deschisă, popa a trimis cantorul s'o închidă, dar acesta zărind o capră în biserică, s'a dus şi i-a spus popii că-i dracul în biserică. Venind amîndoi, intrară înăuntru, popa înainte cu cădelniţa, capra se sperie şi repezindu-se să iasă, nimeri printre picioarele cantorului, îl luă călare şi fugi cu el pînă a căzut jos. Ieşind pe uşa bisericii, cantorul striga de pe capră: «Doamne ajută, părinte, că pe mine m'o luat dracu».

Ca şi snoava precedentă şi aceasta a fost foarte puţin cercetată, deşi credem că trebue să aibă o circulaţie destul de însemnată. In variantele lui Gh. Dem. Teodorescu (*Poezii populare*, p. 261) şi A. Schullerus (*Verzeichnis*, nr. 1838), capra este înlocuită cu un porc.

www.dacoromanica.ro

EPILOG

Ca toate lucrurile și aceste pagini își au istoria lor.

Niciunul dintre monografiștii cari au lucrat în prima campanie, la Drăguș, în 1929, nu s'a decis să se ocupe serios de vreuna dintre problemele puse de literatura populară. De aceea mulți ani, dosarul respectiv a tînjit sărăcuț și prăfuit. Puținele texte de atunci au fost culese de N. D. = Nicolae Drosu, M. P. = Mihai Pop, M. R. = Maria Rădulescu, M. S. = Matei Socor și Șt. T. = Ștefan Topală.

In Aprilie 1934, am fost noi pentru prima oară la Drăguș.

In 1938, în cadrul campaniei de pregătirea redactării monografiei, au mai notat texte literare D. Ș. = Dumitru Șandru și Gr. S. = Grigore Scărlătescu.

Intre 5—20 Aug. 1939, am reluat cercetarea Drăgușului, din care a reieșit un material foarte bogat.

Tot în 1939, cîteva texte au mai fost notate de Gh. Rogozea, pe atunci student din localitate.

* * *

Bibliografia folklorului literar al Drăgușului era pînă în prezent foarte săracă. Cîteva texte publicate găsim la V. V. Haneș, în broșura *Din Țara Oltului*, București, 1921, ca rezultat al călătoriei făcute împreună cu Titu Dinu, dela care ne-au rămas, de asemeni, unele notări în *Graiul din Țara Oltului* (în *Grai și Suflet*, vol. I, facs. I, 1923, p. 107—139).

* * *

Lucrarea de față se ocupă numai de proza literară a Drăgușului, urmînd ca vreodată să putem da la iveală și ceva versuri lirice și epice, ori alte elemente literare.

www.dacoromanica.ro

Ea apare acum, fără nicio modificare în forma în care o redactasem, oarecum grăbit, pentru a prinde tiparul şi apoi al XIV-lea Congres Internaţional de Sociologie, ce urma să se ţină la Bucureşti în toamna anului 1939, formă în care s'a oprit la prima corectură de atunci şi pînă acum.

Metoda şi tehnica adoptată ni se par cele mai potrivite, pentru a expune în pagini puţine, un material foarte bogat, cu dublu scop: de a prezenta o imagine cît mai vie a valorilor şi funcţiunilor prozei populare drăguşene şi de a continua analiza morfologică a tematologiei populare, operaţiune imensă dar indispensabilă viitoarelor cercetări de literatură comparată şi de geografie folklorică.

www.dacoromanica.ro

4. 60 SATE ROMÂNEŞTI, cercetate de Echipele studenţeşti în vara 1938. Anchetă sociologică condusă de Anton Golopenţia şi Dr. D. C. Georgescu. Cu un studiu despre Starea de azi a satului românesc de Prof. D. Gusti.
   Vol. I. Populaţia, 1941, XVI + 146 p.
   Vol. II. Situaţia economica, 1941, 296, p.
   Vol. III. Starea sanitară şi starea culturală (în curs de publicare).
   Vol. IV. Contribuţii la tipologia satelor româneşti. I. Sate agricole şi pastorale 1943, 182 p.
   Vol. V. Contribuţii la tipologia satelor româneşti. II. Sate cu ocupaţii anexe. 1942, 220 p.
5. PORTUL ŞI INDUSTRIA CASNICĂ TEXTILĂ IN MUNŢII APUSENI, de Lucia Apolzan, 1944, 255 p.
6. CERCETĂRI ASUPRA MAGIEI la Românii din Munţii Apuseni, de Gh. Pavelescu 1945, 197 p.
7. SOCIOLOGIA SATULUI DEVĂLMAŞ ROMÂNESC. Vol. I. Organizarea Economică şi Juridică a trupurilor de moşie, de H. H. Stahl, 1946, 297 p.
8. CEATA FECIORILOR DIN DRĂGUŞ. Contribuţii la definirea unităţilor sociale, de Gh. Focşa (în curs de publicare).
9. IMIGRĂRI ŞI COLONIZĂRI IN DOBROGEA, de Aurel Boia (în curs de publicare).

B. STUDII ŞI CERCETĂRI

1. TEORIA MONOGRAFIEI SOCIOLOGICE, de Traian Herseni. Cu un studiu introductiv: Sociologia monografică, ştiinţă a realităţii sociale, de Prof. D. Gusti, 1934, 166 p. Epuizat.
2. TEHNICA MONOGRAFIEI SOCIOLOGICE, de H. H. Stahl, 1934, 184 p.
3. SOCIOLOGIA MILITANS. Introducere la Sociologia Politică, de Prof. D. Gusti, 1934, XII + 614 p. (Ed. I epuizată; în curs de publicare Ed. II).
4. REALITATEA SOCIALĂ. Incercare de ontologie regională, de Traian Herseni 1935, 174 p.
5. TRAVAUX DU XIV-e CONGRÈS INTERNATIONAL DE SOCIOLOGIE. Communications. 1939, (5 volume publicate în limbile: engleză, franceză, germană şi italiană):
   Série A: Les unités sociales. 1-er Vol. XII + 160 p.
   Série B: Le village, I-er Vol., XII + 158 p.; II-e Vol., XII + 158 p.
   Série C: La ville, 1-er Vol., XII + 150 p.
   Série D: Le village et la ville, 1-er Vol., XII + 166 p.
6. INDRUMĂRI PENTRU MONOGRAFIILE SOCIOLOGICE, redactate sub direcţia ştiinţifică a Profesorului D. Gusti şi conducerea tehnică a lui Traian Herseni, 1940, 560 p. (Ed. II în curs de publicare).
7. BIBLIOGRAFIA SATULUI ROMÂNESC, întocmită sub conducerea lui N. Georgescu-Tistu (în curs de publicare).
8. SOCIOLOGIA ROMÂNEASCĂ. Incercare istorică, de Traian Herseni, 1940, 168 p.
9. PROBLEME DE SOCIOLOGIE PASTORALĂ, de Traian Herseni, 1941, 224 p.
10. CERCETAREA MONOGRAFICĂ A FAMILIEI. CONTRIBUŢIE METODOLOGICĂ, de Xenia Costa-Foru-Andreescu, 1945, VII + 323 p.
11. ANCHETA SOCIOLOGICĂ UNIVERSITARĂ. Viaţa studenţilor la Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti în 1930, de Roman Cressin (în curs de publicare).
12. ISTORICUL ŞI SEMNIFICAŢIA INSTITUTULUI DE ŞTIINŢE SOCIALE AL ROMÂNIEI, de Prof. D. Gusti (în curs de publicare).
13. TEME PENTRU O METODOLOGIE JURIDICĂ privită ca disciplină autonomă, de Mircea I. Manolescu (în curs de publicare).

(urmare la p. IV coperta)

www.dacoromanica.ro

C. NOTE ŞI COMUNICĂR

1. SOCIOLOGIA RURALĂ, de Traian Herseni, 1941, 32 p.
2. D. GUSTI ŞI ŞCOALA SOCIOLOGICĂ DELA BUCUREŞTI, XXV ani de învăţământ universitar (1910—1935), 1937, 332 p.
3. PUBLICAŢIILE ŞCOALEI SOCIOLOGICE DELA BUCUREŞTI. Bibliografie, de Paula Herseni, 1939, 36 p.
4. INSTITUTUL DE ŞTIINŢE SOCIALE AL ROMÂNIEI, 25 ani de publicaţii 1919—1944, 140 p.
5. SATE, ORAŞE ŞI REGIUNI CERCETATE DE INSTITUTUL SOCIAL ROMÂN, 1925—1945, de Lucia Apolzan, cu o prefaţă de D. Gusti, 1945, 151 p.

D. TEXTE ŞI TRADUCERI

1. CRITICA RAŢIUNII PRACTICE, de Immanuel Kant. In româneşte de D. Amzăr şi R. Vişan, cu contribuţii de C. Rădulescu-Motru şi Nae Ionescu. 1934, XLVI + 160 p.

E. BIBLIOTECA ASOCIAŢIEI PENTRU STUDIUL ŞI REFORMA SOCIALĂ

F. BIBLIOTECA DE POLITICĂ SOCIALĂ

G. PRELEGERI ŞI COMUNICĂRI PUBLICE

1. NOUA CONSTITUŢIE A ROMÂNIEI. 23 prelegeri publice. 1923, VIII+536 p. (Epuizat)
2. DOCTRINELE PARTIDELOR POLITICE, 19 prelegeri publice, 1924, 304 p. (Epuizat).
3. POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI, 19 prelegeri publice, 1925, XII + 706 p.
4. POLITICA CULTURII, 30 prelegeri şi comunicări, 1930, X + 558 p.

H. PUBLICATIONS DU CENTRE DE HAUTES ÉTUDES INTERNATIONALES

2. PUBLICAŢIUNILE INSTITUTELOR SOCIALE REGIONALE

INSTITUTUL SOCIAL BANAT-CRIŞANA.

A. Periodice:

REVISTA INSTITUTULUI SOCIAL BANAT-CRIŞANA, Anii I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI şi XII (1933—1944).

B. Volume:

1. ANCHETĂ MONOGRAFICĂ IN COMUNA BELINŢ (jud. Timiş-Torontal) (1938), VI + 406 p.
2. MONOGRAFIA COMUNEI SÂRBOVA (jud. Timiş-Torontal), 1939, 392 p.

C. 23.448. — M. O., Imprimeria Naţională.

www.dacoromanica.ro